Α.Τ.Ε.Ι ΚΡΗΤΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΡΓΥΡΩ

ΘΕΜΑ:

«ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΛΟΥΤΡΩΝ ΑΙΔΗΨΟΥ ΕΥΒΟΙΑΣ»

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΠΛΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 5

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 14

1. ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ –ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 14

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 14

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ – ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ-ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ 28

Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ 28

ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ, ΜΑΖΙΚΟΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΓΙΩΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 30

ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 33

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ 41

ΑΡΧΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 41

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ 41

ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ 43

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 44

ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 44

ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ-ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ 45

ΤΑ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΑ 46

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ 47

ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ 47

ΑΛΛΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 51

ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ 53

Η ΠΕΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ 55

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ 56

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ 57

5.3.1 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ 57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ 60

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 60

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 61

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 63

6.3.1 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 63

6.3.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ 64

6.3.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ 64

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ 65
Η ΑΝΑΨΥΧΗ ΩΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ
ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 65
ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ Σ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ 67
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 68
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 74

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1
1. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ ΕΥΒΟΙΑΣ 76
ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ 76
ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ 76
ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ 77
Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ 78
ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ 78
ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ 79
ΑΙΔΗΨΟΣ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΟ 81
Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΙΔΗΨΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 82
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ
ΠΗΓΩΝ ΑΙΔΗΨΟΥ 83
ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΣΥΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟ ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΗΓΩΝ
ΑΙΔΗΨΟΥ 84
ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ ΓΙΑΛΤΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΗΛΙΩΝ 85
ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 85
ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ 85
ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ 85
ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ-ΔΙΑΜΟΝΗ 86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 88

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ 88
2.1.1 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΑΙΔΗΨΟ 90
2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ 93
2.3 ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ 94
2.3.1 ΑΛΛΑΓΗ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ 95
2.3.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ 95
2.3.3 ΑΛΛΑΓΕΣ ΑΝΑΓΚΩΝ 95
2.3.4 ΝΕΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ 95
2.3.5 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ 96
2.4 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΟΣΤΟΥΣ / ΤΙΜΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ 97
2.5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ 98
2.5.1 ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ 100
2.5.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 103

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 105

ΠΙΝΑΚΕΣ 107

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τουρισμός αποτελεί ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο που αναπτύχθηκε δυναμικά μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η διεθνής πρακτική απέδειξε ότι κάτω από προϋποθέσεις μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη και στην μεγέθυνση της οικονομίας μιας χώρας υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών. Τα κυριότερα οικονομικά οφέλη, που μπορεί να αποκομίσει από την ανάπτυξη του τουρισμού, είναι η εισροή συναλλάγματος, η δημιουργία εισοδημάτων για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό που απασχολείται στην τουριστική βιομηχανία και όχι μόνο, η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια και η δημιουργία εσόδων για το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση.

Στην αλματώδη ανάπτυξη του τουρισμού συνέβαλαν πολλοί παράγοντες, οι κυριότεροι από τους οποίους είναι ο εκδημοκρατισμός του, η λαϊκοποίηση των συγκοινωνιακών μέσων, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων και τέλος τα υψηλότερα εισοδήματα τους.

Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και συγκεκριμένα ο ιαματικός τουρισμός, αποτελώντας μια ήπια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, μπορεί να συνεισφέρει τα μέγιστα στην προσπάθεια εξεύρεσης ενός αναπτυξιακού μοντέλου που θα ικανοποιεί αποτελεσματικά τόσο την ανάγκη για οικονομική ευημερία, όσο και την ανάγκη για την θεραπεία και αποκατάσταση της υγείας με εναλλακτικό τρόπο. Για το λόγο αυτό, ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί την ιδανική λύση για τις περιοχές της Ελλάδας που διαθέτουν ιαματικά νερά και πηγές, που πάσχουν από οικονομικό και δημογραφικό μαρασμό.

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Τουρισμός θεωρείται διεθνώς σημαντικός τομέας της Οικονομίας τόσο για τα συναλλαγματοφόρα οφέλη του όσο και για τον ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα. Ιδιαίτερα, για την Ελλάδα είναι αποφασιστικός παράγοντας διαμόρφωσης του Εθνικού Προιόντος με καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας.Με αυτό το δεδομένο ο σχεδιασμός της πολιτικής μας σήμερα στοχεύει στον επαναπροσδιορισμό της Τουριστικής μας ταυτότητας, με αποφασιστική αλλαγή κατεύθυνσης προς τις επιλεκτικές μορφές Τουρισμού όπως.: Συνεδριακός, Ιαματικός, Ορειβατικός, Θρησκευτικός κλπ.

Ο Ιαματικός Τουρισμός είναι μία επιλεκτική μορφή Τουρισμού με σημαντικά οικονομικά πλεονεκτήματα. Είναι η μορφή Τουρισμού που υφίσταται τις λιγότερες αρνητικές επιδράσεις από τυχόν δυσμενείς συγκυρίες και μπορεί να δώσει δωδεκάμηνη Τουριστική περίοδο. Πολλά κέντρα Ιαματικού Τουρισμού λειτουργούν σήμερα στην Κεντρική Ευρώπη και συγκεκριμένα στην Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, Ελβετία, Αυστρία και λιγότερο στο Βέλγιο, Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Φιλανδία, Σουηδία.

Επίσης λειτουργούν πολλά τέτοια κέντρα στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης όπου ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί σημαντικό κομμάτι της οικονομίας τους π.χ. Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Ρουμανία, Ρωσία, Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία. Στο χώρο της Μεσογείου εκτός της Ιταλίας, Ισπανίας, Ελλάδας και Πορτογαλίας ιαματικό τουρισμό και τουρισμό υγείας έχουν επίσης αναπτύξει το Ισραήλ, η Τουρκία , η Τυνησία, το Μαρόκο και η Κύπρος.

Στη Γερμανία, που διαθέτει 250-300 κέντρα ιαματικού τουρισμού το έτος 1988 ένας αριθμός 7 εκατ. ατόμων επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά. Εκ των ατόμων αυτών τα 2,3 εκατ. υποβλήθηκαν σε ιαματική θεραπεία (θερμαλισμό) και τα υπόλοιπα άτομα σε θαλασσοθεραπεία, σε κινησιοθεραπεία και σε κλιματοθεραπεία. Το ποσοστό του γερμανικού πληθυσμού που επισκέφθηκε τα κέντρα αυτά κατά την ίδια χρονιά ήταν γύρω στο 10% ενώ οι ξένοι επισκέπτες συνήθως αποτελούν μικρό ποσοστό του συνόλου των επισκεπτών των ιαματικών κέντρων (ήταν μόλις το 3% το έτος 1988).

Στην Ιταλία, που λειτουργούν γύρω στα 200 κέντρα τουρισμού υγείας., κατά το ίδιο έτος 1988 βρέθηκε ότι επισκέφθηκαν τα κέντρα αυτά 2,3 εκατ. άτομα.. Επίσης υπολογίσθηκε ότι το 10% (1988) των εισπράξεων από τον αλλοδαπό τουρισμό προερχόταν από τους επισκέπτες των 12 μεγαλυτέρων κέντρων τουρισμού υγείας.

Στη Γαλλία λειτουργούν γύρω στα 50 κέντρα τουρισμού υγείας, εκ των οποίων τα περισσότερα εξειδικεύονται στη θαλασσοθεραπεία και περίπου τα 20 τον Ιαματικό Τουρισμό. Το ποσοστό του πληθυσμού που επισκέπτεται τα κέντρα αυτά δεν υπερβαίνει το 1%, ενώ οι ξένοι τουρίστες αποτελούν πολύ μικρό ποσοστό στο σύνολο των λουόμενων.

Στην Ελβετία, λειτουργούν 22 ιαματικά κέντρα και εξειδικεύονται περισσότερο στην θεραπεία για πρόληψη. Το κλίμα το υψόμετρο της τοποθεσίας όπου βρίσκονται ορισμένα από τα κέντρα αυτά είναι ιδανικά για την προσφορά προϊόντων που προορίζονται για ανάρρωση και χαλάρωση.

Στην Αυστρία, λειτουργούν 100 ιαματικά κέντρα, εκ των οποίων τα 20 είναι αποκλειστικά για υδροθεραπεία. Η Αυστρία έχει αναπτύξει πολύ τον τομέα αυτό ώστε να παρουσιάζεται διεθνώς ως προορισμός αναζωογόνησης κατά της καθημερινής ρουτίνας. Μαζί με την Ελβετία αποτελούν μοναδικές χώρες όπου τα κέντρα τουρισμού υγείας τους εξειδικεύονται στην κλιματοθεραπεία.

Στην Βόρεια Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Σουηδία και τη Φιλανδία τα προϊόντα του τουρισμού υγείας που προσφέρονται είναι πολύ υψηλών προδιαγραφών, τόσο από άποψη κοινωνική όσο και ιατρική.

Στην Αγγλία, οι φάρμες υγείας είναι γνωστές ως τόποι τουρισμού υγείας ενώ τα κέντρα ιαματικού τουρισμού έχουν ατονήσει. Μόνο δύο από τα κέντρα αυτά επαναλειτούργησαν το 1985. Στην Βόρεια Αμερική ο τουρισμός υγείας ο οποίος έχει την έννοια της ξεκούρασης μόνο και όχι και της θεραπείας, προσφέρεται σε ειδικευμένους σταθμούς τα "Health Resorts" ή "Spa Resorts". Είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις που βρίσκονται συνήθως σε πολυτελή ξενοδοχεία με μπάνια, πισίνες και αθλητική υποδομή, κυρίως στην Καλιφόρνια και Φλώριδα.

Επίσης στις πρώην Ανατολικές χώρες Ρωσία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία κλπ. Ο ιαματικός τουρισμός θεωρείται αναπτυγμένος τομέας, αφού ένα

σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού των χωρών αυτών αλλά και των ξένων τουριστών επισκέπτεται τα κέντρα τουρισμού υγείας. Έτσι, στην Ουγγαρία η οποία θεωρείται από τις πλέον αναπτυγμένες στον τομέα αυτό, αφού διαθέτει 100 - 120 τέτοια οργανωμένα κέντρα με πλήρη εξοπλισμό και υποδομή και γύρω στις 350 ιαματικές πηγές με εγκαταστάσεις, το 10% (1988) περίπου του πληθυσμού της επισκέπτεται τις ιαματικές λουτροπόλεις, ενώ το 22% των ξένων επισκεπτών έχει ως προορισμό τα κέντρα του τουρισμού υγείας.

Στη Ρωσία ένας στους δεκαπέντε Ρώσους πηγαίνει σε ιαματικά κέντρα. Σήμερα οι λουτροπόλεις αυτές προσελκύουν νέους και άτομα όλων των ηλικιών εκτός των άλλων και λόγω της στροφής προς τις παραδοσιακές μορφές φυσικής θεραπείας που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια. Οι φυσικοί τρόποι θεραπείας ή όπως λέγεται της α-φαρμάκου ιατρικής κερδίζουν συνεχώς έδαφος με τα νέα δεδομένα δηλαδή την επιβάρυνση του περιβάλλοντος, το άγχος της καθημερινής ζωής, το κάπνισμα, κλπ. που θεωρούνται υπεύθυνα για τις περισσότερες ασθένειες και το πρόωρο γήρας. Επιστημονικά έχει αποδειχθεί ότι τα προϊόντα του τουρισμού υγείας αποτελούν προάσπιση για καλή υγεία και έχουν επίσης σημαντική συμβολή στην προληπτική ιατρική. Σημειώνεται εδώ ότι στη Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία, η προληπτική ιατρική στηρίζεται σε σημαντικό βαθμό στη υδροθεραπεία από τις μικρές ηλικίες.

Τα πακέτα διακοπών προορισμού σε αυτά τα κέντρα συνδυάζονται τις περισσότερες φορές και με προσφορά άλλων τουριστικών υπηρεσιών αναψυχής, αναζωογόνησης, σπορ (όπως σκι, ιστιοπλοία, ιππασία, τένις, κλπ.) και πολιτιστικών δραστηριοτήτων της υψηλής κοινωνικής ζωής (όπως κινηματογράφο, θέατρο, φεστιβάλ μουσικής κλπ.) γιατί απευθύνονται όχι μόνο σε ασθενείς αλλά και στους συνοδούς των ασθενών, καθώς και σε άλλους επισκέπτες συνήθως ανωτέρου εισοδηματικού επιπέδου. Εξάλλου, απαιτείται η μακρά παραμονή των ατόμων σε αυτά τα θέρετρα, μεγαλύτερη από τα συνήθη τουριστικά θέρετρα, προκειμένου να φανούν τα αποτελέσματα μιας ορισμένης θεραπείας στην οποία υποβάλλονται, ιδίως αν πρόκειται για ειδικές θεραπείες (όπως αντικαπνική θεραπεία, θεραπεία του άγχους, ψυχοθεραπεία, κινησιοθεραπεία, χαλάρωση, διαιτητική, εκμάθηση ύπνου, έρευνα της σωστής

γραμμής-στάσης του σώματος, αισθητικής κλπ.). Επομένως η αναγκαστική παραμονή των επισκεπτών για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα στα κέντρα του τουρισμού υγείας (π.χ. 21 ημέρες στη Γαλλία, 21-28 ημέρες στη Γερμανία, 12-18 ημέρες στην Ιταλία) απαιτεί να δημιουργηθεί όχι μόνο η κατάλληλη ατμόσφαιρα για την χαλάρωση και την αναζωογόνηση του οργανισμού αλλά και η δημιουργία και άλλων δραστηριοτήτων και τόπων έλξης των τουριστών που θα τους απασχολούν κατά τις ελεύθερες ώρες.

Έτσι δημιουργούνται συγκροτήματα που διαθέτουν όλη τη γενική και ειδική υποδομή και το κατάλληλο περιβάλλον που απαιτείται για τον τουρισμό μακράς παραμονής όπως πάρκα πρασίνου, κήποι, ποταμοί, λίμνες, κλινικές, κέντρα θεραπείας, κατάλληλος εξοπλισμός, ειδικευμένοι γιατροί, στέγαση σχετική με τη θεραπεία, ελεγχόμενη δίαιτα κλπ. που βοηθά στην αποτελεσματικότητα της συγκεκριμένης θεραπείας.

Ένα άλλο θέμα που θεωρείται πολύ σημαντικό είναι ο τομέας έρευνας αγοράς και ανάπτυξης των πωλήσεων του ιαματικού τουρισμού . Ορισμένες χώρες όπως η Αυστρία, η Ελβετία, η Γαλλία κλπ. έχουν προχωρήσει στο θέμα της έρευνας αγοράς και της διαφήμισης και προσφέρουν σε συνεργασία με τις εθνικές τους αεροπορικές εταιρείες " πακέτα διακοπών" για την ομορφιά και καλή φυσική κατάσταση στα κέντρα υγείας που αποτελούνται από συγκροτήματα ξενοδοχείων με θερμά λουτρά και όλη την υποδομή (γήπεδα τένις, χώρους αθλητισμού κλπ.) σε περιβάλλον ιδανικό (με πάρκα πρασίνου) για θεραπεία και ξεκούραση. Τα τουριστικά αυτά πακέτα διακινούνται από ειδικούς τουριστικούς πράκτορες σε διεθνή κλίμακα και απευθύνονται συνήθως σε πελατεία υψηλού εισοδηματικού επιπέδου. Βέβαια υπάρχει και η εξειδίκευση των κέντρων αυτών ανάλογα με το χαρακτηρισμό και η θερμοκρασία των ιαματικών νερών τους και την εξειδικευμένη υποδομή που διαθέτουν, το κλίμα κλπ. π.χ. άλλα προσφέρονται για λουτροθεραπεία (Ουγγαρία) ποσιθεραπεία, άλλα για πηλοθεραπεία (ιδίως στην Ιταλία), άλλα για θαλασσοθεραπεία ιδίως αυτά που βρίσκονται κοντά στη θάλασσα (Γαλλία), άλλα για κλιματοθεραπεία (Ελβετία, Αυστρία) κλπ.

Υπάρχουν, όμως και αμφισβητήσεις για την αξία του θερμαλισμού ως θεραπευτικής μεθόδου που μαζί με τον ανταγωνισμό των άλλων κέντρων οδηγούν σε φθίνουσα διαχρονική τάση του αριθμού των ατόμων που προσέρχονται στ ιαματικά κέντρα. Αναλυτικότερα οι παράγοντες αυτοί αποδίδονται κυρίως,

Α) Στον μεγάλο ανταγωνισμό ανάμεσα στα κέντρα τουρισμού υγείας και στα άλλα τουριστικά θέρετρα που βρίσκονται στις παραλίες ή στα όρη των χωρών του εξωτερικού και προσφέρουν φθηνότερα πακέτα διακοπών με εναλλακτικές ευκαιρίες αναψυχής.

Β) Στις νέες μεθόδους που εφαρμόζουν οι φαρμακοβιομηχανίες για την χημική θεραπεία των ασθενειών με τη χρήση φαρμάκων και το χαρακτηρισμό της υδροθεραπείας ως απαρχαιωμένης μεθόδου. Στην Αμερική και την Αγγλία οι γιατρό είναι τελείως αρνητικοί για την αποτελεσματικότητα της υδροθεραπείας ως θεραπευτικής μεθόδου ενώ στις άλλες χώρες υπάρχει μια ενδιάμεση κατάσταση.

Γ) Στην παραμελημένη εκπαίδευση της υδρολογίας που δεν διδάσκεται συστηματικά στα περισσότερα πανεπιστήμια.

Δ) Στην απροθυμία του ιατρικού σώματος να αναγνωρίσει την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

Όμως η αναγνώριση της υδροθεραπείας ως ιατρικής θεραπευτικής μεθόδου από τον τομέα της Κοινωνικής Ασφάλισης σε πολλές χώρες, ιδίως τη Ευρώπης, οδήγησε σε μία σχετικά αυξημένη ζήτηση των κέντρων του ιαματικού τουρισμού, συγκριτικά με τα προηγούμενα. Η σημαντική αυτή αύξηση στη ζήτηση των προϊόντων που προσφέρονται στα κέντρα του τουρισμού υγείας που παρατηρήθηκε τελευταία, αποδίδεται στη στροφή των ατόμων προς τις παραδοσιακές μεθόδους θεραπείας, όπως προαναφέρθηκε, αλλά και την αυξανόμενη έμφαση που δίδεται από πολλούς στην κατ' επανάληψη επανάκαμψη του οργανισμού που επιτυγχάνεται με την σωματική άσκηση και δοκιμασία και τις ειδικές θεραπείες που ακολουθούνται σε καθαρό και υγιεινό περιβάλλον ενός κέντρου τουρισμού υγείας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ο κλάδος του ιαματικού τουρισμού να προσελκύσει αρκετές επενδύσεις και σημαντικά κεφάλαια του ιδιωτικού τομέα για την επέκταση και τον εκσυγχρονισμό των

κέντρων αυτών, ώστε να προσαρμοστούν στις σύγχρονες απαιτήσεις του τουρισμού υψηλών προδιαγραφών όπως χαρακτηρίζεται ο τομέας αυτός.

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε ιαματικές πηγές με νερά που έχουν ποικίλη φυσικοχημική σύσταση και ενδείκνυνται για εφαρμογή στη σύγχρονη φυσική υδροθεραπεία. Σε όλες τις ιαματικές πηγές που λειτουργούν στην Ελλάδα συναντάται μόνο η μορφή της θεραπείας και όχι η προσφορά υπηρεσιών που έχουν σχέση με την αναζωογόνηση του οργανισμού. Δηλ. Τα κέντρα που λειτουργούν στην Ελλάδα είναι κέντρα ιαματικού τουρισμού και όχι κέντρα τουρισμού υγείας.

Μορφές υδροθεραπείας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα είναι α.) η λουτροθεραπεία και η πηλοθεραπεία, β) η ποσιθεραπεία και γ) η εισπνοθεραπεία. Η υδροθεραπεία μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική. Η εσωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία, την εισπνοθεραπεία και τις ρινικές, στοματικές, γυναικολογικές πλύσεις. Η εξωτερική υδροθεραπεία περιλαμβάνει την λουτροθεραπεία και την πηλοθεραπεία.

Σε ορισμένες από τις ιαματικές πηγές στην Ελλάδα, που έχουν σύγχρονο εξοπλισμό εφαρμόζονται και οι νέες μέθοδοι της λουτροθεραπείας όπως καταιονήσεις, υδρομαλάξεις, υδροκινησιοθεραπεία, ασκήσεις γυμναστικής, φυσιοθεραπεία κλπ.

Στην Ελλάδα οι θεραπευτικές ιδιότητες ορισμένων πηγών ήταν γνωστές από την αρχαιότητα και μάλιστα συνδεδεμένες με την ιστορία του τόπου όπου βρίσκονται (όπως της Αιδηψού, των Θερμοπυλών, Ικαρίας, Τραιανούπολης κλπ.) η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας άρχισε από τις αρχές του παρόντα αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, Κυλλήνης, Λουτρακίου Καιάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πηγές Τουριστικής Σημασίας. Οι περιοχές πολλών από τις πηγές αυτές λόγω κυρίως της γειτνίασης τους με την θάλασσα εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων στις ιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.

Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο μήνας Αύγουστος. Από εκτιμήσεις προέκυψε ότι κατά την διάρκεια όλου του εξαμήνου, Μάιος-Οκτώβριος, που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά τον μήνα Σεπτέμβριο του έτους 1995 στις μεγάλες πηγές, το άλλο 32% κατά μήνα Αύγουστο, το 20% περίπου κατά μήνα Ιούλιο, το 5% τον μήνα Οκτώβριο και μόλις το 3% τον μήνα Ιούνιο ενώ κατά τον μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο. Αντίθετα, για τις πηγές Τοπικής Σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1995 αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων όλου του έτους, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο και το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά τον μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά τον μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας περισσότερο αποδίδεται στον τόπο προέλευσης των λουομένων. Οι μικρές πηγές προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας γιατί απαιτούν μικρότερη μετακίνηση των ατόμων ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις τις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους. (ΚΟΚΑΛΑΣ Θ.)

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 ημέρες δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό.Όσον αφορά την ηλικία και το φύλο των λουομένων παρατηρείται ότι συνήθως είναι άτομα της τρίτης ηλικίας και οι γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου το 60-65%) . Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1993) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7% κατά τα έτη 1961 και 1971.

Η φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα οφείλεται στους ιδίους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στον ανταγωνισμό που προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και την απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.Επίσης σημαντικό ρόλο στην φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα έχει παίξει και η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κλπ) τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΗ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΚΡΙΝΗΣΗ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού «μια από τις σημαντικότερες προκλήσεις για τον τουρισμό είναι η βελτίωσης της ποιότητας ζωής των ατόμων». Ο τουρισμός και τα ταξίδια συνδέονται στενά με την βελτίωση της ανθρώπινης υγείας, η οποία αποτελεί μια από τις βασικές συνιστώσες της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής , γι΄ αυτό το λόγο ο στόχος της βελτίωσης ή της αποκατάστασης της υγείας μέσω της πραγματοποίησης ενός ταξιδιού υπήρξε ανέκαθεν ισχυρό ταξιδιωτικό κίνητρο. (ΕΟΤ)

Ποικίλα επίθετα χρησιμοποιούντα για να προσδιορίσουν τον όρο «τουρισμός» και να του προσδώσουν διαφορετικό εννοιολογικό περιεχόμενο που καλύπτει μια ευρεία κλίμακα υποκατηγοριών και ειδικών ενδιαφερόντων. Ως ιαματικός τουρισμός μπορούν να χαρακτηρισθούν «οι προσπάθειες τουριστικών επιχειρήσεων ή προορισμών για την προσέλκυση τουριστών, με την εντατική προώθηση των υπηρεσιών υγείας και των ειδικών εγκαταστάσεων που διαθέτει, παράλληλα με τις συνήθεις τουριστικές ανέσεις».

Στις αρχές τις εφαρμογής του , ο ιαματικός τουρισμός απευθυνόταν κυρίως σε άτομα που είχαν ανάγκη να κάνουν χρήση των υδάτων των ιαματικών πηγών , προκειμένου να ευεργετηθούν από τις ιαματικές ιδιότητες και να θεραπεύσουν διάφορες παθήσεις. Πρώτιστος σκοπός, συνεπώς του ταξιδιού ήταν η θεραπεία και για το λόγο αυτό οι ηλικίες στις οποίες απευθυνόταν αυτή η μορφή τουρισμού ήταν η μέση και η τρίτη ηλικία.

Με την πάροδο του χρόνου ,όμως, όπως διαπιστώνουμε, μεταβάλλονται οι αντιλήψεις περί υγείας και διατυπώνονται νέοι ορισμοί όσον αφορά τον ιαματικό τουρισμό, ο οποίος εξελίσσεται στον σύγχρονο τύπο τουρισμού με μεγαλύτερη εξειδίκευση και επέκταση δραστηριοτήτων και με τη χρήση νέων τεχνολογιών που προστέθηκαν στα παραδοσιακά ιαματικά λουτρά.

Στην δεκαετία του 1970, σύμφωνα με τον ορισμό της Διεθνούς Ένωσης Τουριστικών Οργανισμών (IOUTO), ο ιαματικός τουρισμός χαρακτηρίζεται ως «η παροχή ιαματικών εγκαταστάσεων με την αξιοποίηση των φυσικών πόρων μιας χώρας, κυρίως των μεταλλικών νερών και του κλίματος». Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1980, θεωρείται από ερευνητές ότι ο ιαματικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από :

- διαμονή σε τόπο εκτός της μόνιμης κατοικίας
- επιδίωξη της υγείας ως πρωταρχικού κινήτρου
- πραγματοποίηση σε περιβάλλον διακοπών.

Επιπλέον, διακρίνονται πέντε στοιχεία που χαρακτηρίζουν την αγορά του ιαματικού τουρισμού τα οποία αντιπροσωπεύουν αντίστοιχα εξειδικευμένα τμήματα αγοραστών :

- Δραστηριότητες που σχετίζονται με τον ήλιο και την αναψυχή.
- Ενασχόληση με υγιεινές δραστηριότητες χωρίς όμως η υγεία να αποτελεί το πρωταρχικό κίνητρο (τουρισμός περιπέτειας, ή δραστηριότητες αθλητικού τουρισμού όπως πχ ποδηλασία, πεζοπορία, γκολφ).
- Πρωταρχικό κίνητρο του ταξιδιού αποτελούν λόγοι υγείας
- Δραστηριότητες που σχετίζονται με θέματα υγείας , όπως σάουνα, μασαζ, σε κέντρα ιαματικού τουρισμού.
- Παροχή ιατρικής φροντίδας.

Οι παραδοσιακές αντιλήψεις γύρω από τον τουρισμό υγείας σταδιακά μεταβάλλονται στη δεκαετία του 1980, οι παρεχόμενες υπηρεσίες διευρύνονται και εξειδικεύονται σε σύγχρονες φροντίδες και τεχνικές περιποίησης , οι οποίες προσφέρονται σε σύγχρονες πολυτελείς εγκαταστάσεις. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται κέντρα υγείας , αδυνατίσματος και διατήρησης της φυσικής κατάστασης , φυσιοθεραπείες, αισθητική περιποίηση , μασαζ, ατμόλουτρα, θεραπείες αποτοξίνωσης του οργανισμού, γυμναστική και σπορ, εκπαίδευση σε θέματα υγείας και διατροφής, τεχνικές χαλάρωσης.

Όπως φαίνεται την τελευταία δεκαετία τόσο στον Ευρωπαικό όσο και στον διεθνή χώρο , η αγορά του ιαματικού τουρισμού επεκτείνεται σε δύο διακριτά πλην όμως συνδεόμενα τμήματα:

- στα *κέντρα ιαματικού τουρισμού* στα οποία στόχος είναι κυρίως η παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε άτομα για την αποκατάσταση διαφόρων παθήσεων και
- στα *κέντρα τουρισμού υγείας* στα οποία δίνεται έμφαση στην συνολική βελτίωση της υγείας και της φυσικής αποκατάστασης του οργανισμού .

Σήμερα παρατηρούμε ότι στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες ση προσωπική υγεία και ευεξία θεωρείται ότι συναρτώνται περισσότερο με την πρόληψη παρά με την ίαση των ασθενειών και για την επίτευξή της απαιτείται η ανάλωση κοινωνικών οικονομικών , περιβαλλοντικών και λοιπών πόρων. Σε κρατικό αλλά και σε ατομικό επίπεδο το βάρος δίδεται στην πρόληψη , δεδομένου ότι συμβάλλει τόσο στην αύξηση του προσδόκιμου χρόνου ζωής όσο και στην βελτίωση της ποιότητας της. Η ποιότητα της ζωής συνδέεται στενά με την κοινωνική , συναισθηματική , πνευματική και φυσική ευεξία των ατόμων.

Η άποψη αυτή στηρίζεται στον ορισμό που καθιέρωσε ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας σύμφωνα με τον οποίο *«η υγεία συνίσταται στην πλήρη φυσική , πνευματική, κοινωνική ευημερία και όχι απλώς στην απουσία οποιασδήποτε ασθένειας* ». Με βάση τον ορισμό αυτό η υγεία αποκτά περισσότερο δυναμικό περιεχόμενο , καθώς σε αυτήν συμπεριλαμβάνονται η φυσική και ψυχική υγεία , οι κοινωνικές λειτουργίες και οι κοινωνικοί ρόλοι, και η γενικότερη ευεξία.

Αυτή η ολιστική θεώρηση της υγείας ενστερνίζεται την άποψη περί ευεξίας η οποία συμπεριλαμβάνει την απαλλαγή όσο είναι εφικτό από τα συμπτώματα της ασθένειας , τη δυνατότητα να είναι κανείς ενεργός και δραστήριος ανάλογα με τις απαιτήσεις της καθημερινής του ζωής. Αντίθετα με την κοινή αντίληψη περί φροντίδας της υγείας η ευθύνη μετατοπίζεται από το ιατρικό προσωπικό , τις νοσοκομειακές εγκαταστάσεις , το κράτος , την φαρμακοβιομηχανία και τις ασφαλιστικές εταιρείες , στο ίδιο το άτομο το οποίο θεωρείται υπεύθυνο για την φροντίδα της υγείας του και την κινητοποίηση του στην κατεύθυνση της πρόληψης.

Η ολιστική αυτή θεώρηση της υγείας , η έμφαση στην πρόληψη , οι επιταγές για την ορθή χρήση του ελεύθερου χρόνου, η μετατόπιση της ευθύνης για την

καλή σωματική και ψυχική υγεία στο άτομο αποτέλεσαν το έδαφος για την διαφοροποίηση της ζήτησης και την αντίστοιχη διαμόρφωση της προσφοράς στο χώρο του ιαματικού τουρισμού. Η στροφή σε μια γενικότερη φιλοσοφία υγιεινής διαβίωσης και στον περιορισμό των φαρμάκων οδήγησε στην εμφάνιση αναγκών για νέα τουριστικά προϊόντα.

Τουριστικές υπηρεσίες που σχετίζονται με την υγιεινή , το περιβάλλον , τη διατροφή , την άθληση παρουσιάζουν ολοένα και μεγαλύτερη ζήτηση, σε συνδυασμό με προγράμματα θεραπείας και αναζωογόνησης . η παραδοσιακή αγορά του τουρισμού υγείας των πασχόντων ατόμων μεγάλης ηλικίας και χαμηλών εισοδημάτων διευρύνεται , καθώς σε αυτήν προστίθενται άτομα μικρών και μεσαίων ηλικιών με υψηλότερα εισοδήματα. Επιδίωξη πλέον είναι όχι μόνο η ίαση ιατρικών παθήσεων , αλλά η γενικότερη ανάνηψη του οργανισμού, η σωματική ανανέωση , η πρόληψη , η βελτίωση της αισθητικής και η καλλιέργεια θετικής στάσης έναντι της ζωής.

Καθώς λοιπόν ο ιαματικός τουρισμός εξελίσσεται συνεχώς σε Ευρωπαικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο , παρατηρούμε ότι περιλαμβάνει όλες τις υπηρεσίες που σχετίζονται με την υγεία , την ειδική διαιτητική , την άσκηση , και τις ειδικές θεραπείες όπως είναι η θεραπεία κατά του άγχους , κατά του καπνίσματος , η ψυχοθεραπεία, η κινησιοθεραπεία, η χαλάρωση, κλπ. Τα τουριστικά κέντρα συνεπώς κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με το προσφερόμενο προϊόν :

- σε κέντρα ιαματικού-θεραπευτικού τουρισμού, εάν το προϊών στοχεύει κυρίως στη θεραπεία με τη χρήση ιαματικών νερών σε περιβάλλον ποιότητας και αναψυχής.
- Σε κέντρα τουρισμού υγείας – υγιεινής και φυσικής διαβίωσης εάν το προσφερόμενο προϊών εκτός της θεραπείας στοχεύει στην ξεκούραση και την αναψυχή, τα οποία μπορούν να δημιουργηθούν και σε χώρους που δεν υπάρχουν ιαματικές πηγές.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στον Ευρωπαϊκό χώρο, υπάρχει μακρά ιστορική παράδοση όσον αφορά, στον τουρισμό υγείας, ενώ πολλά από τα κέντρα που βρίσκονται στην Κεντρική Ευρώπη και λειτουργούν σήμερα, χρονολογούνται από την Ρωμαϊκή εποχή. Ο όρος "spa" προέρχεται από την λέξη "espa" που σημαίνει πηγή και καθιερώθηκε διεθνώς από το όνομα της παραθεριστικής πόλης Spa, η οποία βρίσκεται στο Βέλγιο, κοντά στην Λιέγη. Η Spa γίνεται γνωστή για τις «θαυματουργές» ιαματικές πηγές της, τις οποίες μετά τον 150 αιώνα επισκέπτονται βασιλείς και κυβερνητικοί αξιωματούχοι.

Οι θεραπευτικές ιδιότητες του νερού ήταν γνωστές από πολύ παλιά, δεδομένου ότι ήδη από το 2000 Π.Χ οι *Βαβυλώνιοι* είχαν συνδέσει την έννοια του γιατρού με «αυτόν που γνώριζε πολύ καλά το νερό», ενώ όπως προκύπτει από τις παραδόσεις των αρχαίων λαών στην *Περσία,* την *Ινδία,* το *Ισραήλ,* την *Αίγυπτο,* αλλά και σε χώρες της *Κεντρικής* και *Βόρειας Ευρώπης,* οι άνθρωποι κατέφευγαν κατά την αρχαιότητα στις θερμές πηγές για την ίαση διαφόρων παθήσεων.(ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ)

Οι θαυματουργές θεραπευτικές ιδιότητες πολλών ιαματικών πηγών αναφέρονται συχνά στην Ελληνική μυθολογία. Ο *Ηρόδοτος,* τον 5ο π.χ αιώνα, υπήρξε ο πρώτος παρατηρητής των ιαματικών πηγών ορισμένες από τις οποίες καταγράφει, ενώ συνιστά επίσης την λουτροθεραπεία και καθορίζει την ενδεικνυόμενη διάρκειά της σε 21 ημέρες. Τα Ασκληπιεία δημιουργούνται κοντά στις ιαματικές πηγές, "ενώ ο *Ιπποκράτης* στο σύγγραμμά του «περί αέρων, τόπων και υδάτων» καθορίζει τις παθήσεις για τις οποίες ενδείκνυται η χρήση των ιαματικών πηγών. Ο *Αριστοτέλης,* περιγράφοντας τους σεισμούς εξηγεί την δημιουργία των ιαματικών πηγών της Αιδηψού, ενώ ο *Στράβων, ο Πλούταρχος, και ο Παυσανίας* καταγράφουν πολλές ιαματικές πηγές της Ελλάδας.

Κατά τους Ρωμαϊκούς χρόνους στην Ιταλία αφθονούν οι ιαματικές πηγές ενώ η λουτροθεραπεία αποκτά σημαντική σπουδαιότητα και γίνεται μέρος των καθημερινών συνηθειών των Ρωμαίων. Ο Καίσαρας Αύγουστος συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη των ιαματικών πηγών της Baies, η οποία εξελίσσεται σε διεθνές ιαματικό-θεραπευτικό κέντρο συνδυάζοντας την θεραπεία με την αναψυχή , και προσελκύει ξένη πελατεία, όπως Αιγυπτίους και Φοίνικες.

Στην εποχή του *πρώιμου Μεσαίωνα,* η λουτροθεραπεία σταδιακά εγκαταλείφθηκε και οι εγκαταστάσεις παρήκμασαν. Από τον 6^{ο} *αιώνα,* όχι μόνο εγκαταλείφθηκε πλήρως η πρακτική της ιαματικής λουτρικής αγωγής, αλλά και η ίδια η έννοια του λουτρού ήταν ανύπαρκτη, καθώς οι μεσαιωνικές πόλεις δεν διέθεταν υγειονομικές εγκαταστάσεις και υπέφεραν από έλλειψη νερού. Μόλις τον *120 αιώνα* ανακύπτουν στοιχεία για δημόσια και ατομικά λουτρά κοντά σε ιαματικές πηγές (όπως π.χ στο Baden της Ελβετίας), ενώ τα λουτρά, τόσο τα κοινά όσο και τα ιαματικά αποκτούν μεγαλύτερη σημασία μετά τον 13^{ο} *αιώνα.*

Προς το τέλος του 1 4^{ου} *αιώνα,* καθώς και κατά τον 15^{ο} και 16^{ο} *αιώνα,* η λουτρική αγωγή αποτελεί προνόμιο των ανώτερων κοινωνικών τάξεων, πραγματοποιείται δε σε κοινά λουτρά μέσα σε ένα γενικότερο περιβάλλον ευθυμίας και κοινωνικότητας, παρά το γεγονός ότι από ιατρικής άποψης είναι εντελώς ανθυγιεινή. Μόνο η τρομακτική αύξηση των κρουσμάτων σύφιλης επέφερε βαθμιαία την απαγόρευση των δημοσίων λουτρών στην Ευρώπη, εφόσον δεν περιείχαν θερμά και μεταλλικά νερά.(ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ)

Οι απαρχές της σύγχρονης περιόδου στον τομέα της λουτρικής αγωγής εντοπίζονται στα μέσα του "1700 αιώνα, κατά τον οποίο οι Ευρωπαίοι ιατροί συνιστούν ιαματικά λουτρά για την θεραπεία διαφόρων παθήσεων και εξυμνούν τις ευεργετικές ιδιότητες των νερών. Όμως, οι ιαματικές πηγές βρίσκονται σε περιοχές σχετικά απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα και για την επίσκεψή τους απαιτούνται ολόκληρες ημέρες ταξιδιού σε δύσβατες περιοχές, πράγμα που κάνει το κόστος ταξιδιού απαγορευτικό για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Λόγω της δύσκολης προσπελασιμότητας των περιοχών αυτών, η *«σαιζόν»* διαρκούσε από τα τέλη Μαΐου έως τα μέσα Σεπτεμβρίου, ενώ λόγω το μεγάλο κόστος καθιστούσε το ταξίδι απαγορευτικό στα μεγάλα στρώματα του πληθυσμού. Η κατάσταση αυτή δεν μεταβάλλεται μέχρι τις αρχές του 18^{ου} αιώνα.

Μέλη της αυτοκρατορικής αυλής και της ανώτερης αριστοκρατίας συχνάζουν στις περιοχές που διαθέτουν ιαματικά λουτρά προσδίδοντάς τους κύρος και φήμη, ενώ μεγάλο τμήμα των επισκεπτών αποτελείται από μέλη της ανώτερης αστικής τάξης (έμποροι, δικηγόροι), του κλήρου και των εκκλησιαστικών ταγμάτων.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης το γεγονός τα άτομα που δεν διαθέτουν εισοδήματα για να επισκεφθούν ιαματικά λουτρά, χρηματοδοτούνται για την πραγματοποίηση του ταξιδιού τους από τις τοπικές αρχές ή την εκκλησία, ενώ τους επιτρέπεται η δωρεάν χρησιμοποίηση των ιαματικών εγκαταστάσεων.

Στις απαρχές της σύγχρονης ανάπτυξής τους οι ιαματικές πηγές σαφώς δεν αποτελούν μέρη διασκέδασης και αναψυχής. Πρωταρχικό κίνητρο για την επίσκεψη των ιαματικών πηγών είναι η ακλόνητη πεποίθηση για τις θεραπευτικές του ιδιότητες , η οποία διαρκώς ενισχύεται από το ιατρικό προσωπικό , το οποίο επαίρεται ότι τα νερά των πηγών διαθέτουν τη δυνατότητα ίασης παντός είδους παθήσεων.

Η ίαση συνεπώς αποτελεί τον τελικό στόχο της επίσκεψης η διάρκεια της οποίας συνίσταται, σε τρεις εβδομάδες . Η προτεινόμενη θεραπεία δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη διαφοροποίηση, ανεξάρτητα από το είδος της πάθησης και συνιστάται κυρίως σε ποσιθεραπείες, λουτροθεραπείες και ιαματικά ντους, τα οποία ήταν μάλλον επώδυνα - για τους ασθενείς, δεδομένου ότι ζεστό νερό εκτοξευόταν με πίεση, από απόσταση αρκετών μέτρων, προς την πάσχουσα περιοχή (τραύματα, κακώσεις ή άκρα με αρθρίτιδα ή ρευματισμούς),

Όσον αφορά τις ιαματικές εγκαταστάσεις στον Ευρωπαϊκό χώρο, μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, αυτές συνίστανται σε ορθογώνιες αβαθείς δεξαμενές στις οποίες το νερό θερμαινόταν σε θερμοκρασία περίπου 40° C. Κατά κανόνα, βρίσκονται σε υπαίθριους χώρους και είναι κοινές για όλους, ανεξαρτήτως φύλου ή κοινωνικής τάξης, χωρίς περιθώρια ιδιωτικότητας και απομόνωσης. Όπως σημειώνουν οι ιστορικοί, οι άνθρωποι «ελούοντο όλοι ανεξαιρέτως στην ίδια δεξαμενή, άνδρες, γυναίκες, παιδιά, μοναχές, μοναχοί, ιερείς, και ήταν σχεδόν γυμνοί» (Mackaman, 1998: 20), Τα ιαματικά λουτρά συνεπώς εκείνη την εποχή αποτελούν τόπους κοινωνικής συνάντησης, και χαρακτηρίζονται από τον συλλογικό και δημόσιο χαρακτήρα τους, από την έλλειψη σεμνοτυφίας, και την απουσία υποχρεωτικής ιατρικής επίβλεψης.

Οι αντιλήψεις μεταβάλλονται στα τέλη του 18^{ου} αιώνα όπου παρατηρείται σταδιακή μεταστροφή όσον αφορά στην ιδιωτικότητα, την ηθική, την οικονομική εκμετάλλευση και την αρχιτεκτονική σχεδίαση των ιαματικών λουτρών. Η

μεταβολή των αντιλήψεων σχετικά με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό παρατηρείται σε πολλές ιαματικές εγκαταστάσεις της Ευρώπης, ενώ κύριο χαρακτηριστικό της είναι ότι ενισχύει τον ιδιωτικό χαρακτήρα των λουτρών και υπογραμμίζει την ανάγκη ιατρικής επίβλεψης: Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Bath στην Αγγλία, όπου το 1778 ολοκληρώνεται το περίτεχνο οικοδόμημα των ιαματικών εγκαταστάσεων μετά από μία δεκαετία. Οι εγκαταστάσεις βρίσκονται σε κλειστό χώρο και περιλαμβάνουν, εκτός της κεντρικής δεξαμενής, χώρους ιδιωτικών λουτρών και ιδιωτικά αποδυτήρια, ενώ στην είσοδό τους υπάρχει προσωπικό το οποίο συλλέγει το αντίτιμο της εισόδου των λουομένων και είναι επιφορτισμένο με τη γενική επίβλεψη. Στα πρότυπα του Bath, σχεδιάζεται λίγο αργότερα η κατασκευή αντίστοιχων χώρων και στη Γαλλία.

Η Γαλλική επανάσταση, όμως, ανατρέπει την υλοποίηση των σχεδίων και επαναπροσδιορίζει τη χρήση των ιαματικών λουτρών. Τα «Βασιλικά λουτρά> μετονομάζονται σε «Λαϊκά λουτρά>, οι αριστοκράτες δεν είναι πλέον ευπρόσδεκτοι, ενώ οι πολυτελείς ιαματικές εγκαταστάσεις, που προορίζονται για αποκλειστική χρήση από τους τραυματίες και τα λαϊκά στρώματα. Η ιδιοκτησία των ιαματικών πηγών μεταβιβάζεται από τις κοινότητες ή την εκκλησία στο κράτος με αποτέλεσμα οι εγκαταστάσεις σε πολλές περιπτώσεις να εγκαταλείπονται και να παρακμάζουν.

Όμως, παρά την παρακμή, η νέα οικονομική και κοινωνική τάξη που δημιουργήθηκε μετά τη Γαλλική επανάσταση, διέβλεψε τα περιθώρια κέρδους που προσέφερε η οικονομική εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών, την οποία απέκτησε συνάπτοντας μακροχρόνιες μισθωτικές συμβάσεις σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Στις αρχές του 19°V αιώνα οι τοπικές αρχές και οι επιχειρηματίες που ασχολούνται με την εκμετάλλευση των πηγών και επιθυμούν την σχεδιασμένη και συντονισμένη ανάπτυξη των λουτρικών εγκαταστάσεων η οποία θα αποτελέσει το επίκεντρο της οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής. Οι κοινότητες που διαθέτουν ιαματικές πηγές αναπτύσσουν έντονο ανταγωνισμό μεταξύ τους. Ο αριθμός των επισκεπτών παρουσιάζει πρωτοφανή αύξηση, και σε πολλές περιπτώσεις παρατηρείται διπλασιασμός ή και τριπλασιασμός των αφίξεων σε σχέση με τα τέλη του προηγούμενου αιώνα. Το

γεγονός αυτό συνδέεται με την άνοδο της αστικής τάξης, τη μεταβολή της παραγωγικής δομής και την διαφοροποίηση των κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων. Οι επιταγές που απορρέουν από την «ηθική της εργασίας» επιβάλλουν την ορθολογική χρήση του ελεύθερου χρόνου, ενώ η ετήσια επίσκεψη των ιαματικών πηγών από τις αστικές οικογένειες προσδίδει κοινωνικό κύρος και ενισχύει την αστική τους ταυτότητα.

Οι τιμές των λουτρών ακολουθούν κατακόρυφη άνοδο ενώ πλήθος επαγγελματιών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ιατροί, θεραπευτές, αρχιτέκτονες, και διάφοροι επενδυτές, συμπράττουν με τις τοπικές αρχές έχοντας ως κοινό στόχο την πλέον επικερδή εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών της περιοχής τους.

Το 1840, οι ιαματικές πηγές της Γαλλίας αριθμούν περίπου 90.000 επισκέπτες ετησίως, παρουσιάζοντας αύξηση της τάξης του 300 τοις εκατό σε σχέση με το 1820, παρά το γεγονός ότι το κόστος του ταξιδιού παραμένει υψηλό μέχρι την εμφάνιση του σιδηροδρόμου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Παράλληλα, όμως, υφίστανται έντονο ανταγωνισμό από τις ιαματικές πηγές της Γερμανίας και άλλων Ευρωπαϊκών χωρών, οι οποίες προσελκύουν σημαντικό αριθμό Γάλλων επισκεπτών, δεδομένου ότι σε αυτές επιτρέπεται η χαρτοπαιξία και τα τυχερά παιχνίδια ενώ τα καζίνο των Γαλλικών ιαματικών πόλεων, παρότι διαθέτουν αίθουσες χορού, μπιλιάρδου, θέατρα, βιβλιοθήκες, υστερούν. Για το λόγο αυτό, μέχρι την επανεμφάνιση των τυχερών παιχνιδιών στα Γαλλικά καζίνο, οι προσπάθειες ανταγωνισμού επικεντρώνονται στην προβολή της ποιότητας των νερών και στην εντατική ιατρική επίβλεψη των γαλλικών λουτρών.(ΚΟΚΑΛΑΣ Θ.)

Πράγματι, ήδη από το 1830, ενισχύεται η ιατρική επίβλεψη των λουτρικών εγκαταστάσεων ενώ η παραμονή των τριών εβδομάδων στις ιαματικές πηγές συνιστάται πλέον από τους ιατρούς ως η ενδεδειγμένη διάρκεια θεραπείας, προκειμένου να γίνουν ορατά τα αποτελέσματά της. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι επιβάλλεται η απαγόρευση της χρήσης των ιαματικών λουτρών χωρίς προηγούμενη συμβουλή του διαπιστευμένου ιατρού. Παράλληλα, οργανώνεται συστηματικά και εποπτεύεται από τους ιατρούς και το προσωπικό των πηγών ο χρόνος παραμονής στα υδροθεραπευτήρια και η διάρκεια κάθε θεραπείας.

Η αύξηση των λουομένων δημιουργεί προβλήματα συνωστισμού στις ιαματικές εγκαταστάσεις. Προκειμένου αυτά να αντιμετωπισθούν και να ενισχυθεί η οικονομική αποτελεσματικότητα των εγκαταστάσεων, καταρτίζονται αυστηρά προγράμματα που καθορίζουν το ωράριο θεραπειών, τα οποία οι ασθενείς οφείλουν να ακολουθούν πιστά και απαρέγκλιτα. Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι εκτός των αυστηρών ωραρίων εντός των υδροθεραπευτηρίων, οι ιατροί επιβάλλουν στους ασθενείς μια ευρύτερη πειθαρχία ως προς την ενδεδειγμένη κατανάλωση του χρόνου τους σε όλη τη διάρκεια της παραμονής, καθορίζοντας το χρόνο θεραπείας, φαγητού, ύπνου, ανάπαυσης, άσκησης και περιπάτου, ως τμήμα της όλης θεραπείας.

Παράλληλα, στη δεκαετία του 1840, πολλά υδροθεραπευτήρια κυρίαρχες τάσεις είναι η διασφάλιση της ιδιωτικότητας των λουομένων, ο διαχωρισμό των φύλων, η έμφαση στην υγιεινή των εγκαταστάσεων και η αποφυγή συγχρωτισμού πλούσιων και φτωχών ασθενών. Οι τελευταίοι σταδιακά αποκλείονται από τη χρήση των κύριων ιαματικών εγκαταστάσεων και περιορίζονται σε συγκεκριμένα τμήματα που διευκολύνουν τον έλεγχο και την επίβλεψή τους, προκειμένου να μην «ενοχλούν» τους εύπορους επισκέπτες. Παρά το γεγονός ότι το κόστος της επίσκεψης ιαματικών πόλεων μειώνεται σταδιακά μετά το 1850, παραμένει σχεδόν απαγορευτικό για τα μέλη της κατώτερης αστικής τάξης. Το γεγονός αυτό ενισχύει το κοινωνικό στάτους των επισκεπτών, ενώ τα έξοδα ταξιδιού και διαμονής σε ιαματικά λουτρά θεωρούνται αποδοτική κοινωνική επένδυση από την μεσαία αστική τάξη, η οποία κάνει τις θερινές διακοπές της στις ιαματικές πόλεις, προσβλέποντας σε κοινωνική άνοδο και σε στενότερο συγχρωτισμό με τα μέλη της καλής κοινωνίας.

Κατά την περίοδο 1850 -1860 εγκαθίσταται και επεκτείνεται η σιδηροδρομική επικοινωνία με τις περιοχές που διαθέτουν ιαματικές πηγές, με αποτέλεσμα την αλματώδη αύξηση των επισκεπτών και τον γενικότερο μετασχηματισμό των περιοχών. Οι ευοίωνες προοπτικές που διανοίγονται όσον αφορά στο μέλλον των πηγών και στον αρχιτεκτονικό μετασχηματισμό των ιαματικών πόλεων προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του διαρκώς αυξανόμενου αριθμού επισκεπτών, προσελκύουν πλήθος επενδυτών. Στα

πλαίσια της ανάπτυξης των πόλεων αυτών δεν αρκεί πλέον μόνον η κατασκευή νέων πολυτελών λουτρικών εγκαταστάσεων και παντός είδους καταλυμάτων. Η πρόκληση που αντιμετωπίζουν οι τοπικές αρχές και οι επενδυτές συνίσταται στην διαμόρφωση των ιαματικών πόλεων στα πρότυπα άλλων Ευρωπαϊκών ανταγωνιστικών περιοχών.

Με επίκεντρο τα υπερπολυτελή ξενοδοχεία, τις περίτεχνες αίθουσες καζίνο, τα πάρκα με πλούσια βλάστηση και τα μεγαλόπρεπα δημαρχιακά μέγαρα, στη θέση των επαρχιακών ιαματικών πόλεων δημιουργούνται, μετά τη δεκαετία του 1850, τα αστικά οικιστικά συμπλέγματα τα οποία αποκαλούνται λουτροπόλεις (villes d'eaux). Ο μετασχηματισμός τους σε λουτροπόλεις συνέβαλλε στην αύξηση του αριθμού των επισκεπτών ενώ αποτέλεσαν πρότυπα τα οποία μιμήθηκαν με επιτυχία αρκετές επαρχιακές ιαματικές πόλεις στην Ευρώπη.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1850, οι αρχές των λουτροπόλεων καταμετρούν τους επισκέπτες τους εντάσσοντάς τους σε δύο χωριστές κατηγορίες. Η πρώτη αφορά όσους ακολουθούν συγκεκριμένες θεραπείες στο χώρο των υδροθεραπευτηρίων ενώ η δεύτερη εκείνους που επισκέπτονται τις λουτροπόλεις χωρίς να υποβάλλονται σε υδροθεραπεία.

Οι στατιστικές καταδεικνύουν ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1860, ο αριθμός των ατόμων που απλώς παραθερίζουν στις λουτροπόλεις υπερβαίνει τον αριθμό των ατόμων που υποβάλλονται σε θεραπείες. Το μεγάλο ποσοστό αποχής από τα ιαματικά λουτρά δημιουργεί ιδιαίτερη ανησυχία στους ιθύνοντες, και οδηγεί σταδιακά στην χαλάρωση των αυστηρών ιατρικών πρακτικών όσον αφορά τις λουτροθεραπείες. Η από-ιατρικοποίηση των ιαματικών εγκαταστάσεων ολοκληρώνεται στα τέλη του 1860, καθώς η ιατρική σύσταση παύει να είναι αποτελεί προαπαιτούμενο προκειμένου να υποβληθεί κάποιος σε λουτροθεραπεία.

Η ανάπτυξη των λουτροπόλεων συνεχίσθηκε με εντατικούς ρυθμούς σε ολόκληρο τον Ευρωπαϊκό χώρο κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 1900 και τις πρώτες του 2000 αιώνα. Οι λουτροπόλεις αποτέλεσαν μια τουριστική βιομηχανία η οποία απασχόλησε πολλές χιλιάδες εργαζομένων στις εκατοντάδες των

ιαματικών εγκαταστάσεων, των πολυτελών ξενοδοχείων, των καζίνο, και των συμπληρωματικών υπηρεσιών που προφέρονταν στους λουόμενους. Ο τουρισμός υγείας συνετέλεσε συνεπώς τα μέγιστα στη δημιουργία κεφαλαίου και θέσεων εργασίας. Στις μεγάλες λουτροπόλεις, συνήθως τα δύο τρίτα των εργαζομένων απασχολούνταν στην βιομηχανία του τουρισμού υγείας. Παράλληλα, στο δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα γίνεται αντιληπτή η θεραπευτική επίδραση του ορεινού κλίματος και μία νέα επιστήμη, η κλιματοθεραπεία γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα πολλά λουτρά να μετατραπούν σε «κέντρα κλιματοθεραπείας και λουτροθεραπείας» και η Ελβετία να γνωρίσει εκπληκτική τουριστική άνοδο.

Σταδιακά, το ταξίδι και ο παραθεριστικός τουρισμός σε λουτροπόλεις σταδιακά καθίστανται προσιτά σε ολοένα και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού, καθώς προσφέρονται τουριστικά πακέτα στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα έξοδα μετάβασης και διαμονής. Παράλληλα, στις πλέον δημοφιλείς λουτροπόλεις, όπως του Vichy και του Αίχ les Bains, εξακολουθούν να συχνάζουν τα μέλη της καλής Ευρωπαϊκής κοινωνίας της εποχής.

Πάντως, το 1900, τις λουτροπόλεις της Γαλλίας επισκέφθηκαν περίπου 800.000, πράγμα που καταδεικνύει ότι σε διάστημα μικρότερο της εκατονταετίας οι διακοπές σε λουτροπόλεις, από αποκλειστικό προνόμιο των αριστοκρατών έγιναν προνόμιο που απολάμβαναν κατά κύριο λόγο η ανώτερη αστική τάξη και οι μεσαίες τάξεις. Το γεγονός αυτό προοιώνιζε το ενδεχόμενο που μετά από σαράντα περίπου χρόνια θα γινόταν πραγματικότητα, τον ερχομό, δηλαδή, των εργατικών τάξεων στις λουτροπόλεις. Ήδη κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα συντελούνται σημαντικές αλλαγές στη δομή του τουριστικού φαινομένου, καθώς διευρύνεται η συμμετοχή νέων κοινωνικο-οικονομικών κατηγοριών. Το γεγονός αυτό θα του προσδώσει ορισμένα από τα σύγχρονα χαρακτηριστικά και θα προοιωνίσει μια νέα περίοδο ευρύτερου εκδημοκρατισμού και μαζικοποίησης του τουρισμού. Ανάμεσα στους σημαντικότερους παράγοντες που συνέβαλαν στον εκδημοκρατισμό του ιαματικού τουρισμού αλλά και στη μαζικοποίηση του τουρισμού γενικότερα, ήταν οι συλλογικές οργανώσεις που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια των κοινωνικών κατακτήσεων των εργαζομένων, και οι οποίες

συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού.

Με την καθιέρωση των διακοπών «μετ' αποδοχών» και την ψήφιση σχετικών νόμων στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, ο τουρισμός καθίσταται κοινωνική αναγκαιότητα, γίνεται τμήμα του ελεύθερου χρόνου και θεωρείται αναπόσπαστο δικαίωμα των εργαζομένων. Στα πλαίσια του κράτους πρόνοιας που θεμελιώνεται στην Ευρώπη κατά την μεταπολεμική περίοδο, δημιουργούνται ιδιαίτερα στενοί δεσμοί μεταξύ του κρατικού συστήματος υγείας και των κέντρων τουρισμού υγείας σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες.Το κράτος επωμίζεται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό τις πληρωμές των ιαματικών λουτρών, προσελκύοντας έτσι σημαντικό τμήμα του εσωτερικού τουρισμού στις λουτροπόλεις. παράλληλα, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, εξελίσσεται σημαντικά και η επιστημονική αντιμετώπιση του θεραπευτικού συστήματος των ιαματικών λουτρών, καθώς οι γνώσεις διαφόρων επιστημών τεκμηριώνουν τις ευεργετικές θεραπευτικές ιδιότητες των ιαματικών λουτρών.

Χαρακτηριστικά είναι τα ποσοστά του πληθυσμού που επισκέπτονται τα τελευταία χρόνια τις ιαματικές πηγές της χώρας τους για λουτροθεραπείες. Στη Γαλλία για παράδειγμα, το ποσοστό ανέρχεται σε 1 %, στην Ιταλία 2%, στη Γερμανία σε 2,5%, στην Πολωνία σε 3%. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι στην Ιταλία σχεδόν το 85% των εσωτερικών τουριστών που παραθερίζουν σε λουτροπόλεις της χώρας χρηματοδοτείται από το κρατικό σύστημα υγείας. Επειδή το ποσοστό των εργαζομένων που έκαναν χρήση του δικαιώματος επιχορηγούμενων διακοπών σε ιαματικά λουτρά στην Ιταλία υπήρξε πάρα πολύ υψηλό το 1987, η κυβέρνηση αποφάσισε τη λήψη μέτρων για την περιστολή των δαπανών.

Οι επισκέπτες των λουτροπόλεων, από την μεταπολεμική περίοδο μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα αποτελούνται στην πλειοψηφία τους από άτομα σχετικά χαμηλών εισοδημάτων και μεγάλων ηλικιών που επαναλαμβάνουν τις επισκέψεις στα ιαματικά λουτρά κατά τακτά χρονικά διαστήματα. Όμως, μετά τη δεκαετία του 1980, οι παραδοσιακές αντιλήψεις περί τουρισμού υγείας μεταβάλλονται, καθώς εμφανίζονται νέες απόψεις σχετικά με την υγιεινή ζωή και lifestyle που συνδυάζονται με επιταγές για την ορθή και εποικοδομητική χρήση

του ελεύθερου χρόνου.

Σήμερα, η έννοια του ιαματικού τουρισμού διευρύνει την έννοια του θεραπευτικού τουρισμού και περιλαμβάνει, εκτός από τα παραδοσιακά ιαματικά λουτρά, νέα προϊόντα και υπηρεσίες, όπως κέντρα αισθητικής και αδυνατίσματος, άθλησης, υγιεινής διατροφής, θαλασσοθεραπείας, φυσιοθεραπείας, τεχνικές χαλάρωσης, επιμορφωτικές και συμβουλευτικές υπηρεσίες υγείας, κ.α, ενώ κάνει εκτεταμένη χρήση των νέων τεχνολογιών. Οι νέες υπηρεσίες του ιαματικού τουρισμού στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα απευθύνονται σε πελάτες νεαρής και μέσης ηλικίας με υψηλές οικονομικές δυνατότητες, και έντονο ενδιαφέρον για την φυσική τους κατάσταση, την γενικότερη υγεία και την ψυχική και σωματική τους ευεξία.

Η στροφή στις νέες υπηρεσίες του τουρισμού υγείας συνδυάζεται με τον περιορισμό του κοινωνικού κράτους που σημειώνεται. στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες την δεκαετία του 1980 και την αναμόρφωση του κρατικού συστήματος υγείας, η οποία είχε ως επακόλουθο την μείωση των παραδοσιακών πελατών των ιαματικών πηγών. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, μετά την αναμόρφωση του συστήματος υγείας, το 1996, οι διανυκτερεύσεις σε πολλές λουτροπόλεις σημείωσαν πτώση της τάξης του 30%, ενώ πολλές κλινικές έκλεισαν με αποτέλεσμα να μειωθούν σημαντικά οι θέσεις εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΗ, ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ, ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ

2.1 Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα λουτρά για την υγιεινή του σώματος ήδη από το 1.500 π-Χ, ενώ αργότερα, κατά τους Μυκηναϊκούς χρόνους διαδόθηκε ευρύτατα και η χρήση των θαλάσσιων λουτρών. Κατά τον 5^{ο} π.Χ αιώνα δημιουργήθηκαν ιδιωτικά και δημόσια κοινά λουτρά, τα οποία με την πάροδο του χρόνου γενικεύθηκαν και αποτελούσαν αναπόσπαστο τμήμα των γυμνασίων. Η πρακτική της λουτροθεραπείας ήταν αρκετά διαδεδομένη μεταξύ των Ελλήνων της ιστορικής εποχής, οι οποίοι επισκέπτονταν συχνά τις ιαματικές πηγές προκειμένου να υποβληθούν σε θεραπείες, και συνδύαζε από τις απαρχές της το ωφελιμιστικό κίνητρο με το κίνητρο της αναψυχής και της κοσμικότητας. Τα θεραπευτικά αποτελέσματα κάθε πηγής αλλά και ο συρμός της εποχής συνέβαλαν στη διαφοροποίηση των προτιμήσεων σε συνδυασμό με μια σειρά συγκριτικών πλεονεκτημάτων, όπως η αρχιτεκτονική των οικοδομημάτων και η καλαισθησία των κήπων.

Οι ιαματικές πηγές της Χιμάρας προτιμούταν από τον Πίνδαρο και της Κασταλίας από τον Ηρόδοτο, ενώ πασίγνωστες ήταν οι πηγές της Σκοτούσας και της Αιδηψού. Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή περίφημοι Έλληνες γιατροί ασχολήθηκαν με την υδροθεραπεία, ενώ μεγάλο αριθμό πασχόντων συγκεντρώνουν τα λουτρά της Αιδηψού, τα οποία το 83 μ.Χ επισκέπτεται ο Κορνήλιος Σύλλας, ο οποίος έκτισε και το πρώτο λιθόκτιστο οίκημα λουτρών. Στους Βυζαντινούς χρόνους ακμάζουν τα λουτρά της Προύσας καθώς επίσης και τα λουτρά της Πυθίας (σημερινή Γιάλοβα), ενώ το 900 μ.Χ κατασκευάζεται λουτρικό οικοδόμημα στις πηγές του Λαγκαδά.

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, κατά την σύσταση του Ελληνικού κράτους, οι ιαματικές πηγές της χώρας μας, βρισκόντουσαν σε κατάσταση εγκατάλειψης παρά το γεγονός ότι πολλές από αυτές χρησιμοποιούνταν, κατά την Τουρκοκρατία.(ΟΜΑΔΑ ΑΓΩΓΗΣ ΥΓΕΙΑΣ 2000-2001)

Το ενδιαφέρον για τις ιαματικές πηγές ξεκινά το 1830, όταν η κυβέρνηση Καποδίστρια στέλνει επιτροπή στις ιαματικές πηγές της Κύθνου για την

διεξαγωγή χημικών αναλύσεων των υδάτων. Το 1927 δημιουργείται ο κλάδος των μονίμων υδρολόγων ιατρών, οι οποίοι προσλαμβάνονται στις κυριότερες ιαματικές πηγές, ενώ το 1938 δημιουργείται η έδρα της Κλινικής υδροθεραπείας και Ιατρικής κλιματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η αξιοποίηση και η σταδιακή οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας ξεκινά στα, τέλη του 190^{ου} και συνεχίζεται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Μεταξύ των πρώτων πηγών που αναπτύχθηκαν συμπεριλαμβάνονται αυτές της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, της Κυλλήνης, του Λουτρακίου και του Καϊάφα. Πολλές από αυτές τις περιοχές εξελίχθηκαν σε μεγάλα παραθεριστικά κέντρα που γνώρισαν ιδιαίτερη ακμή κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου, καθώς σε αυτά σύχναζαν μέλη της ανώτερης αστικής τάξης της εποχής.

Η περίοδος του μεσοπολέμου θα σηματοδοτήσει μια νέα περίοδο όσον αφορά τον τουρισμό υγείας, καθώς το κράτος αναδιοργανώνεται, η μεσαία τάξη αναπτύσσεται, και οι επιλογές διευρύνονται με την προσάρτηση νέων εδαφών. Μετά τη δεκαετία του 1920 οι ελληνικές "λουτροπόλεις αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς και με επίκεντρο τα κομψά αρχιτεκτονικά οικοδομήματα και τα πολυτελή ξενοδοχεία, προσελκύουν Έλληνες και Ευρωπαίους επισκέπτες υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

Φημισμένα λουτρικά κέντρα στη χώρα μας υπήρξαν η Αιδηψός, η Υπάτη, ο Λαγκαδάς, το Λουτράκι Κορινθίας και τα Μέθανα. Το 1929, συστηματοποιείται στη Σάριζα Άνδρου η εμπορία εμφιαλωμένου ύδατος, ενώ ο Καϊάφας διαφημίζει τα ανακαινισμένα ξενοδοχεία της περιοχής, το λουτροθεραπευτήριο με ατομικούς λουτήρες και την ύπαρξη διαφόρων δυνατοτήτων Ψυχαγωγίας (θέατρο, χορούς, κινηματογράφο). Το 1930 εγκαινιάζονται οι νέες εγκαταστάσεις στο Πλατύστομο Φθιώτιδος, ενώ τα Καμμένα Βούρλα αξιοποιούνται πλήρως από το 1932.

Με την ένταξη των «νέων χωρών» οι ιαματικές πηγές της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας καταβάλλουν προσπάθειες. για την περαιτέρω ανάπτυξή τους. Σύμφωνα με σημειώματα της Υπηρεσίας Ξένων και Εκθέσεων το 1927, οι ιαματικές πηγές του Λαγκαδά τυγχάνουν ευρείας αποδοχής, ενώ τα λουτρά του Σέδες και των Ελευθερών είναι περισσότερο λιτά, διατηρούν, όμως, ικανοποιητικό επίπεδο. Αντίθετα, τα Μπάνια Εδέσσης, η Αγία Παρασκευή

Χαλκιδικής και η Βελβενδός είναι ακόμη ανεκμετάλλευτα ενώ στην Νιγρίτα, στο Εγρή Μπουζάκ και στο Πόζαρ η προσπέλαση είναι προβληματική.

Στην Θεσσαλία την πρώτη θέση κατέχουν οι πηγές του Σμόκοβου όπου υπάρχει νέο υδροθεραπευτήριο, ξενοδοχείο και λοιπές εγκαταστάσεις, ενώ επαρκή εξοπλισμό διαθέτουν επίσης και οι πηγές της Δρανίτσας Καϊτσας. Σημαντική οικονομική σημασία έχει το Τσάγεζι (Κόκκινο Νερό) το μεταλλικό νερό του οποίου εμφιαλώνεται και πωλείται στην ελληνική και ξένη αγορά.

Στις ιαματικές πηγές της Ηπείρου η κατάσταση είναι προβληματική καθώς τα Καβάσιλα Κόνιτσας διαθέτουν ανεπαρκή εξοπλισμό, ενώ οι πίδακες ατμού του Ισβόρου- Αμαράντου έχουν εγκαταλειφθεί. Μοναδική εξαίρεση αποτελούν οι ιδιωτικές πηγές του Βρωμονερίου.

Οι ελληνικοί ιαματικοί πόροι καταγράφονται με ακρίβεια στα χρόνια του μεσοπολέμου από τον χημικό Μ. Περτέκη, ο οποίος από το 1923 προβαίνει σε λεπτομερή φυσικοχημική ανάλυση των υδάτων επτακοσίων πενήντα περίπου πηγών.

2.2 ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ, ΜΑΖΙΚΟΠΟΙΗΣΗ, ΠΑΓΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

Η αναγέννηση του ενδιαφέροντος για τον τουρισμό υγείας σημειώνεται κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, κατά τις οποίες παρατηρείται ότι τόσο ο αριθμός των εγκαταστάσεων όσο και ο αριθμός των επισκεπτών αυξάνονται με σταθερούς ρυθμούς.Οι 44 ιαματικές εγκαταστάσεις που λειτουργούν το 1951 αυξάνονται σε 65 το 1960, ενώ ο αριθμός των επισκεπτών από 103.200 άτομα το 1951 φθάνει τα 119.374 το 1960. Η παρατηρούμενη, αύξηση του αριθμού των επισκεπτών από το 1951 σημειώνεται κυρίως στις πηγές Τουριστικής σημασίας, στις οποίες μετά το 1961 παρατηρείται αλματώδης αύξηση, ιδιαίτερα στις πηγές της Αιδηψού, των Καμμένων Βούρλων, της Υπάτης, των Μεθάνων και του Σμόκοβου.(ΚΟΥΔΟΥΜΑ Μ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ)

Στο σύνολο της χώρας η μεγαλύτερη αύξηση του αριθμού των επισκεπτών στις πηγές . Τουριστικής σημασίας παρατηρείται κατά τη δεκαετία

1971-80, ενώ οι αριθμοί βαίνουν αυξανόμενοι τις επόμενες δεκαετίες. Όμως, η αύξηση που παρατηρείται σε συνολικό επίπεδο επηρεάζεται από την αύξηση που παρουσιάζεται στις πηγές της Αιδηψού, του Λουτρακίου, των Ελευθερών και της Κύθνου, η οποία επηρεάζει προς τα πάνω τα συνολικά μεγέθη, ενώ οι υπόλοιπες πηγές παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις από 10ετία σε 10ετία.

Αντίθετα, για το σύνολο των πηγών Τοπικής σημασίας παρατηρείται αύξηση των επισκεπτών κατά τις δεκαετίες του '60 του '70, του '80 και του '90, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση παρουσιάζεται κατά τη δεκαετία 1981-90.

Όπως στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, έτσι και στην Ελλάδα :υπάρχει ισχυρή παράδοση στον παραδοσιακό τουρισμό υγείας η οποία δεν έχει επηρεασθεί σημαντικά από τις νέες φαρμακευτικές μεθόδους της. ιατρικής επιστήμης. Η παράδοση αυτή ενισχύεται και διατηρείται από το γεγονός ότι τα προγράμματα τουρισμού υγείας χρηματοδοτούνται από τα ασφαλιστικά ταμεία ενώ, παράλληλα, διάφορα προγράμματα θεραπευτικού τουρισμό περιλαμβάνονται στις επιδοτούμενες μορφές κοινωνικού τουρισμού. Όμως, η επιχορήγηση των τουριστών από τα ταμεία κοινωνικής ασφάλισης και η επικράτηση στενά ιατρικών αντιλήψεων για τα ιαματικά λουτρά δεν επέτρεψε τη διεύρυνση των παραδοσιακών αντιλήψεων για τον ιαματικό τουρισμό. Αποτελέσματα της αντίληψης αυτής ήταν:

- Η επικράτηση των πελατών μεγάλης ηλικίας και χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου. Το μεγαλύτερο ποσοστό της πελατείας εκτιμάται ότι είναι ηλικίας άνω των 60 ετών, το 80% αποτελείται από συνταξιούχους , ενώ εξίσου μεγάλο είναι το ποσοστό των γυναικών.
- Η σταδιακή εγκατάλειψη των υποδομών των υδροθεραπευτηρίων οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις παρήκμασαν καθώς για μεγάλο χρονικό διάστημα δεν πραγματοποιήθηκαν έργα συντήρησης και αποκατάστασης.

Η υποβάθμιση της προσφοράς τόσο σε επίπεδο εγκαταστάσεων, όσο και σε επίπεδο συμπληρωματικών υποδομών και υπηρεσιών υπήρξε επακόλουθο της πτώσης του εισοδηματικού επιπέδου της ζήτησης. Δεν υπήρχε εξειδικευμένο προσωπικό, ενώ δεν πραγματοποιήθηκαν οι απαιτούμενες συντηρήσεις των κτιριακών εγκαταστάσεων και ο εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού. Αντίστοιχη

υπήρξε και η εξέλιξη στον τομέα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων στα οποία προστέθηκαν πολυάριθμα φθηνά συμπληρωματικά καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια- διαμερίσματα) με στοιχειώδεις ανέσεις, καθώς επίσης και στον τομέα των υπηρεσιών εστίασης αναψυχής.

Για τους λόγους αυτούς στη χώρα μας ο ιαματικός τουρισμός ταυτίζεται κυρίως με την θεραπεία και την προσπάθεια αποκατάστασης της υγείας ηλικιωμένων ατόμων που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις. Οι ιαματικές πηγές δεν έχουν αξιοποιηθεί στον βαθμό που θα έπρεπε ενώ σε αρκετές περιπτώσεις υπάρχουν οξυμένα προβλήματα όσον αφορά την υποδομή και τον εξοπλισμό. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι υπηρεσίες που παρέχονται καλύπτουν τις ελάχιστες δυνατές απαιτήσεις χωρίς να συνοδεύονται από την προσφορά πρόσθετων εξειδικευμένων και διαφοροποιημένων προϊόντων (προγράμματα διαιτητικής, άθλησης, αισθητικής περιποίησης, κλπ.), ενώ παράλληλα ,- χαρακτηρίζονται από την έλλειψη συμπληρωματικών ποιοτικών πολιτισμικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων αναψυχής.

Όσον αφορά τον τουρισμό υγιεινής και φυσικής διαβίωσης, στη χώρα μας υπήρχε ημεδαπή ζήτηση, η οποία σταδιακά αυξανόταν μεταπολεμικά. Όμως, λόγω της απουσίας σχετικής υποδομής, κατέληξε στην διοχέτευσή της σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Μ. Βρετανία, Ελβετία, Ρουμανία, Βουλγαρία, κλπ.). Έτσι, ενώ στην περίπτωση του ιαματικού τουρισμού υπάρχει χαμηλής ποιότητας υποδομή, στην περίπτωση του τουρισμού υγιεινής και φυσικής διαβίωσης δεν υπάρχουν παρά μόνο αποσπασματικές προσπάθειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για τη δημιουργία κάποιας υποδομής.

Αντίθετα, στις περισσότερες Ευρωπαϊκές .χώρες δεν παρατηρήθηκε η παράλληλη υποβάθμιση προσφοράς και ζήτησης που σημειώθηκε στην Ελλάδα. Οι εξελίξεις που παρατηρήθηκαν όσον αφορά τη μεταβολή των κοινωνικών προτύπων οδήγησαν στην εμφάνιση νέων τουριστικών προτύπων και στην αναζήτηση νέων τουριστικών προϊόντων. Η ζήτηση των υπηρεσιών σταδιακά διευρύνθηκε περιλαμβάνοντας, μεγαλύτερο φάσμα ηλικιακών ομάδων και εισοδηματικών κατηγοριών, στα πλαίσια της γενικότερης διεύρυνσης του τουρισμό υγείας, ο οποίος προσέφερε νέα διαφοροποιημένα προϊόντα και

υπηρεσίες. Επίσης, η πρόοδος που σημειώθηκε στους τομείς της τεχνολογίας και της ιατρικής έρευνας οδήγησαν στην πραγματοποίηση πληθώρας επενδύσεων σε εξοπλισμό και κτιριακές εγκαταστάσεις.

Η απόκλιση του Ελληνικού υποδείγματος ανάπτυξης τουρισμού υγείας σε σχέση με το αντίστοιχο Ευρωπαϊκό συναρτάται ,επίσης ,και με το γεγονός ότι κατά τις δεκαετίες του '70 και του '80 στόχος των προγραμμάτων τουριστικής ανάπτυξης ήταν ο διπλασιασμός των τουριστικών αφίξεων προκειμένου να επιτευχθεί η αύξηση του εισοδήματος και της απασχόλησης. Σκοπός της τουριστικής πολιτικής στην Ελλάδα ήταν η γρήγορη αύξηση της τουριστικής προσφοράς για την επίτευξη βραχυχρόνιων στόχων, όπως μεγιστοποίηση των συναλλαγματικών εσόδων και κάλυψη των αναγκών του ισοζυγίου πληρωμών.

2.3 ΝΕΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός στη χώρα μας αναπτύχθηκε αρχικά, από το 1950, ως παραθεριστικός, περιηγητικός και πολιτιστικός. Το τουριστικό προϊόν εμπλουτίσθηκε σταδιακά κατά τις δεκαετίες του '60 και του '70 με την δημιουργία συμπληρωματικών έργων υποδομής, όπως ορεινά καταφύγια, υδροθεραπευτήρια, εγκαταστάσεις ελλιμενισμού και ανεφοδιασμού θαλαμηγών σκαφών, κλ.π., προκειμένου να ενισχυθεί η ανάπτυξη ορεινού, θαλάσσιου και ιαματικού τουρισμού .

Όμως, παρά τις σποραδικές απόπειρες εμπλουτισμού του ελληνικού τουριστικού προϊόντος από τον δημόσιο τομέα με την δημιουργία έργων συμπληρωματικής υποδομής, το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του μοντέλου ανάπτυξης του ελληνικού τουρισμού υπήρξε η προώθηση του μαζικού τουρισμού χαμηλής συναλλαγματικής απόδοσης. Το γεγονός αυτό συνδέεται τόσο με το γενικότερο ζήτημα της χαμηλής ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών, όσο και με την υστέρηση σε έργα γενικής και ειδικής τουριστικής υποδομής.

Η μεταστροφή των αντιλήψεων παρατηρείται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του'90, καθώς, επισημαίνεται η ανάγκη μεταβολής της τουριστικής πολιτικής στην κατεύθυνση της αναβάθμισης της ποιότητας και του

εμπλουτισμού του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με τη βελτίωση του επιπέδου των προσφερομένων υπηρεσιών και το άνοιγμα προς τις νέες μορφές τουρισμού, έτσι ώστε αυτό να καθίσταται πιο ανταγωνιστικό.

Στα πλαίσια αυτά στα μέσα της δεκαετίας του '90 πραγματοποιούνται:

- Περιορισμένης έκτασης βελτιωτικά έργα στις υπάρχουσες εγκαταστάσεις των ιαματικών πηγών μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.
- Έργα και μελέτες για την πρότυπη ανάπτυξη επιλεγμένων υδροθεραπευτηρίων μέσω των χρηματοδοτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επενδυτικά προγράμματα «πιλοτικού χαρακτήρα» για τον εκσυγχρονισμό των ιαματικών εγκαταστάσεων στη χώρα μας με τη μετατροπή τους σε σύγχρονα κέντρα ιαματικού τουρισμού υλοποιούνται από αναπτυξιακούς φορείς, όπως η ΕΤΒΑ. Βασικός στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι η προσέλκυση πελατείας ευρύτερου ηλικιακού φάσματος καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Για την επίτευξη του στόχου αυτού προβλέπεται:

- Η δημιουργία οργανωμένων συγκροτημάτων με πλήρεις εγκαταστάσεις και σύγχρονες ανέσεις και εξοπλισμό προκειμένου να καλυφθεί όλο το φάσμα των θεραπευτικών εφαρμογών του ιαματικού νερού με την παρουσία ιατρικού ελέγχου
- Η κατασκευή συμπληρωματικών εγκαταστάσεων στις οποίες θα προσφέρονται πρόσθετες υπηρεσίες υψηλού επιπέδου (αισθητικής, διαιτητικών προγραμμάτων, περιποίησης, σωματικής άσκησης, εκδηλώσεων αναψυχής, κλπ.).

Παράλληλα επιχειρείται η προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων για την κατασκευή *κέντρων θαλασσοθεραπείας* μέσω των αυξημένων επιδοτήσεων που προβλέπονται από τους αναπτυξιακούς νόμους για τα έργα ειδικής τουριστικής υποδομής. Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής είναι η δημιουργία τριών σύγχρονων κέντρων θαλασσοθεραπείας στη χώρα μας, κατά τη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας, εκ των οποίων δύο στην Κρήτη και ένα στην περιοχή της Βραυρώνας στην Αττική. Τα κέντρα αυτά απευθύνονται σε πελάτες υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.(Σ.Κ. ΣΠΑΘΗ)

Οι μεμονωμένες επενδυτικές προσπάθειες και τα αποσπασματικά μικρής κλίμακας βελτιωτικά έργα στις εγκαταστάσεις υδροθεραπείας δεν επαρκούν για την συνολική αναμόρφωση της προσφοράς καθώς δεν στηρίζονται από παράλληλο *πλέγμα υποστηρικτικών ενεργειών* για την περαιτέρω προώθηση του τουρισμού υγείας όπως:

- Η επιστημονική πιστοποίηση της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικότητας των ακολουθούμενων θεραπευτικών μεθόδων
- Η προώθηση της έρευνας και η συστηματικοποίηση των στατιστικών στοιχείων σχετικά με τα χαρακτηριστικά της ζήτησης και της προσφοράς.
- Ο εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου που αφορά τις προδιαγραφές και τις δομές οργάνωσης του ιαματικού τουρισμού
- Η δημιουργία κατάλληλων στελεχών μέσω της αναβάθμισης και της εξειδίκευσης των ιατρικών και παραϊατρικών σπουδών στον τομέα της υδροθεραπείας.
- Η υιοθέτηση τεχνογνωσίας και επιτυχημένων πρακτικών από τον διεθνή και ειδικότερα τον ευρωπαϊκό χώρο.
- Η σταδιακή διαμόρφωση μιας νέας εικόνας για τον ιαματικό τουρισμό μέσω. συντονισμένης προβολής και προώθησης, προκειμένου να δημιουργηθεί μια περισσότερο αυτόνομη και ποιοτικά υψηλή ζήτηση.

Η Ελλάδα ως τόπος τουριστικού προορισμού διαθέτει, τα ακόλουθα χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην ανάδειξή της ως κέντρου ιαματικού τουρισμού :

- Αξιόλογους ιαματικούς πόρους
- Σταθερό, ήπιο κλίμα.
- Ελκυστικό φυσικό περιβάλλον
- πλούσια πολιτισμική και ιστορική παράδοση

Παράλληλα διαθέτει ένα βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα καθώς στις περισσότερες ιαματικές πηγές της χώρας, η ανάβλυση των υδάτων είναι «φυσική» αντίθετα με πολλές Ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες γίνεται τεχνητή άντληση. Οι ιαματικές πηγές βρίσκονται σε περιοχές με καλό κλίμα και ιδιαίτερο φυσικό κάλλος. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί επίσης η θάλασσα η οποία

περιβάλλει τη χώρα μας και προσφέρει περαιτέρω δυνατότητες αξιοποίησης με τη δημιουργία κέντρων θαλασσοθεραπείας.

Σύμφωνα με τις ενδείξεις που προκύπτουν από τον διεθνή χώρο, σημαντικό τμήμα της ζήτησης του ιαματικού τουρισμού κατευθύνεται σε χώρες που διαθέτουν ήπιο κλίμα. Οι περιοχές που κατόρθωσαν να εκσυγχρονίσουν την παράδοση που διαθέτουν στον ιαματικό τουρισμό δημιουργώντας την πρόσθετη υποδομή και τις υπηρεσίες που απαιτεί ο τουρισμός υγιεινής και φυσικής διαβίωσης προσελκύουν ολοένα και μεγαλύτερα τμήματα της αγοράς.

Η χώρα μας διαθέτει ιαματική παράδοση και συνδυάζει το ήπιο μεσογειακό κλίμα με τη θάλασσα και τις φυσικές ιαματικές πηγές, στοιχεία τα οποία επιτρέπουν την στήριξη των προσπαθειών για συνολική βελτίωση και επέκταση της υπάρχουσας υποδομής και ενθαρρύνουν την περαιτέρω ανάπτυξη του θερμαλισμού, της θαλασσοθεραπείας και της κλιματοθεραπείας.

Καθώς ο ιαματικός τουρισμός, έχει αποκτήσει σήμερα διεθνώς ένα νέο νόημα και απευθύνεται σε ολοένα και μεγαλύτερες ομάδες πληθυσμού με διαφορετικά δημογραφικά και εισοδηματικά χαρακτηριστικά, η Ελλάδα διαθέτει αρκετά συγκριτικά πλεονεκτήματα, αλλά έχει προφανώς μακρύ δρόμο να διανύσει προκειμένου να διαμορφώσει και να προβάλει ένα νέο σύγχρονο και ελκυστικό πρότυπο του ιαματικού τουρισμού το οποίο να διαθέτει τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα του προσδίδουν ιδιαίτερη ταυτότητα και θα το διαφοροποιούν από το αντίστοιχο προϊόν ανταγωνιστικών προορισμών.

2.4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Σύμφωνα με τον *Ν.486/60* οι ιαματικές πηγές τις χώρας χωρίζονται σε Τουριστικής και Τοπικής σημασίας, Οι ιαματικές πηγές *Τουριστικής σημασίας* ανήκουν όσον αφορά την κυριότητα και την εκμετάλλευση είτε απευθείας στον ΕΟΤ, είτε στην Τοπική Αυτοδιοίκηση με παραχώρηση του ΕΟΤ, ο οποίος, όμως, διατηρεί το δικαίωμα της επικαρπίας. Μετά από τις εξελίξεις στον ΕΟΤ τα δικαιώματα κυριότητας και εκμετάλλευσης των πηγών του εκχωρήθηκαν στην Α.Ε ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑ ΑΚΙΝΗΤΑ. Οι ιαματικές πηγές *Τοπικής σημασίας,*

βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας ανήκουν στον Δήμο στον οποίο υπάγεται η πηγή, ο οποίος έχει τη δυνατότητα να παραχωρήσει τα δικαιώματα εκμετάλλευσης της πηγής σε ιδιώτη .(ΕΟΤ)

Ο ΕΟΤ, έχει κατά καιρούς αναλάβει άμεσες επενδυτικές δραστηριότητες σε τουριστικές εγκαταστάσεις ανωδομής ή υποδομής τις οποίες εκμεταλλευόταν ο ίδιος με Υπηρεσίες Αυτεπιστασίας. Πρόκειται για εκμεταλλεύσεις που δημιουργήθηκαν από τον Οργανισμό προκειμένου να παρασχεθούν πρότυπα επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ιδιωτική πρωτοβουλία, είτε για εγκαταστάσεις κοινωνικού και ευρύτερου αναπτυξιακού χαρακτήρα. Στα πλαίσια αυτά εντάσσεται η οργάνωση και λειτουργία ιαματικών εγκαταστάσεων τις οποίες είτε διαχειριζόταν μέσω των *Υπηρεσιών Αυτεπιστασίας,* είτε μίσθωνε σε ιδιωτικές ή κοινοτικές επιχειρήσεις.

Κατά το παρελθόν ο ΕΟΤ έχει χρηματοδοτήσει διάφορα έργα για την βελτίωση της κτιριακής υποδομής και του εξοπλισμού υδροθεραπευτηρίων. Στο διάστημα 1981 - 1995, οι *χρηματοδοτήσεις* εγκαταστάσεων ιαματικών πηγών ανέρχονταν σε 4,5 δις δρχ. ποσό που αντιστοιχεί σε ποσοστό 7,7% του συνόλου των χρηματοδοτούμενων έργων. Παράλληλα, στο *Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης,* τόσο στο Εθνικό Σκέλος, όσο και στα Περιφερειακά Προγράμματα εντάχθηκαν έργα ύψους 15 δις δρχ. για 21 ιαματικές πηγές της χώρας, με στόχο τη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα στο Μέτρο 1.4 του Υποπρογράμματος «Τουρισμός>, στο οποίο εντάχθηκαν 23 εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, που υλοποιήθηκαν από ιδιώτες μέσω του αναπτυξιακού νόμου, περιλαμβάνονται 1 υδροθεραπευτήριο και 2 κέντρα θαλασσοθεραπείας, ενώ ένα ακόμη κέντρο θαλασσοθεραπείας έχει ενταχθεί στα πλαίσια της δημιουργίας Π.Ο.Τ.Α στην περιοχή της Μεσσηνίας. (ΕΟΤ)

Μέσω των προγραμμάτων του *Γ' ΚΠΣ,* όπως έχει εξαγγελθεί, προβλέπεται προϋπολογισμός ύψους 54 δις δρχ. για τη χρηματοδότηση έργων ειδικής τουριστικής υποδομής, η οποία αφορά υδροθεραπευτήρια, κέντρα θαλασσοθεραπείας, συνεδριακά κέντρα, κέντρα αθλητικού-προπονητικού τουρισμού, γήπεδα γκολφ, θεματικά πάρκα και μαρίνες. Στα πλαίσια της

ανάπτυξης ολοκληρωμένων κέντρων υγείας έχουν εξελιχθεί μέσω της Ε.Τ.Β.Α *πιλοτικά προγράμματα τουριστικής ανάπτυξης* με επίκεντρο τις ιαματικές πηγές. Σημαντική είναι επίσης η δραστηριοποίηση των Ο.Τ.Α, τόσο στον τομέα της επιχειρηματικής δραστηριότητας όσο και στην γενικότερη ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού υγείας στη χώρα μας.

Ο ιαματικός τουρισμός τη χώρα μας συνδέθηκε αποκλειστικά με το παραδοσιακό μοντέλο. Ταυτίσθηκε, δηλαδή, κυρίως με την θεραπεία και την προσπάθεια αποκατάστασης της υγείας ηλικιωμένων ατόμων που πάσχουν από χρόνιες παθήσεις με αποτέλεσμα την επικράτηση των πελατών μεγάλης ηλικίας και χαμηλού εισοδηματικού επιπέδου. Αποτέλεσμα της πτώσης του εισοδηματικού επιπέδου της ζήτησης υπήρξε η υποβάθμιση της προσφοράς τόσο σε επίπεδο ιαματικών εγκαταστάσεων, όσο και σε επίπεδο συμπληρωματικών υποδομών και υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την έλλειψη της αναγκαίας υποστηρικτικής υποδομής και την απουσία ενίσχυσης εξειδικευμένων επενδυτικών κινήτρων, λειτούργησε αποτρεπτικά για την ανάληψη ιδιωτικών πρωτοβουλιών προκειμένου για τη δημιουργία επιχειρηματικών μονάδων εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα.

Η κατάσταση αυτή άρχισε να διαφοροποιείται τα τελευταία χρόνια, καθώς, μέσω των αναπτυξιακών νόμων, προβλέπεται η χορήγηση σημαντικών ενισχύσεων για την δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών, κέντρων θαλασσοθεραπείας, κέντρων τουρισμού υγείας και η κατάρτιση τεχνικών προδιαγραφών που αφορούν την κατασκευή τους.

Τα κίνητρα αυτά σε συνδυασμό με τις διαφαινόμενες τάσεις της ζήτησης για νέες υπηρεσίες και προϊόντα τουρισμού υγείας επέδρασαν θετικά στην κατεύθυνση της προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων. Επιπλέον, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, η ολοένα και εντονότερη αστικοποίηση και η διαμόρφωση νέων κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις διαμόρφωσης μιας νέας δυνητικής ημεδαπής αγοράς των κέντρων ιαματικού τουρισμού.

Στα πλαίσια αυτά, μέσω των παρεχόμενων *ενισχύσεων των αναπτυξιακών*

νόμων και των *κοινοτικών επιχορηγήσεων,* κατά την τελευταία πενταετία έχουμε έργα αναβάθμισης ή ανακαίνισης ξενοδοχειακών μονάδων που σχετίζονται με προγράμματα ανάπτυξης τουρισμού υγείας. Διάφοροι ιδιώτες πραγματοποίησαν επενδύσεις για τη δημιουργία *σύγχρονων ιαματικών κέντρων* (Αιδηψός) ή *κέντρων θαλασσοθεραπείας* (Βραυρώνα, Κρήτη), ενώ έχουν εξαγγελθεί μελλοντικά επενδυτικά σχέδια για τη δημιουργία υδροθεραπευτηρίων ή κέντρων θαλασσοθεραπείας υψηλών προδιαγραφών σε ξενοδοχειακές μονάδες με όλη την απαιτούμενη ειδική υποδομή, κατά το πρότυπο ανάλογων Ευρωπαϊκών κέντρων.

Κατωτέρω αναφέρονται οι περιπτώσεις *επιτυχημένης δραστηριοποίησης της ιδιωπκής επενδυτικής πρωτοβουλίας,* η οποία επικεντρώνεται κυρίως στον τομέα της θαλασσοθεραπείας, με στόχο την προσέλκυση πελατών υψηλής εισοδηματικής στάθμης τόσο από την αλλοδαπή όσο και από την ημεδαπή αγορά.

- Το ξενοδοχείο "MARE NOSTRUM-HOTEL CLUB THALASSO", Α' κατηγορίας, δυναμικότητα 352 δωματίων στην Βραυρώνα υπήρξε ,το πρώτο κέντρο θαλασσοθεραπείας στη χώρα μας. Εκτός των άλλων κοινόχρηστων χώρων διαθέτει αίθουσες συνεδρίων χωρητικότητας 200 και 450 ατόμων. Επίσης διαθέτει πισίνες, αίθουσα γυμναστικής και υπαίθριους αθλητικούς χώρους (γήπεδα τένις, μίνι βόλεϊ, μπάσκετ, τοξοβολίας, και πινγκ-πονγκ). Στο ξενοδοχείο λειτουργεί *κέντρο θαλασσοθεραπείας* από το 1996, το οποίο μπορεί να εξυπηρετήσει 120 άτομα, και διαθέτει 1 θερμαινόμενη πισίνα, 15 τμήματα υδροθεραπείας, 6 καμπίνες μασάζ, 1 πισίνα γυμναστικής, τζακούζι, σάουνα, χαμάμ, αίθουσα οξυγονοθεραπείας, αίθουσα υπέρυθρων ακτίνων, ιατρείο και διαιτητικό εστιατόριο. Εκτός των μακροχρόνιων προγραμμάτων μιας ή δύο εβδομάδων προσφέρονται επίσης μονοήμερα ή διήμερα προγράμματα θεραπείας.
- Το ξενοδοχείο "ROYAL MARE THALASSO", Α' κατηγορίας, δυναμικότητας 415 δωματίων, βρίσκεται στην περιοχή της Χερσονήσου στην Κρήτη σε ιδιόκτητη παραλία. Στο ξενοδοχείο λειτουργεί από το 1997

κέντρο θαλασσοθεραπείας σύγχρονων προδιαγραφών το οποίο διαθέτει 1 θερμαινόμενη εσωτερική πισίνα, 4 εξωτερικές πισίνες και 2 παιδικές, τέσσερα γήπεδα τένις, υπαίθριο και κλειστό γυμναστήριο, καθώς επίσης και ειδικές καμπίνες για ατομικές θεραπείες και περιποιήσεις. Παράλληλα υπάρχει δυνατότητα πραγματοποίησης θαλάσσιων σπορ και καταδύσεων.

Το ξενοδοχείο "CANDIA MARIS- THALASSO", ΛΑ' κατηγορίας βρίσκεται σε απόσταση 2,5 χλμ. Από το Ηράκλειο της Κρήτης και έχει δυναμικότητα 263 δωματίων. Οι εγκαταστάσεις θαλασσοθεραπείας άρχισαν να λειτουργούν το 1999 και περιλαμβάνουν 3 θερμαινόμενες εσωτερικές πισίνες, σάουνα, τζακούζι, γυμναστήριο, υπαίθριους χώρους άθλησης, και ειδικά διαμορφωμένους χώρους για παιδιά.

Το ιστορικό ξενοδοχείο «ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ>, Α' κατηγορίας στην Αιδηψό, δυναμικότητας 230 κλινών ανακαινίσθηκε στα πλαίσια ενισχύσεων τωναναπτυξιακών προγραμμάτων του ΥΠ.ΕΘ.Ο. Λόγω της θέσης του, διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα δεδομένου ότι μπορεί να συνδυάσει την προσφορά προγραμμάτων λουτροθεραπείας και θαλασσοθεραπείας. Παράλληλα, διαθέτει αίθουσα συνεδρίων και χώρους άθλησης, όπως γήπεδα τένις, μπάσκετ και βόλεϊ. Η ιαματική πηγή αναβλύζει στον χώρο του ξενοδοχείου, το οποίο διαθέτει υδροθεραπευτήριο, 2 πισίνες ιαματικών νερών, σάουνα, ατμόλουτρα, γυμναστήριο, τμήματα υδρομασάζ, λασποθεραπείας και εισπνοθεραπείας. Οι εγκαταστάσεις θαλασσοθεραπείας άρχισαν να λειτουργούν το 1999.(ΚΑΛΕΜΗΣ Α.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

3.1 ΑΡΧΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ

Για να μπορέσει να λειτουργήσει οποιαδήποτε μορφή επιχείρησης απαιτείται «σύσταση». Το γεγονός πως οι ιαματικές πηγές έπρεπε να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο ευρύ κοινό, ώθησε την κυβέρνηση Βενιζέλου, το 1920 στην δημιουργία του πρώτου νομοθετικού πλαισίου. Το πρώτο που έγινε στην Ελλάδα ήταν ο νόμος 2188/21-5/17-6/20 (ΦΕΚ 132/Α/1920) «Περί Ιαματικών πηγών». Είναι ο πρώτος νόμος που βάζει την βάση για την λειτουργία και αξιοποίηση των ιαματικών πηγών. Αποτελείται από 14 άρθρα. Στον νόμο αυτό, καθορίζονται τα εξής : τι θεωρείται ιαματική πηγή, το καθεστώς ιδιοκτησίας (σύμφωνα με αυτόν το νόμο η ίδια η πηγή ως ιδιοκτησία «περιέρχεται στα χέρια»του Δημοσίου), καθώς και ο τρόπος εκμετάλλευσης αυτών.(ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ)

3.2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ο επόμενος νόμος που έγινε είναι ο Ν. 4844/30-7/4-8/19 "Περί Διατάξεων αφορωσών την εκμετάλλευση των Ιαματικών Πηγών". Αποτελείται από 18 άρθρα. Ο νόμος αυτός αναφέρεται στην προστασία των ιαματικών πηγών, ώστε να μην αλλοιωθεί η σύσταση του νερού από ανθρώπινες επεμβάσεις, καθώς και τις ποινές στους παραβάτες.

Το 1954 εκδόθηκε ένα νομοθετικό διάταγμα του βασιλέως Παύλου. Αυτό είναι το Νομοθετικό Διάταγμα 3016/54 και αναφέρεται «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των διατάξεων τινών αφορωσών την λειτουργία και εκμετάλλευση των ιαματικών πηγών και περί τρόπου προσλήψεως Υδρολόγων ιατρών». Είναι ένα διάταγμα που αποτελείται από 13 άρθρα. Αυτός ο νόμος συμπληρώνει τον προηγούμενο και το κυριότερο αναγνωρίζει την ανάγκη για ύπαρξη θέσης ιατρού υδρολόγου. (ΚΠΕ)

Ο Νόμος 4086/60 αναφέρεται στις ιαματικές πηγές και αποτελείται από 23 άρθρα . Ο νόμος αναφέρεται «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών περί Ιαματικών Πηγών». Το βασικότερο που αναφέρεται στον νόμο αυτό είναι η κατάταξη των ιαματικών πηγών σε πηγές *τουριστικής σημασίας*

και *τοπικής σημασίας.* Ακόμα η παραχώρηση εκμετάλλευσης των πηγών από τον ΕΟΤ στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η ύπαρξη υδρολόγων γιατρών καθώς και τα προσόντα των λουτρονόμων και η κατανομή των εσόδων, κατά το άρθρο 8.

Περί εγκρίσεως κανονισμού του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού – Περί εποπτείας και u955 λειτουργίας των υδροθεραπευτηρίων ιαματικών πηγών και των εν αυταίς εγκαταστάσεων», αναφέρεται η Υπ. Απόφαση 11/77/Τ/60.

Το 1990 ψηφίζεται ο Νόμος 1892/1990. Είναι ένας αναπτυξιακός νόμος που εκτός των άλλων αναφέρεται στην ίδρυση δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων των ιαματικών πηγών, των κέντρων τουρισμού υγείας, των χιονοδρομικών κέντρων και των κέντρων θαλασσοθεραπείας. Βάση προδιαγραφών οριζόμενες με απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσιών Έργων και Τουρισμού η αγορά εξοπλισμού, με σύμφωνη γνώμη του ΕΟΤ.

Το ΦΕΚ/Β/30. 11. 95 αναφέρεται στην ίδρυση κέντρων Θαλασσοθεραπείας. (Κοιν. Υπουργική Απόφαση αρθ. Τ/4400/24. 11. 97 αρ. ΦΕΚ 1067/3. 12. 97) «Για την υπαγωγή των Εγκαταστάσεων Αξιοποίησης Ιαματικών Πηγών, (Κέντρων Υδροθεραπείας Ιαματικού Ύδατος) στο καθεστώς των κινήτρων του Ν. 1892/90 όπως ισχύει. Η Κοινοτική Υπουργική Απόφαση αναφέρεται στα εξής:

- Στις προδιαγραφές εγκαταστάσεων αξιοποίησης Ιαματικών Πηγών.
- Στους στόχους σύμφωνα με τους οποίους θεσμοθετούνται ως ελάχιστες προδιαγραφές εγκαταστάσεων αξιοποίησης Ιαματικών Πηγών με στόχο την κάλυψη των αναγκών της ειδικής τουριστικής πελατείας τους.
- Γενικά : δίνονται οι ορισμοί των εγκαταστάσεων αξιοποίησης Ιαματικών Πηγών και ορίζονται μεταξύ άλλων ως εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής. Διαδικασία έγκρισης εγκαταστάσεων αξιοποίησης ιαματικών πηγών (Κ. Υ. ΙΥ)
- Επιλογή θέσης κέντρου υδροθεραπείας ιαματικού ύδατος (κριτήρια)
- Χαρακτηριστικά ιαματικού ρευστού (χημική ανάλυση, μικροβιολογική ανάλυση κ.λ.π)

- Κτηριοδομικές προδιαγραφές
- Δικαιολογητικά έγκρισης αρχιτεκτονικής μελέτης

Ο Νόμος 3463/06 (ΦΕΚ 114 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων»). Σε αυτό τον νόμο στο άρθρο 75 παρ. 1, αναφέρει πως στις αρμοδιότητες των Δήμων και Κοινοτήτων είναι και η προστασία, αξιοποίηση και εκμετάλλευση των τοπικών φυσικών υδάτινων πόρων, καθώς και των ιαματικών πηγών.

3.3 ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ένας από τους σημαντικότερους νόμους των ημερών μας είναι ο Νόμος 3498/06 περί «Ανάπτυξης ιαματικού τουρισμού και λοιπές διατάξεις». Ο νόμος εφαρμόζεται σε περιπτώσεις χρήσης ή άλλης αξιοποίησης των ιαματικών φυσικών πόρων, καθώς και τα κέντρα θαλασσοθεραπείας και αναζωογόνησης σύμφωνα με το άρθρο '32. Αποτελείται από δύο μέρη. (ΕΟΤ)

Το πρώτο μέρος αναφέρεται στις ιαματικές πηγές και το δεύτερο σε διάφορες διατάξεις που αφορούν τον τουρισμό γενικά. Το πρώτο μέρος αποτελείται από 23 άρθρα και το δεύτερο από 55. Σημαντικό στοιχείο σε αυτό τον νόμο, είναι ότι καταργείται πλέον ο διαχωρισμός σε τοπικής και τουριστικής σημασίας. Οι πηγές που εκ νέου θεωρητικά επιλέγονται συγκλίνουν προς τις υπάρχουσες χαρακτηρισμένες πηγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια αναπτύσσονται όλο και πιο συστηματικά οι ειδικές μορφές τουρισμού, που προσφέρουν τη δυνατότητα στους ταξιδιώτες να εμπλουτίσουν τις δραστηριότητές τους και με προγράμματα εξειδικευμένων δράσεων, όπως είναι ο θεραπευτικός – ιαματικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο οικολογικός τουρισμός, ο αγροτουρισμός κ.λ.π Έτσι, η χώρα αποτελεί πλέον έναν προσφιλή τουριστικό προορισμό όχι μόνο για διακοπές « κλασσικού τύπου», αλλά και για όσους επιθυμούν να πραγματοποιήσουν εναλλακτικές διακοπές, αναζητώντας εκτός από ξεκούραση και την απόλαυση των αξιοθέατων της χώρας και τη μοναδική εμπειρία, που προσφέρουν η φύση και τα «προϊόντα» της , ο θρησκευτικός πολιτισμός της αλλά και οι εξειδικευμένες υποδομές της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας.

Σύμφωνα με στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat), εννέα στους δέκα Έλληνες κάνουν διακοπές στη χώρα τους, η οποία είναι ο 6^{ος} τουριστικός προορισμός στην Ευρώπη των «25». Όπως προκύπτει από τα κοινοτικά στοιχεία, το 90,2% των Ελλήνων προτίμησαν να περάσουν διακοπές στη χώρα τους το 2004. Το 9,8 % επέλεξε το εξωτερικό. (Ελευθεροτυπία,2006)

Η Ελλάδα ήταν το 2005 ο έκτος τουριστικός προορισμός στην Ε.Ε, με 36.859.000 διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακές μονάδες, συμπεριλαμβανομένων των ενοικιαζόμενων δωματίων, κατά την περίοδο Ιουνίου – Σεπτεμβρίου, έναντι 34.607.000 διανυκτερεύσεων την αντίστοιχη περίοδο το 2004. Προηγούνται της χώρας μας η Ιταλία, η Ισπανία, η Γερμανία, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

4.2 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΣ – ΙΑΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η φύση εκτός από σπάνια τοπία και ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, «χάρισε» στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του εθνικού πλούτου της χώρας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές, ήδη, από τους αρχαίους χρόνους.

Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής του θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν και οι θερμοπηγές, με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός).

Η γεωγραφική κατανομή των πηγών δεν είναι τυχαία, καθώς συνδέεται είτε με τεκτονικά γεγονότα, όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών του Καϊάφα, της Κυλλήνης και του Λαγκαδά, είτε με ηφαιστειακές δραστηριότητες όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών των Μεθάνων, της Μήλου, της Λέσβου, της Σαμοθράκης και της Λήμνου (ΕΟΤ).

Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλαπλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθριτικά και οι ρευματοπάθειες, και διακρίνεται σε δύο είδη:

- *την εσωτερική*, η οποία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία (πόση ιαματικών νερών), εισπνοθεραπεία (εισπνοή των αερίων ή των σταγονιδίων των μεταλλικών νερών) και τις πλύσεις (στοματικές, ρινικές, γυναικολογικές)
- *την εξωτερική*, η οποία περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιονήσεις (για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό που έρχεται, που έρχεται με ψηλή ή χαμηλή πίεση) τις υδρομαλάξεις (το σώμα δέχεται την πίεση του νερού), την υδροκινησιοθεραπεία (συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό) και την πηλοθεραπεία (εφαρμογή πηλού, που έχει «ωριμάσει», σε σημεία του σώματος με διάφορες παθήσεις).

Για την ανάπτυξη του ιαματικού τουρισμού και γενικότερα, του τουρισμού υγείας, λειτουργούν ήδη δύο κέντρα θαλασσοθεραπείας στην

Κρήτη, εφοδιασμένα με το ειδικό σήμα λειτουργίας του Ε.Ο.Τ και είναι υπό κατασκευή άλλα δύο.

Σε αυτή την κατηγορία τουριστικής υποδομής περιλαμβάνονται, επίσης, τα 14 υδροθεραπευτήρια (ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ), στα οποία εξυπηρετούνται ετησίως περί τα 100.000 άτομα, με 1.400.000 θεραπευτικές αγωγές (λούσεις, κ.λ.π.) καθώς και δεκάδες άλλες ιαματικές πηγές που λειτουργούν από τοπικούς φορείς και προσφέρουν στους επισκέπτες σύγχρονες υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών.

4.3 ΤΑ ΥΔΡΟΘΕΡΑΠΕΥΤΗΡΙΑ

Τα υδροθεραπευτήρια αποτελούν τις βασικές θεραπευτικές μονάδες των Ιαματικών Λουτρικών Εγκαταστάσεων. Μέσα σε αυτά εκτελείται πρωταρχικά η λειτουργία της Υδροθεραπείας και στις τρεις μορφές της (Λουτροθεραπεία, Εισπνοθεραπεία, Λασποθεραπεία) και δευτερευόντως οι πρόσθετες υποστηρικτικές λειτουργίες άλλων φυσικών μεθόδων θεραπείας (κινησιοθεραπεία, υδροκινησιοθεραπεία, μάλαξη, υδρομάλαξη,)

Τα υδροθεραπευτήρια θεωρούνται στην Ιαματική Νομοθεσία σαν τουριστικές εγκαταστάσεις με ειδικές χρήσεις και πρέπει να τηρούν ορισμένες προδιαγραφές με την παρατήρηση ότι αυτές τις προδιαγραφές δεν τις τηρούν τα παλαιά υδροθεραπευτήρια τα οποία και πρέπει να ανακατασκευαστούν και να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις του Νόμου. (ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΑΜΑ)

4.4 ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

Στην Ελλάδα έχουν καταγραφεί 822 πηγές ιαματικών νερών, από τις οποίες οι 752 θεωρούνται αξιοποιήσιμες (ποσοστό 91,5%).

Από τις καταγεγραμμένες ιαματικές πηγές οι 348 (ποσοστό 42%) χρησιμοποιούνται ήδη, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, ενώ από αυτές επίσημα ανακηρυγμένες ως ιαματικές πηγές είναι οι 77.(βλ. παρ. πιν. 2 :Καταγραφή των Ιαματικών Πηγών στην Ελλάδα) . (ΕΟΤ)

4.4.1 ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΙΣ

Λουτροπόλεις χαρακτηρίζονται οι χώροι οργανωμένης λουτροθεραπείας και αναψυχής, οι οποίοι είναι άμεσα ενταγμένοι σε ιστό μεγάλων ή μικρότερων αστικών κέντρων. Είναι χώροι που πέρα των άλλων στοιχείων έχουν συνήθως και ιστορική παράδοση. Από το σύνολο των πηγών που μελετήθηκαν μέχρι σήμερα, ως λουτροπόλεις χαρακτηρίζονται από τον ΕΟΤ:

Λουτρόπολη Καϊάφας (Νομός Ηλείας-Πελοπόννησος): Οι ιαματικές πηγές Καϊάφα είναι γνωστές για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες από την αρχαιότητα. Θεραπευτικές ενδείξεις: αρθριτικές δερματικές, γυναικολογικές παθήσεις, χολολιθιάσεις, ηπατίτιδες, παθήσεις του γαστρεντερικού συστήματος, δυσπεψίες υποτονικές, δυσκοιλιότητες ατονικές από χολική ανεπάρκεια. Εγκαταστάσεις : Υδροθεραπευτήριο (βρίσκεται σε φάση αξιοποίησης) και ξενοδοχείο . Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Κυλλήνη (Νομός Ηλείας -Πελοπόννησος): Λόγω της ιδιαιτερότητας της στην περιοχή μπορεί κάποιος να συνδυάσει το θεραπευτικό με το θαλάσσιο τουρισμό. Θεραπευτικές ενδείξεις: παθήσεις του αναπνευστικού συστήματος, ασθματικές καταστάσεις, χρόνιες βρογχίτιδες, πνευμονικό εμφύσημα, λαρυγγίτιδες και δερματικές παθήσεις. Εγκαταστάσεις: Σύγχρονη ξενοδοχειακή εγκατάσταση και υδροθεραπευτήριο για λουτροθεραπεία και εισπνοθεραπεία. Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Λουτράκι (Νομός Κορινθίας-Πελοπόννησος):Είναι ευρύτατα γνωστή κυρίως για την εξαιρετική ποιότητα νερών που ενδείκνυται για ποσιθεραπεία. Θεραπευτικές ενδείξεις ποσιθεραπείας: ουρική διάθεση,

ποσιθεραπεία, ψαμμιάσεις, νεφρολιθιάσεις, χολολιθιάσεις, μικρές ηπατικές ανεπάρκειες, υποσθενικές δυσπεψίες.

Θεραπευτικές ενδείξεις λουτροθεραπείας: χρόνιες ρευματοπάθειες, μυαλγίες, αρθραλγίες, χρόνια ρευματική αρθροπάθεια, δερματικές φλεγμονές, γυναικολογικές παθήσεις. Εγκαταστάσεις: Ποσιθεραπευτήριο.Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ . Για λουτροθεραπεία λειτουργεί παράλληλα και υδροθεραπευτήριο, με φορέα λειτουργίας τον Δήμο Λουτρακίου.

Λουτρόπολη Μέθανα (Νομός Αττικής): Οι πηγές της περιοχής είναι γνωστές ήδη από τον 3^{ο} αιώνα μ.Χ., όταν οι ιστορικοί αναφέρουν έκρηξη ηφαιστείου. Θεραπευτικές ενδείξεις: δερματικές, αρθριτικές, γυναικολογικές παθήσεις, καθώς και παθήσεις των περιφερικών νεύρων Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο (βρίσκεται σε φάση αξιοποίησης) Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Αιδηψός (Νομός Ευβοίας): Οι θερμές ιαματικές πηγές της Αιδηψού είναι γνωστές από την αρχαιότητα. Λειτουργεί μεγάλο σύγχρονο υδροθεραπευτήριο και πολλά ιδιωτικά υδροθεραπευτήρια με πισίνες.

Θεραπευτικές ενδείξεις: ρευματισμοί χρόνιοι και υποξείς, παραμορφωτικές αρθρίτιδες, σπονδυλοαρθρίτιδες, νευρίτιδες, ισχιαλγίες, οσφυαλγίες, μετατραυματικές δυσμορφίες και αγκυλώσεις, γυναικολογικές παθήσεις (σαλπιγγίτιδα, ενδομητρίτιδα, ωοθηκικές ανεπάρκειες, λευκόρροιες, μερικές μορφές στειρώσεως). Εγκαταστάσεις: Σύγχρονο υδροθεραπευτήριο με λουτήρες, υδρομασάζ, δινόλουτρα. Διαθέτει εξωτερική πισίνα ολυμπιακών διαστάσεων με ανάμικτο ιαματικό και θαλάσσιο νερό, καθώς και δύο εσωτερικές με αμιγώς ιαματικό νερό. Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Θερμοπύλες (Νομός Φθιώτιδος-Στερεά Ελλάδα): Οι πηγές των Θερμοπυλών είναι γνωστές από την αρχαιότητα. Μεγάλες ποσότητες νερού σχηματίζουν ένα από τα ελάχιστα φαινόμενα ιαματικού καταρράκτη.

Θεραπευτικές ενδείξεις: ρευματικές, αρθριτικές, γυναικολογικές, νευρολογικές παθήσεις. Παθήσεις αναπνευστικού συστήματος, ασθματικές καταστάσεις,

βρογχίτιδες, πνευμονικό εμφύσημα. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Καμένα Βούρλα (Νομός Φθιώτιδος-Στερεά Ελλάδα): Είναι μία από τις πιο φημισμένες λουτροπόλεις του ελληνικού χώρου, καθώς οι θεραπευτικές ιδιότητες των πηγών της είναι γνωστές για πολλούς αιώνες.

Θεραπευτικές ενδείξεις: χρόνιοι ρευματισμοί, παραμορφωτική αρθρίτιδα, ουρική αρθρίτιδα, σπονδυλαρθρίτιδα, νευρίτιδες, ισχιαλγία, οσφυαλγία. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο για λουτροθεραπεία, πολυτελές spa εντός ξενοδοχείου. Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Υπάτη (Νομός Φθιώτιδος-Στερεά Ελλάδα): Ήσυχη λουτρόπολη σε καταπράσινο περιβάλλον, κοντά στη Λαμία. Υπάρχει εύκολη πρόσβαση και καλό οδικό δίκτυο.

Θεραπευτικές ενδείξεις: παθήσεις και σύνδρομα των αγγείων, αρτηριακές υπερτάσεις, ανεπάρκεια στεφανιαίων αρτηριών καρδιάς, ενδαρτηρίτιδα κάτω άκρων, φλεβίτιδες, παθήσεις της καρδιάς, των βαλβίδων της καρδιάς, μικρές καρδιακές ανεπάρκειες, διαταραχές του νευρικού συστήματος της καρδιάς, ταχυκαρδίες, αρρυθμίες, παθήσεις του δέρματος, έκζεμα, δερματίτιδες, παθήσεις περιφερικών νεύρων και μυών, παραλύσεις, ατροφίες μυών, αρθριτισμός σε ποικίλες μορφές. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο κλασσικού τύπου με φυσικοθεραπευτήριο. Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Πλατύστομο (Νομός Φθιώτιδος-Στερεά Ελλάδα): Βρίσκεται σε καταπράσινο περιβάλλον, σε μικρή απόσταση σώζονται τα ερείπια της αρχαίας Φθίας.

Θεραπευτικές ενδείξεις: παθήσεις θρέψεως, αρθριτισμός, ψαμμίαση ουρικό – αξαλική (αντενδείκνυται η φωσφορική ψαμμίαση), παχυσαρκία, σακχαρώδης διαβήτης, παθήσεις ήπατος και χοληφόρων οδών, χολολιθίαση, χολοκυστίτιδα, μικρές ανεπάρκειες ήπατος, παθήσεις ουροφόρων οδών, νευρολιθιάσεις, χρόνιες πυελίτιδες και κυστίτιδες, παθήσεις πεπτικού συστήματος, δυσπεψίες, υπερχλωριδίες, δυσκοιλιότητα από χολική ανεπάρκεια, χρόνιες κολίτιδες. Εκτός από λουτροθεραπεία γίνεται και

συστηματική ποσιθεραπεία. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο (βρίσκεται σε φάση αξιοποίησης) Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Σμόκοβο (Νομός Καρδίτσας-Θεσσαλία): Βρίσκεται σε υψόμετρο 450 μ. στον ορεινό όγκο των Αγράφων, μέσα σε καταπράσινο περιβάλλον.

Θεραπευτικές ενδείξεις: αρθριτικές και ρευματικές παθήσεις, χρόνιοι ρευματισμοί, αρθρίτιδες, οσφυαλγίες, ισχιαλγίες, νευραλγίες, μυαλγίες, παθήσεις αναπνευστικού συστήματος. Εκτός από λουτροθεραπεία γίνεται και συστηματική εισπνοθεραπεία. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο, ξενοδοχείο, εστιατόριο. Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Λαγκαδάς (Νομός Θεσσαλονίκης-Μακεδονία): Βρίσκεται στο βορειοανατολικό άκρο της λίμνης Λαγκαδά σε κοντινή απόσταση από τη Θεσσαλονίκη.

Θεραπευτικές ενδείξεις: παθήσεις ρευματικές, περιφερικών νεύρων και αρθριτικές. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο – ξενοδοχείο (πλήρεις εγκαταστάσεις που λειτουργούν όλο το χρόνο) Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Νιγρίτα (Νομός Σερρών- ανατολική Μακεδονία): Θεραπευτικές ενδείξεις: ποσιθεραπεία για παθήσεις και σύνδρομο θρέψεως, πολλές μορφές αρθριτισμού, παθήσεις ουροποιητικού και γαστρεντερικού συστήματος. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο (βρίσκεται σε φάση αξιοποίησης) Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Ελευθερές(Νομός Καβάλας- ανατολική Μακεδονία): Θεραπευτικές ενδείξεις: ρευματισμοί χρόνιοι και υποξείς, αρθριτικές παθήσεις. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο (βρίσκεται σε φάση αξιοποίησης) Ιδιοκτησία: Ε.Ο.Τ

Λουτρόπολη Κύθνος (Νομός Κυκλάδων): Θεραπευτικές ενδείξεις: χρόνιοι ρευματισμοί, παραμορφωτική αρθρίτιδα, ισχιαλγία, μυαλγία, σπονδυλαρθρίτιδα, παραμορφωτική αρθρίτιδα, σαλπιγγίτιδα, ενδομητρίτιδα κ.λ.π. Εγκαταστάσεις: Υδροθεραπευτήριο στο ισόγειο του παλιού « Ξενία». Ιδιοκτησία:Ε.Ο.Τ

(ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, Πίνακας 1, Ιδιότητες και υπηρεσίες Λουτροπόλεων)

4.4.2 ΆΛΛΕΣ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Εκτός των προαναφερόμενων ιαματικών πηγών και υδροθεραπευτηρίων ιδιοκτησίας Ε.Ο.Τ , σ' όλη τη χώρα υπάρχουν δεκάδες άλλες ιαματικές πηγές, που λειτουργούν από τοπικούς φορείς (Δήμους κ.α) και προσφέρουν στους επισκέπτες τους σύγχρονες υπηρεσίες υψηλών προδιαγραφών. (Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας).Καταγράφονται οι πηγές κατά περιοχή:

• Θεσσαλία, Λάρισα (Κόκκινου νερού), Καρδίτσα (Δρανίτσας - Καίτσας), Σουλάνδα.

• Δυτική Ελλάδα, Αιτωλοακαρνανία (Κόκκινου Στεφανιού ,Αγ. Βαρβάρου)

• Πελοπόννησος, Κορινθία (Ωραίας Ελένης)

• Στερεά Ελλάδα, Φθιώτιδα, (Εκκαρες)

• Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλονίκη (Απολλωνίας, Σουρωτής,Θέρμης) Σέρρες (Άγκιστρου, Σιδηροκάστρου) Πέλλας (Λουτρακίου, Λουτροχωρίου – Σκύδρας, Αγ. Νικολάου)

• Δυτική Μακεδονία, Καστοριά (Αμμουδάρας), Φλώρινα (Αγραπιδιάς (αετού), Ξινού νερού) ,Γρεβενά (Κιβωτού)

• Ήπειρος, Ιωάννινα (Αμάραντος, Καβασίλων – Πυξαριά) Πρέβεζα,(Πρεβέζης)

• Αν. Μακεδονία – Θράκη, Δράμα (Θερμίων- Παρανεστίου), Καβάλα (Κρηνιδών) Ξάνθη, (Ποταμιάς),Έβρος (Τραϊανουνούπολης, Ψαροθερκών, Σαμοθράκης)

• Βόρειο Αιγαίο, Λέσβου (Αγιάσου, Πολιχνίτου, Κόλπου Γέρας, Ευθαλούς, Αγ. Ιωάννου Λυσβορίου, Θέρμης, θερμών Λήμνου, Πλάκας Λήμνου) , Σάμου (Ικαρίας)

• Νότιο Αιγαίο, Κυκλάδες (Μήλου), Δωδεκάνησα (Μανδράκι Νίσυρος, Καλλιθέας Ρόδου, Θερμού Καλύμνου)

4.5 ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο Ιαματικός Τουρισμός στη χώρα μας διαχειρίζεται από δύο κυρίως φορείς, τον ΕΟΤ και τους Ο. Τ. Α.

Ο Ε. Ο. Τ. έχει την επιστασία των Ιαματικών Πηγών τουριστικής σημασίας και είναι ο φορέας που διαμορφώνει την κρατική πολιτική για τον Ιαματικό Τουρισμό.

Οι Ο. Τ. Α. έχουν συστήσει το Σύνδεσμο Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδας με έδρα τη Θεσ /νίκη, ο οποίος διαχειρίζεται τις ιαματικές πηγές τοπικής σημασίας και ο οποίος προβαίνει σε ενέργειες να αποκτήσει και τον έλεγχο των υπολοίπων πηγών.

Ιδιωτικές ιαματικές πηγές δεν υπάρχουν στην Ελλάδα. Αντίθετα υπάρχουν ιδιωτικές εγκαταστάσεις τουρισμού υγείας, που παράγουν αντίστοιχα προϊόντα και προσφέρουν αντίστοιχες υπηρεσίες.

Από νομοθετική άποψη, φορέας που διαμορφώνει νομοθετικά την πολιτική του Ιαματικού Τουρισμού είναι και η Ευρωπαϊκή Ένωση που στα πλαίσια της αναπτυξιακής και τουριστικής πολιτικής της, επεμβαίνει και καθορίζει τις προδιαγραφές ανάπτυξης αυτής της μορφής τουρισμού.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι σαν φορέας διαχείρισης του Ιαματικού Τουρισμού στη χώρα μας είναι και η Δ /νση Υδατίνων πόρων του Υπουργείου Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας που προωθεί και χρηματοδοτεί διάφορα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης του Ιαματικού Τουρισμού και η ΕΤΒΑ που στα πλαίσια του αναπτυξιακού της προγράμματος, εφαρμόζει επενδυτικά προγράμματα δημιουργίας πάρκων υγείας και αναψυχής στις Ιαματικές πηγές. (Σφακιανάκης 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

Γενικά

Για τον καθορισμό της δυναμικότητας της αγοράς του Τουρισμού Υγείας, πουπροσδιορίζει έμμεσα και το μέγεθός της, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ του παραδοσιακού Ιαματικού Τουρισμού και του Τουρισμού Υγείας . Οι διεθνείς εκτιμήσεις για την αγορά του Τουρισμού Υγείας είναι θετικές ως προς τη δυναμικότητά της . Ο γενικός χαρακτηρισμός είναι ότι ο τουρισμός υγείας είναι ένας από τους δυναμικότερους κλάδους του τουρισμού .Οι κυριότεροι παράγοντες που στηρίζουν το χαρακτηρισμό αυτό είναι :

1. Το αυξημένο ενδιαφέρον των ανθρώπων για την υγεία και την υγιεινή και η αυξημένη επιθυμία τους να ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες. Ο συνδυασμός Υγείας και Τουρισμού βρίσκει μεγάλη απήχηση στους δυνητικούς τουρίστες και ο τουρισμός υγείας που εξυπηρετεί αυτόν τον συνδυασμό, αποκτά περισσότερους πελάτες.
2. Το πλήθος και το είδος των προϊόντων του τουρισμού υγείας και η συνεχής τάση ανανέωσής τους που ικανοποιεί όλες τις σύγχρονες και εξειδικευμένες ανάγκες .
3. Το άνοιγμα του τουρισμού υγείας προς τις νεώτερες ηλικίες, στις οποίες προσφέρει τα κατάλληλα προϊόντα.
4. Η δυνατότητα του τουρισμού υγείας να εξυπηρετεί πολλές εναλλακτικές μορφές τουρισμού που επικουρούν το συνδυασμό Υγεία – Τουρισμός.

Οι εκτιμήσεις για τον διεθνή ιαματικό τουρισμό είναι επίσης θετικές. Η αγορά του συνεχώς αυξάνει κυρίως γιατί διεθνώς καταβάλλεται προσπάθεια συνδυασμού των πλεονεκτημάτων του Ιαματικού Τουρισμού με τις ευκαιρίες του Τουρισμού Υγείας. Και είναι χαρακτηριστικό ότι πολλά Κέντρα Υγείας αναπτύχθηκαν στις περιοχές Ιαματικών Πηγών. (ΚΟΥΔΟΥΜΑ Μ.)

Στην Ελλάδα δεν μπορεί να γίνει σοβαρός λόγος για τουρισμό υγείας . Με λίγες εξαιρέσεις που παρατηρούνται στο Λουτράκι και στην Αιδηψό, στη χώρα

μας επικρατεί ακόμη ο παραδοσιακός Ιαματικός Τουρισμός. Δυστυχώς οι εκτιμήσεις για την αγορά του Ιαματικού Τουρισμού δεν είναι θετικές. Και οι παράγοντες που τις προσδιορίζουν είναι :

Οι ***θετικοί*** κατ' αρχήν παράγοντες που είναι :

1.Η μακρά παράδοση και η ιστορική καταξίωση του ιαματικού τουρισμού.

2.Η υποστήριξή του από Δημόσιους φορείς και η ευρεία διαφήμιση που γίνεται.

3.Η ένταξη του ιαματικού τουρισμού στον κοινωνικό τουρισμό και η χρηματοδότησή του από τον κύριο ασφαλιστικό φορέα, το Ι Κ Α.

4.Το ενδιαφέρον διεθνών ασφαλιστικών εταιριών και φορέων να εντάξουν στα προγράμματά τους τις ελληνικές ιαματικές πηγές σαν τουριστικούς προορισμούς.

Οι ***αρνητικοί*** παράγοντες είναι:

1.Η πελατεία του ιαματικού τουρισμού περιορίζεται μόνον σε ανθρώπους μέσης ή τρίτης ηλικίας.

2.Τα προϊόντα που προσφέρει είναι περιορισμένα σε αριθμό και σε ποικιλία και δεν ικανοποιούν όλες τις ανάγκες, ιδίως τις ανάγκες των νέων.

3.Η ελλειμματική υποδομή του ιαματικού τουρισμού, οι παλαιές λουτρικές εγκαταστάσεις, η έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού και η ελλιπής οργάνωση των εγκαταστάσεων.

4.Η αυξανόμενη αμφιβολία για τις θεραπευτικές ιδιότητες των ιαματικών νερών και το ερώτημα των ραδιενεργών νερών.

Ποσοτικά η αγορά του ιαματικού τουρισμού στη χώρα μας προσδιορίζεται από τις στατιστικές που μιλούν για 1.800.000 λούσεις το 1987 και για 2.100.000 λούσεις το 2000, δηλαδή για 150.000 περίπου τουρίστες που επισκέπτονται σήμερα τις ιαματικές πηγές για Υδροθεραπεία με Ιαματικά νερά.

Διεθνώς παρατηρείται μια μεγάλη αύξηση των ανθρώπων που χρησιμοποιούν μεθόδους Εναλλακτικής Ιατρικής, όλες όμως οι περιπτώσεις δεν αντιμετωπίζονται μέσα στο πλαίσιο του τουρισμού υγείας ή του ιαματικού τουρισμού. Οι περισσότερες μάλιστα αντιμετωπίζονται σε ιδιωτικά ιατρεία και κλινικές. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στη Μεγάλη Βρετανία στη δεκαετία του 1980 οι οπαδοί της εναλλακτικής ιατρικής αυξάνονταν κάθε χρόνο κατά 10-15%. Στις ΗΠΑ 61 εκατομμύρια Αμερικανών προστρέχουν στην εναλλακτική ιατρική, 12

εκατομμύρια κάνουν βελονισμό, 3 εκατομμύρια ομοιοπαθητική, 18 εκατομμύρια χειροπρακτική, ενώ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, το 80% του παγκόσμιου πληθυσμού κάνει χρήση βοτανοθεραπείας.

Έτσι, η ορθόδοξη συμβατική ιατρική παρά την πρωτοκαθεδρία της και τα θεαματικά της αποτελέσματα, δεν έχει στην πραγματικότητα περιορίσει την εναλλακτική ιατρική. Και ο Τουρισμός Υγείας που συνδυάζει την ορθόδοξη και την εναλλακτική ιατρική, έχει μέλλον.(ΚΟΥΔΟΥΜΑ ΜΑΡΙΑ, ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ)

5.1 Η ΠΕΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΥΓΕΙΑΣ

5.1.1 ΠΟΙΟΙ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ ΚΑΝΟΥΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΥΓΕΙΑΣ.

Τουρισμό υγείας κάνουν οι άνθρωποι που έχουν προβλήματα υγείας ή που θέλουν να αποσβήσουν προβλήματα υγείας ή που θέλουν να μάθουν να ζουν υγιεινά, αλλά παράλληλα έχουν και τουριστικές ανάγκες και προσπαθούν κατά τη διάρκεια των διακοπών τους να επιτύχουν και την καλή αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας και την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών .

Η ημεδαπή πελατεία, που κατά κανόνα κάνει ιαματικό τουρισμό, αποτελείται από άτομα μέσης και τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας και από τους συνοδούς τους. Για τα άτομα αυτά η ανακούφιση της υγείας τους έχει πρωταρχική σημασία και η παροχή τουριστικών υπηρεσιών είναι απλά επιβοηθητική. Οι άνθρωποι αυτοί προτιμούν τον Ιαματικό Τουρισμό και για έναν άλλο λόγο. Στις ιαματικές πηγές συναντούν ανθρώπους ομοίους τους. Με τα ίδια ενδιαφέροντα και με την ίδια ηλικία. Με πολλούς από αυτούς, ίσως να έχουν γίνει φίλοι από τα προηγούμενα χρόνια και μαζί τους ξεχνούν την απομόνωση και την αποξένωση που αντιμετωπίζουν στους τόπους της διαμονής τους.

Στον τουρισμό υγείας ικανοποιούνται όλες οι παραπάνω ανάγκες αλλά στην περίπτωσή του ικανοποιούνται και πρόσθετες ανάγκες (αθλητικές, πολιτιστικές, υγιεινού τρόπου ζωής, ομορφιάς)που έχουν άνθρωποι νεώτερης ηλικίας και μεγαλύτερων σωματικών δυνατοτήτων . Πολλές φορές μάλιστα οι

υπόλοιπες ανάγκες πλην αυτών της υγείας, έχουν πρωταρχική σημασία, σε αντίθεση με τον ιαματικό τουρισμό . Στον τουρισμό υγείας επίσης αντιμετωπίζονται ανάγκες που ικανοποιεί η συμβατική ιατρική, ανάγκες δηλαδή που μπορούν να αντιμετωπιστούν στα νοσοκομεία, ιατρεία και στα αστικά κέντρα υγείας, αλλά οι άνθρωποι που έχουν τις ανάγκες αυτές προτιμούν παράλληλα με την αντιμετώπισή τους να έχουν και τουριστικές δραστηριότητες.

5.2 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Οι άνθρωποι που κάνουν ιαματικό τουρισμό δημογραφικά υπάγονται στη μέση και Τρίτη Ηλικία, ο κύκλος της οικογενειακής τους ζωής βρίσκεται στο στάδιο της άδειας φωλιάς (άνθρωποι χωρίς παιδιά και χωρίς υποχρεώσεις προς τα παιδιά)και είναι συνήθως συνταξιούχοι και χαμηλού ή μέσου εισοδήματος. Αν είναι ασφαλισμένοι στο ΙΚΑ, χρησιμοποιούν το επίδομα λουτροθεραπείας, αν εμπίπτουν στους δικαιούχους του Κοινωνικού Τουρισμού επωφελούνται των σχετικών επιχορηγήσεων και αν έχουν ασφαλιστεί σε ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες, που έχουν προγράμματα Λουτροθεραπείας, κάνουν χρήση του δικαιώματος που προβλέπεται στα ασφαλιστήρια συμβόλαια.

Τα ενδιαφέροντά τους περιορίζονται στη σημασία της υγείας και σε ένα απλό τρόπο ζωής με ησυχία και ξεκούραση . Δεν αποδέχονται εύκολα τα νέα ιαματοτουριστικά προϊόντα (ανήκουν στην κατηγορία των βραδυκίνητων). Δεν είναι απόμαχοι της ζωής ούτε ανήκουν στην κατηγορί των Επιζώντων (αυτών που απλώς επιζούν), αλλά είναι ενεργοί συνταξιούχοι και υποστηρικτές μιας ήπιας, υγιεινής και ασφαλούς διαβίωσης.

Τα πράγματα αλλάζουν στον τουρισμό υγείας. Εδώ οι τουρίστες δεν είναι μόνο άνθρωποι μέσης και τρίτης ηλικίας, αλλά και νέοι που μέσα στην αφθονία των προϊόντων του τουρισμού υγείας, βρίσκουν αυτά που τους ενδιαφέρουν, Είναι συνήθως ανώτερου εισοδηματικού επιπέδου και μπορούν να ξοδεύουν πολλά χρήματα. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι σε ένα κέντρο κούρας στη Γερμανία, η δαπάνη για δίμηνη ή τρίμηνη παραμονή υπερβαίνει τις ετήσιες αποδοχές ενός μέσου συνταξιούχου στην Ελλάδα.

Οι τουρίστες υγείας ανήκουν συχνά στους επιτυχημένους που αναζητούν την αυτοπραγμάτωση μέσα σε δραστηριότητες που μπορούν να αναπτύξουν μέσα στα Κέντρα Υγείας ιδίως σε αυτά που θεωρούνται κοσμοπολίτικα. Είναι συνήθως άνθρωποι που δίνουν σημασία στην υγεία, στην ομορφιά, στο ωραίο σώμα, στον αθλητισμό, στην κοινωνικότητα. Είναι νεωτεριστές ως προς την αποδοχή νέων προϊόντων (δε διστάζουν να δοκιμάσουν καθετί νέο) και ακολουθούν το συρμό της εποχής.

Ένα μεγάλο μέρος της τουριστικής πελατείας του τουρισμού υγείας είναι τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι γυναίκες. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν τις ειδικές τους ανάγκες ευκολότερα μέσα στο κέντρο υγείας, πολλά από τα οποία έχουν και την κατάλληλη υποδομή, έχοντας παράλληλα και τουριστικές δραστηριότητες, ενώ οι γυναίκες αναζητούν τη συνταγή της αιώνιας ομορφιάς μακριά και συχνά κρυφά από τον κοινωνικό τους περίγυρο.

5.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Η Ελλάδα είναι πλούσια σε ιαματικές πηγές με νερά που έχουν ποικίλη φυσικοχημική σύσταση και ενδείκνυνται για εφαρμογή στη σύγχρονη φυσική υδροθεραπεία. Σε όλες τις ιαματικές πηγές που λειτουργούν στην Ελλάδα συναντάται μόνο η μορφή της θεραπείας και όχι η προσφορά υπηρεσιών που έχουν σχέση με την αναζωογόνηση του οργανισμού. Δηλ. Τα κέντρα που λειτουργούν στην Ελλάδα είναι κέντρα Ιαματικού τουρισμού και όχι κέντρα τουρισμού υγείας. (Κοκάλας,2004).

5.3.1 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ

Στην Ελλάδα οι θεραπευτικές ιδιότητες ορισμένων πηγών ήταν γνωστές από την αρχαιότητα και μάλιστα συνδεδεμένες με την ιστορία του τόπου όπου βρίσκονται (όπως της Αιδηψού, των Θερμοπυλών, Ικαρίας, Τραιανούπολης κλπ.) η αξιοποίηση και η βαθμιαία οργάνωση των ιαματικών πηγών της χώρας

άρχισε από τις αρχές του παρόντα αιώνα. Οι πρώτες πηγές που αναπτύχθηκαν ήταν της Υπάτης, της Αιδηψού, της Κύθνου, Κυλλήνης, Λουτρακίου Καϊάφα και ακολούθησαν οι υπόλοιπες πηγές, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πηγές Τουριστικής Σημασίας. Οι περιοχές πολλών από τις πηγές αυτές λόγω κυρίως της γειτνίασης τους με την θάλασσα εξελίχθηκαν σε μεγάλες λουτροπόλεις, οι οποίες δέχονται επιπλέον των λουομένων στις ιαματικές πηγές και μεγάλο αριθμό παραθεριστών.

- **Η ζήτηση για τον ιαματικό τουρισμό** στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έντονη εποχικότητα, ιδίως στις μεγάλες λουτροπόλεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των λουομένων προσέρχεται κατά πρώτον το μήνα Σεπτέμβριο και ακολουθεί ο μήνας Αύγουστος αντίθετα με ότι συμβαίνει στον υπόλοιπο τουρισμό του οποίου ο μήνας αιχμής είναι ο μήνας Αύγουστος.

Από εκτιμήσεις προέκυψε ότι κατά την διάρκεια όλου του εξαμήνου, Μάιος - Οκτώβριος, που λειτουργούν συνήθως οι πηγές, το 40% των λούσεων κατά μέσο όρο πραγματοποιήθηκε κατά τον μήνα Σεπτέμβριο του έτους 1995 στις μεγάλες πηγές, το άλλο 32% κατά μήνα Αύγουστο, το 20% περίπου κατά μήνα Ιούλιο, το 5% τον μήνα Οκτώβριο και μόλις το 3% τον μήνα Ιούνιο ενώ κατά τον μήνα Μάιο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν ελάχιστο. Αντίθετα, για τις πηγές Τοπικής Σημασίας τα αντίστοιχα ποσοστά φαίνονται πιο εξομαλυσμένα δηλαδή βρέθηκε ότι το ποσοστό των λούσεων που πραγματοποιήθηκε κατά το μήνα Σεπτέμβριο του 1995 αναλογούσε στο 30% του συνόλου των λούσεων όλου του έτους, το 25% κατά το μήνα Αύγουστο και το 15% κατά το μήνα Ιούλιο, το 15% κατά το μήνα Οκτώβριο, το 10% κατά τον μήνα Ιούνιο και το υπόλοιπο 5% κατά τον μήνα Μάιο. Η διαφορά αυτή που παρατηρήθηκε μεταξύ των πηγών Τουριστικής και Τοπικής Σημασίας περισσότερο αποδίδεται στον τόπο προέλευσης των λουομένων. Οι μικρές πηγές προτιμούνται περισσότερο από τον τοπικό πληθυσμό και λιγότερο από τον πληθυσμό της υπόλοιπης χώρας γιατί απαιτούν μικρότερη μετακίνηση των ατόμων ενώ τις μεγάλες λουτροπόλεις τις επισκέπτονται συνήθως άτομα από άλλα μέρη της Ελλάδας που συνδυάζουν την υδροθεραπεία με τις καλοκαιρινές διακοπές τους.

Ο μέσος όρος παραμονής των ατόμων είναι γύρω στις 13-14 ημέρες δηλαδή περίπου ότι συμβαίνει και στον υπόλοιπο τουρισμό.

- συνήθως άτομα της τρίτης ηλικίας και γυναίκες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό (περίπου το 60 – 65%). Ο αριθμός ατόμων που χρησιμοποιεί τις ιαματικές πηγές αναλογεί στο 1,4% (1993) του ελληνικού πληθυσμού, ενώ το ποσοστό αυτό ήταν μεγαλύτερο, γύρω στο 1,7% κατά τα έτη 1961 και 1971.

- Η φθίνουσα πορεία του Ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα, που οφείλεται στους ιδίους λόγους που παρατηρούνται και στο εξωτερικό, δηλαδή κυρίως στον ανταγωνισμό πού προέρχεται από το χώρο της φαρμακοβιομηχανίας και την απροθυμία των γιατρών να αναγνωρίσουν την υδροθεραπεία ως ιατρική μέθοδο.

- η έλλειψη της σχετικής διαφήμισης και πληροφόρησης του κοινού από τα μέσα ενημέρωσης (τηλεόραση, ραδιόφωνο, εφημερίδες, περιοδικά κλπ) έχει παίξει επίσης σημαντικό ρόλο στην φθίνουσα πορεία του ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό (ΚΟΚΑΛΑΣ,2004).

Από το χώρο της Κοινωνικής Ασφάλισης κάθε χρόνο επιδοτούνται προγράμματα που εξασφαλίζουν τη χρηματοδότηση δαπανών για υδροθεραπεία ενός σημαντικού αριθμού ασφαλισμένων.

Έτσι, από το ΙΚΑ κατά τα έτη 1995 και 1996 αποδόθηκαν οι δαπάνες για λουτροθεραπεία σε 58.660 και, 59.204 ασφαλισμένους αντίστοιχα που αναλογούσαν στο 43,2% και 41,5% του συνολικού αριθμού των λουομένων. Την πλειοψηφία αυτών των ασφαλισμένων του ΙΚΑ αποτελούν οι συνταξιούχοι, κατά το 88%- 90% και το υπόλοιπο 10-12% αφορά τους άμεσα ασφαλισμένους. Επιχορηγήσεις υπήρξαν, σε μικρότερο βαθμό, και από άλλα ταμεία όπως της ΔΕΗ, των Τραπεζών.

Αναλυτικότερα, κατά τα ίδια έτη 1995 και 1996 επιχορηγήθηκαν από τη ΔΕΗ 4.961 και 5.355 ασφαλισμένοι αντίστοιχα για υδροθεραπεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ

6.1 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα παρακάτω στοιχεία αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθούν οι δυναμικές διαδικασίες σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης των Ιαματικών Πηγών στον ελληνικό χώρο. Σε αρκετές περιοχές πηγών υπάρχει το σύνολο αυτών των στοιχείων, αλλά υπάρχουν και άλλες όπου βρίσκουμε ένα μέρος από αυτά, γεγονός που δυσκολεύει τις διαδικασίες σχεδιασμού.

1. Τουριστικοί πόροι της περιοχής

Η ύπαρξη τέτοιων τουριστικών πόρων και η συστηματική καταγραφή, ταξινόμηση και αξιολόγησή τους αποτελεί το πρώτο βασικό βήμα του σχεδιασμού. Σημαντικό είναι επίσης να υπάρχουν εκτιμήσεις για τις δυνατότητες τουριστικής εκμετάλλευσης αυτών των πόρων.

2. Τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής

Πρόκειται για τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς που συγκροτούν τον ευρύτερο τουριστικό τομέα (ξενοδοχεία, πρακτορεία, γραφεί πληροφόρησης, κλπ.)

3. Γενικότερες υποδομές και υπηρεσίες της περιοχής

Καταγραφή του μεταφορικού και τηλεπικοινωνιακού δικτύου της περιοχής και των υποδομών σε θέματα υγείας, πρόνοιας, αθλητισμού, εμπορίου, ψυχαγωγίας, κλπ.

4. Σχέδιο μάρκετινγκ

Καταγράφεται το εξειδικευμένο σχέδιο μάρκετινγκ της περιοχής ή, αν δεν υπάρχει, η θέση στο ευρύτερο σχέδιο μάρκετινγκ, π χ. της χώρας . Επιπλέον

καταγράφονται όλα τα προγράμματα ή σχέδια προβολής που αφορούν την περιοχή των λουτρών .

5. Γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης

Επισημαίνεται το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (π χ. σε επίπεδο χώρας) σχετικά με την ανάπτυξη των πηγών, π. χ. επενδύσεις, χωροταξική και περιβαλλοντική πολιτική, πολιτική, φορείς και οργανισμοί που εμπλέκονται στις διαδικασίες της ανάπτυξης των πηγών.

6. Έρευνες αγοράς και μελέτες σχετικά με τη ζήτηση

Αναφορά σε έρευνες και μελέτες (εξειδικευμένες στην περιοχή ή γενικότερες) που καταγράφουν τη ζήτηση που αφορά την περιοχή, καθώς και τις τάσεις που διαφαίνονται στο μέλλον.

7. Ανθρώπινοι πόροι

Καταγραφή της σύνθεσης των ανθρώπινων πόρων και των ειδικών χαρακτηριστικών που συνδέονται με την ανάπτυξη της περιοχής των πηγών, πχ. εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση. (Σ.Κ.ΣΠΑΘΗ)

6.2 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στην πρώτη φάση του σχεδιασμού πρέπει να γίνει μία λεπτομερής έρευνα και καταγραφή όλων των παραμέτρων που συνθέτουν το επίπεδο της ανάπτυξης της περιοχής, με στόχο τον προσδιορισμό των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της αλλά και την εκτίμηση των βασικών αναγκών σε έργα και παρεμβάσεις .

Στη δεύτερη φάση του σχεδιασμού θα πρέπει να προσδιοριστούν οι κύριοι σκοποί του σχεδίου που σχετίζονται με διαφορετικά πεδία της κοινωνίας και της οικονομίας . Τέτοιοι σκοποί είναι : η ανάπτυξη του οικονομικού οφέλους από τον Ιαματικό Τουρισμό, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, η ένταξη της τουριστικής ανάπτυξης στην γενικότερη ανάπτυξη της περιοχής, η προστασία του περιβάλλοντος, η ανάπτυξη ειδικών τουριστικών υποδομών .

Στην τρίτη φάση θα πρέπει να γίνει η επιλογή του βασικού σχεδίου ανάπτυξης των Ιαματικών Πηγών, με βάση εναλλακτικά σενάρια .Η επιλογή θα

πρέπει να γίνει με βάση τα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής, τη δυνατότητα του σχεδίου να συμβάλλει στη γενικότερη ανάπτυξη, το σεβασμό των τοπικών ιδιαιτεροτήτων, τη δυνατότητα του επιλεγέντος σχεδίου να συμβάλλει στους σκοπούς που του έχουν τεθεί.

Στην τέταρτη φάση θα πρέπει να διαμορφωθούν οι συνισταμένες της πολιτικής του τουρισμού στο σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής των λουτρών. Οι συνισταμένες αυτές είναι :

• Οι στρατηγικές που περιγράφουν τους τρόπους επίτευξης των βασικών σκοπών και στόχων του σχεδίου π χ. η στρατηγική προσέλκυσης επενδύσεων, η χρηματοδότηση από το κράτος ώστε να κατασκευαστούν οι υποδομές .

• Τα προγράμματα που αφορούν διαφορετικές παραμέτρους της ανάπτυξης, πχ. πρόγραμμα εκπαίδευσης, πρόγραμμα μάρκετινγκ, πρόγραμμα προστασίας του περιβάλλοντος.

• Οι ειδικές μελέτες που σχετίζονται με ζητήματα τα οποία συμβάλλουν στη μακροπρόθεσμη σταθερότητα της ανάπτυξης των πηγών .

Στην πέμπτη φάση θα πρέπει να γίνει καταγραφή των μεθόδων εφαρμογής του σχεδίου ανάπτυξης, όπως π χ.:

• Η δημιουργία ενός φορέα που θα παρακολουθεί τη σωστή εφαρμογή του σχεδίου.

• Η ποσοτική και ποιοτική εκτίμηση των στόχων που υλοποιήθηκαν από τους αρμόδιους .Η εκτίμηση αυτή θα πρέπει να γίνεται συστηματικά σε όλη την περίοδο εφαρμογής του σχεδίου ανάπτυξης.

• Η συγκρότηση ενός προγράμματος που θα έχει ως στόχο την εφαρμογή και τη διαχείριση του σχεδίου ανάπτυξης . Η προώθηση ενός παρόμοιου προγράμματος αποτελεί την κοινή βάση του σχεδιασμού και της διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης. Η επιτυχία σε μία τέτοια περίπτωση εξαρτάται από το βαθμό αποδοχής από τους συμμετέχοντες σε αυτήν την ανάπτυξη – κράτος, κάτοικοι, επιχειρηματίες – αλλά και από τη θεσμική κατοχύρωση αυτού του προγράμματος ως κύριου άξονα της εφαρμοζόμενης τουριστικής πολιτικής για τις Ιαματικές Πηγές.

• Η προώθηση θεσμικών ρυθμίσεων σε ζητήματα που σχετίζονται με την εφαρμογή του σχεδίου ανάπτυξης, όπως : ζώνες τουριστικής ανάπτυξης, ειδικές χωροταξικές και πολεοδομικές ρυθμίσεις, νομοθεσία επενδυτικών κινήτρων, θέσπιση προτύπων μέτρησης και ελέγχου της ανάπτυξης των πηγών, όπως π χ. αριθμός και όγκος κτιρίων, σχέση του αριθμού των τουριστών με τον αριθμό των κατοίκων της περιοχής των λουτρών, μέτρηση της έντασης χρήσης των υποδομών .

• Ειδικά προγράμματα προβολής και προώθησης της τουριστικής περιοχής των λουτρών που επίσης θα πρέπει να συνδέονται με τις διαδικασίες διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης.(ΙΑΜΑ)

6.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

6.3.1 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στόχος είναι η μείωση των προβλημάτων που δημιουργεί η παρουσία των τουριστών στην περιοχή . *Μέτρα* που μπορούν να συμβάλλουν σε αυτή την κατεύθυνση είναι :

• Συστηματική έρευνα των απόψεων των ντόπιων και των τουριστών για τα προβλήματα που δημιουργούνται στις περιοχές των ιαματικών πηγών .

• Διασπορά της τουριστικής u945 ανάπτυξης στο χώρο και το χρόνο, ώστε να μειωθούν οι εντάσεις και οι πιέσεις από τη τυχόν μαζικότητα του φαινομένου.

• Προώθηση δραστηριοτήτων (πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκδηλώσεις γνωριμίας) και δημιουργία υποδομών (γραφεία πληροφόρησης των λουόμενων) που συμβάλλουν στην καλύτερη επικοινωνία .

• Οργάνωση και έλεγχος των τουριστικών δραστηριοτήτων

• Προώθηση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τουριστών και ντόπιων

6.3.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

• Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της διαχείρισης των περιοχών των Ιαματικών Πηγών . *Μέτρα* που μπορούν να συμβάλλουν σε αυτήν την κατεύθυνση είναι τα εξής :

• Θέσπιση προτύπων και κανόνων σχετικών με την τουριστική ανάπτυξη ώστε να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον

• Προώθηση προγράμματος προστασίας του τοπικού περιβάλλοντος των πηγών, όπου θα συμμετέχουν οι κάτοικοι, οι τουρίστες, το κράτος, οι τοπικοί φορείς και οι επιχειρήσεις τουρισμού.

• Κατασκευή έργων που θα βοηθήσουν στην περιβαλλοντική αναβάθμιση της περιοχής

• Χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός με βασικό άξονα την προστασία του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.

6.3.3 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Οι βάσεις της διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων στις περιοχές της Ελλάδας με ανάπτυξη του Ιαματικού Τουρισμού θα πρέπει να είναι οι εξής:

• Προγράμματα τουριστικής εκπαίδευσης σε θέματα σχετικά με τον ιαματικό τουρισμό.

• Προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης όσων ήδη εργάζονται στον τομέα των ιαματικών πηγών .

• Προγράμματα επιμόρφωσης κατοίκων και τουριστών τα οποία θα συμβάλλουν στη βελτίωση του μεταξύ τους πλαισίου επικοινωνίας.

• Προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του τοπικού πληθυσμού.

• Συστηματική μελέτη και έρευνα των συνθηκών εργασίας στον τομέα των ιαματικών λουτρών.

Οι ιδιαιτερότητες της απασχόλησης στον τομέα του ιαματικού τουρισμού, (εποχική απασχόληση, υψηλό ποσοστό απασχόλησης ανειδίκευτων,κλπ.)

απαιτούν την επιστημονική εξακρίβωση των συνθηκών εργασίας . Με αυτόν τον τρόπο θα εκτιμηθούν τόσο οι ανάγκες όσο και τα προβλήματα των εργαζομένων στις ιαματικές πηγές και θα δοθούν οι απαραίτητες λύσεις.

6.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

• Ο ανθρώπινος παράγοντας έχει ιδιαίτερη σημασία στην τήρηση των κριτηρίων ποιότητας και στην παροχή ποιοτικών υπηρεσιών στους χώρους των πηγών. Τα χαρακτηριστικά που πρέπει να φέρει το προσωπικό των πηγών, είναι :

• Ικανότητα για επικοινωνία με τους πελάτες.

• Ικανότητα εκπλήρωσης των καθηκόντων.

• Ικανότητα στη λήψη των αποφάσεων σχετικά με την ικανοποίηση των επιθυμιών των πελατών.

• Ευελιξία, ενεργητικότητα, αξιοπιστία και ένα περιποιημένο παρουσιαστικό.

• Πρωτοβουλία, δυνατότητα ενσωμάτωσης, ειδικές γνώσεις σε θέματα του ιαματικού τουρισμού και κριτική ικανότητα.

• Υποκίνηση – θέληση εξυπηρέτησης των πελατών των λουτρών.

• Αντοχή.

• Υψηλές απαιτήσεις.

6.5 Η ΑΝΑΨΥΧΗ ΩΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η αναψυχή είναι το κύριο τουριστικό προϊόν του Γενικού Τουρισμού, η ανάπτυξη του οποίου έφτασε σε υψηλά επίπεδα τα τελευταία 20 χρόνια. Μέσα από το φάσμα των κινήτρων για μια καλύτερη ποιότητα ζωής, προωθήθηκε κατά τα τελευταία 15 χρόνια ο Ιαματικός Τουρισμός. Η αναψυχή είναι μία από τις βασικές παραμέτρους που συνεισφέρουν στην ψυχική αναζωογόνηση του ατόμου. Η συμβολή της αποδεικνύεται ως ένα από τα κύρια συστατικά της κούρας.

Σήμερα πολλές ευρωπαϊκές λουτροπόλεις συνεχίζουν την λειτουργία των παραδοσιακών τους εγκαταστάσεων, φροντίζοντας να εφαρμόσουν παράλληλα με το θεραπευτικό πρόγραμμα ένα αντίστοιχο πακέτο ποικίλων δραστηριοτήτων αναψυχής το οποίο πλαισιώνει με απόλυτη ισορροπία τις νέες ανάγκες των χρηστών . Ο σχεδιασμός των λουτρικών εγκαταστάσεων στην Ελλάδα πρέπει να περιλαμβάνει και εγκαταστάσεις, αφού έχει αποδειχθεί ότι η δημιουργία εγκαταστάσεων αμιγούς θεραπευτικού τουρισμού, δεν είναι ούτε λειτουργικά, ούτε οικονομικά βιώσιμη (λόγω του μεγάλου κόστους επένδυσης, διατήρησης προσωπικού, συντήρησης κτηρίων κλπ.) αν δε συνοδεύεται : Πρώτα από ένα πακέτο δραστηριοτήτων ψυχαγωγίας, που προσδιορίζουν υψηλές Προσόδους .Δεύτερον, από επιδοτήσεις από δημόσιους φορείς.

Στο σχεδιασμό των διαφόρων ενοτήτων ψυχαγωγίας πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα το συνολικό μέγεθος της λουτρικής εγκατάστασης και του συγκεκριμένου χαρακτήρα της. Βέβαια ο ακριβής προσδιορισμός είναι αρκετά δύσκολος, γιατί δεν μπορεί ακριβώς να εντοπιστεί ο αριθμός των χρηστών που συμμετέχει στις κοινές δραστηριότητες, αριθμός που κυμαίνεται ανάλογα με το βαθμό της θεραπείας του χρήστη. Γι’ αυτό και οι παραπάνω εγκαταστάσεις θα πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε οι δραστηριότητές τους να επεκτείνονται κατά το μήκος των αξόνων που διασχίζουν το λουτρικό κέντρο, για να δημιουργούν και να αυξάνουν το ενδιαφέρον, αφενός για μια ευρύτερη συμμετοχή αυτών που μένουν στις εγκαταστάσεις του κέντρου, αφετέρου για να προσελκύσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό περαστικών .

Στον προγραμματισμό των εγκαταστάσεων αναψυχής πρέπει να δοθεί μεγάλη προσοχή στα εξής βασικά σημεία :Η ανάπτυξη της μιας δραστηριότητας δεν πρέπει να εμποδίζει την άλλη. Το αντίθετο μάλιστα, θα πρέπει να την ευνοεί εξασφαλίζοντας οπωσδήποτε και τη σχετική απομόνωσή της γιατί ο χαρακτήρας της καθεμιάς απαιτεί διαφορετικές προϋποθέσεις και παράγει διαφορετικές συνθήκες. Σήμερα στον ευρωπαϊκό χώρο της λουτροθεραπείας, η συμπόρευση των δύο σκελών θεραπείας και αναψυχής είναι πλέον αυτονόητα δεδομένη (Τουρισμός Υγείας, Κέντρα Υγείας) και πολύ δύσκολα ξεχωρίζει κανείς πιο από τα δύο αυτά σκέλη παίζει τον κυρίαρχο ρόλο.

Σήμερα στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό του Ιαματικού Τουρισμού στην Ελλάδα, μια ολοκληρωμένη εφαρμογή των δραστηριοτήτων αναψυχής, θα πρέπει να αποτελούν τα θεματικά πάρκα ή πάρκα ψυχαγωγίας. Τα πάρκα αυτά περιλαμβάνουν όλα εκείνα τα στοιχεία κοινωνικότητας και προβολής της φύσης του χρήστη, στην συνειδητή προσπάθεια του φορέα να καλυτερέψει τις συνθήκες συλλογικής βίωσης σε χώρους θεραπείας, διαμονής και αναψυχής.

Όλα τα παραπάνω είναι στοιχεία εξαιρετικής σημασίας, γι' αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται πρωταρχικά υπόψη στο σχεδιασμό των λουτρικών περιοχών .Με το έντονο οικολογικό πρόβλημα της εποχής μας, οι παραπάνω περιοχές μπορεί να γίνουν ελκυστικές και για μια σειρά από νεώτερες ηλικίες, εξασφαλίζοντας έτσι και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, αφού προηγουμένως έχουν εξασφαλιστεί :

1) Η κατάλληλη υποδομή,

2)Η άψογη λειτουργία των αθλητικών, εμπορικών και πολιτιστικών εγκαταστάσεων

Για μια δημοτική επιχείρηση τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη από τις παραπάνω ενέργειες είναι πολύ σημαντικά. Και επειδή η αναψυχή είναι μία από τις υπηρεσίες εκείνες που εμπίπτουν στην δικαιοδοσία της τοπικής αυτοδιοίκησης και τα προγράμματα ανάπτυξης των ψυχικών δραστηριοτήτων είναι στενά συσχετισμένα με τη βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος, μπορεί και πρέπει να τύχουν οικονομικής στήριξης και κρατικής επιδότησης. Έτσι, οι προτάσεις για τα κτήρια των λουτρικών μονάδων θα πρέπει να περιλαμβάνουν :

• ψυχαγωγικές δραστηριότητες

• αθλήματα που απαιτούν αυξημένα επίπεδα δεξιότητας και φυσικής κατάστασης

• δραστηριότητες λιγότερο απαιτητικές από φυσική άποψη (μέση ηλικία)

• πολιτιστικές δραστηριότητες για τη δεύτερη και τρίτη ηλικία.

6.6 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΘΕΡΜΟΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ

Στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλος αριθμός θερμομεταλλικών πηγών . Οι πηγές αυτές παρέχουν ενέργεια χαμηλής ενθαλπίας, η οποία μπορεί να

χρησιμοποιηθεί για θέρμανση χώρων (κατοικιών, ξενοδοχειακών μονάδων, λουτρών, αθλητικών εγκαταστάσεων, θερμοκηπίων, ιχθυοτροφείων κλπ .)

Η ενεργειακή αξιοποίηση των θερμομεταλλικών πηγών δεν παρεμποδίζει, αλλά αντίθετα διευκολύνει την αξιοποίηση των ιαματικών τους ιδιοτήτων, για τους ακόλουθους λόγους :

Α) Η απόσβεση της απαιτούμενης αρχικής επένδυσης μπορεί να γίνει πιο γρήγορα, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις κλιμακωτής εκμετάλλευσης.

Β) Παρέχεται δυνατότητα πολύπλευρης οικονομικής ανάπτυξης.

Γ) Επιβαρύνεται λιγότερο το περιβάλλον από την αύξηση κατανάλωσης ενέργειας, η οποία συνοδεύει την οικονομική ανάπτυξη, γιατί η εκμετάλλευση της γεωθερμικής ενέργειας χαμηλής ενθαλπίας δεν έχει δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον.

6.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάπτυξη είναι μία εξαιρετικά σύνθετη και πολύπλευρη έννοια και κατά συνέπεια διέπεται από ακριβείς επιστημονικούς κανόνες και κώδικες μεθοδολογικής συμπεριφοράς, οι οποίοι δεν επιτρέπουν σχηματοποιήσεις ούτε βέβαια ασταθή και σπασμωδικά βήματα στην αναλυτική και συνθετική πορεία που πρέπει να ακολουθήσει μια συμπεριφορά, για να αποσαφηνίσει την αναπτυξιακή έρευνα και να καταλήξει στην επιλογή του μοντέλου της.

Έχει κατά κόρον αποδειχθεί, ιδιαίτερα στον ελληνικό χώρο, ότι προσπάθειες που λαμβάνουν υπόψη τους τις αξιωματικές αυτές μορφές ανάπτυξης, έχουν συνέπειες ανυπολόγιστες για την εξέλιξη ενός τόπου και απώλειες πόρων και κόπων που συνήθως δεν ξαναδιατίθενται για τους ίδιους σκοπούς. Είναι οι γνωστές σε όλους μας περιπτώσεις των χαμένων ευκαιριών και απατηλών ονείρων,από τις οποίες βρίθει ο τόπος μας και γενικά η κρατική προγραμματική λογική.

Τα ζήτημα της ανάπτυξης των χώρων με ιαματικό και γενικότερα θερμομεταλλικό πλούτο, δεν αποτελεί εξαίρεση αυτής της αρχής . Παρόλα αυτά και σήμερα ακόμη, η χώρα μας στερείται ουσιαστικά ενός εθνικού αναπτυξιακού

προγραμματισμού και σχεδιασμού, με στόχο την ισόρροπη και μεθοδική ανάπτυξη των θερμομεταλλικών πηγών της χώρας, αλλά αντίθετα αφθονεί σε παραδείγματα σπασμωδικών ενεργειών που χαρακτηρίζονται από υποκειμενικούς παράγοντες, όπως οι πολιτικές συγκυρίες, οι δυναμικές ή μη διεκδικήσεις των ενδιαφερομένων φορέων, κ. α.

Η πρωταρχική και βασικότερη παράμετρος του προγραμματισμού και του σχεδιασμού της ανάπτυξης μιας πηγής, είναι ο ακριβής και αντικειμενικός προσδιορισμός της ταυτότητας του χώρου της.

Η πληρότητα και η οργανική συνοχή της διερευνητικής διαδικασίας και του αναλυτικού μεθοδολογικού διαγράμματος που θα ακολουθήσει μια έρευνα με αυτό το στόχο, αποτελούν τα θεμελιακά στοιχεία της πιστότητας των τελικών πορισμάτων και κατά συνέπεια την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη προσέγγιση του ζητήματος.

Ο έγκυρος προσδιορισμός της ταυτότητας ενός χώρου με φυσικά γεωθερμικά διαθέσιμα, είναι η μόνη ικανή και αναγκαία συνθήκη για την εφαρμοσιμότητα των τελικών προτάσεων της ανάπτυξής του. Η συνθήκη αυτή έχει ένα πολυδιάστατο χαρακτήρα και είναι μια συνάρτηση τόσο ΄΄ αντικειμενικών ΄΄ παραμέτρων, όπως τα τεχνικά χαρακτηριστικά του υδάτινου πλούτου μιας πηγής, όσο και ΄΄υποκειμενικών ΄΄ όπως είναι ενταγμένος ο χώρος της.

Αναλυτικότερα οι παράμετροι αυτές μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες **:**

1.Σε εκείνες που καταγράφουν ΄΄αντικειμενικές ΄΄ δυνατότητες των πηγών (ποιοτικός και ποσοτικός προσδιορισμός των υδάτινών πόρων, τοπογραφία και γεωφυσικό πλαίσιο, θεραπευτικές ενδείξεις και χαρακτηριστικά τους, κλπ.) και οι οποίες προσδιορίζουν και τα πλαίσια των μεγεθών αυτών.

2.Σε εκείνες που εξετάζουν τα ΄΄ δυναμικά΄΄ στοιχεία των πηγών και του ευρύτερου χώρου τους (οικισμός αναφοράς, κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, γεωπολιτική θέση, χωροταξική ένταξη, επιρροές και εξαρτήσεις κλπ.) και προδιαγράφουν συνθετικά την χωρική έκφραση της ανάπτυξης.

Η παρέμβαση των πολεοδόμων και των αρχιτεκτόνων στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό της αξιοποίησης, αφορά την δεύτερη αυτή κατηγορία

και λειτουργεί καταλυτικά στην όλη διαδικασία, μια που το αποτέλεσμα της παρέμβασης αυτής είναι η σύνθεση όλων των επιμέρους συνιστωσών σε μια έννοια συνισταμένη, η οποία καθορίζει πλέον τον τρόπο, το μέγεθος και το είδος της ανάπτυξης στην άμεση χωρική και λειτουργική της εκφραστική διάσταση.

Το μόνο δόκιμο μεθοδολογικό διάγραμμα που μια φιλόδοξη για την ανάπτυξη των πηγών θα ακολουθήσει, είναι η κατά στάδια διερεύνηση του ζητήματος, με βάση τη μονοδρομική σχέση ΄΄΄χωροταξική –πολεοδομική – σχεδιαστική ΄΄. Το αξίωμα αυτό παρέχει την ευχέρεια εφαρμογής του, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο και είναι το μόνο που μπορεί να συναρτήσει όλες τις συνιστώσες του πολυσθενούς ζητήματος της ανάπτυξης και να τις συνθέσει σε μια συνισταμένη, η οποία θα εκφράσει τελικά στο χώρο το οριστικό, ορατό και απτό αναπτυξιακό προϊόν με την μεγαλύτερη, αν όχι την απόλυτη δυνατή και ρεαλιστική προσέγγιση.

Το διάγραμμα που πρέπει να ακολουθήσει λοιπόν η συστηματική διερεύνηση του ζητήματος της ανάπτυξης των λουτρών, είναι η μελέτη των εξής σημείων:

Φυσικό περιβάλλον

• Γεωγραφικό πλαίσιο

• Τοπογραφία

• Υδρολογία - Υδρογραφία

• Γεωτεχνική – Γεωθερμική αναγνώριση

• Ειδικά τεχνικά και θεραπευτικά χαρακτηριστικά

Ποιότητα ζωής

• Κατάσταση περιβάλλοντος

• Ποιότητα υπηρεσιών

Χωροταξικό πλαίσιο

• Οικιστική δομή του χώρου

• Κυκλοφοριακή υποδομή, Μεταφορικά μέσα

• Δομή του παραγωγικού συστήματος

• Ενδοχώρα εργασίας

Τουρισμός

• Υποδομές

• Τουριστική κίνηση - κατανομή

• Χωρητικότητα

• Καταρτισμένο προσωπικό

Ιστορική εξέλιξη

• Διερεύνηση

• Επιρροή στη σημερινή πραγματικότητα

Θεραπευτικός τουρισμός

• Υπάρχουσα κατάσταση – Τάσεις

• Δυναμική – Ανάγκες

• Εναλλακτικός τουρισμός – Ιδιαιτερότητες

Κοινωνική και οικονομική δομή

• Δημογραφική ανάλυση και εξέλιξη

• Πληθυσμιακή κατανομή στο χώρο

• Απασχόληση και διαφαινόμενες τάσεις

Γενική Διάγνωση

• Επεξεργασία συνολικών στοιχείων

• Πορίσματα

Πολεοδομική οργάνωση

• Χρήσεις γης

• Κοινωνικός εξοπλισμός

• Εξυπηρετήσεις

• Συγκριτικός έλεγχος πολεοδομικών δεικτών

Σχεδιαστική προσέγγιση

• Εναλλακτικές προτάσεις

• Επιλογές

Καθεστώς γης

• Ιδιοκτησιακό καθεστώς

• Θεσμικό πλαίσιο δόμησης

• Αξίες και διαφαινόμενες τάσεις

Οικονομικές παράμετροι

• Κόστη

• Βιωσιμότητα προτάσεων

Τεχνική Υποδομή

• Ενεργειακά δίκτυα

• Τηλεπικοινωνιακά δίκτυα

• Δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης

Εφαρμογή

• Ιεράρχηση προτεραιοτήτων

• Φάσεις ανάπτυξης

• Πόροι

• Έλεγχος εφικτότητας

• Θεσμική κατοχύρωση

Έλεγχος – Διερεύνηση

• Επιπτώσεις της επέμβασης

• Συντονισμός

Το μεθοδολογικό αυτό διάγραμμα που αναπτύχθηκε παραπάνω, δε χαρακτηρίζεται από ακαμψία, αλλά αποτελεί τη βασική πυξίδα για μια συστηματική αναπτυξιακή παρέμβαση στο χώρο. Οι ιδιαιτερότητες του κάθε χώρου μπορούν να διαμορφώσουν ανάλογα το διάγραμμα, προσθέτοντας ή αφαιρώντας επιμέρους παραμέτρους, αλλά δεν μπορούν να αλλοιώσουν τη διάρθρωσή του και πόσο μάλλον την πολύπλευρη και νομοτελειακή αναγκαιότητά του.

Είναι γεγονός ότι ο παραδοσιακός Ιαματικός τουρισμός στη χώρα μας αντιμετωπίζει προβλήματα. Πρώτο, γιατί οι παραδοσιακές λουτρικές εγκαταστάσεις έχουν ελλειμματική και μη λειτουργική υποδομή, ο εξοπλισμός τους είναι ανεπαρκής και η στελέχωσή τους ελλιπής, ιδίως σε επιστημονικό προσωπικό .Δεύτερο γιατί απευθύνεται σε ένα ειδικό τύπο τουριστών, ηλικιωμένων και γερόντων, με προβλήματα υγείας και με χαμηλά εισοδήματα. Τρίτο γιατί προσφέρει μια μικρή γκάμα προϊόντων, κυρίως τα προϊόντα της Υδροθεραπείας που δεν ζητούνται και από τους τουρίστες μικρότερης ηλικίας.

Και τέταρτο, γιατί υπάρχουν επιστημονικές απόψεις που αμφισβητούν τις θεραπευτικές ιδιότητες των Ιαματικών νερών, ενώ επισημαίνουν και τον πιθανό κίνδυνο που προέρχεται από τις ραδιούχες Ιαματικές πηγές.

Είναι επίσης γεγονός ότι ο Ιαματικός Τουρισμός έχει και πολλά πλεονεκτήματα. Είναι παραδοσιακά και ιστορικά καταξιωμένος .Κατά τη γνώμη των υποστηρικτών του, ποτέ κανείς δεν έπαθε κάτι από τη χρήση των Ιαματικών νερών . Είναι φιλική προς το περιβάλλον εναλλακτική μορφή τουρισμού και σαν τέτοια υποστηρίζεται από πολλές ομάδες πληθυσμού. Αναπτύσσεται στο φυσικό περιβάλλον που συχνά είναι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και μακριά από τις ψυχοσωματικές επιβαρύνσεις των αστικών κέντρων . Υποστηρίζεται από την Πολιτεία και από ασφαλιστικούς οργανισμούς. Μπορεί να είναι ελλειμματική ή μη λειτουργική αλλά μπορεί να εκσυγχρονιστεί.

Είναι τέλος γεγονός ότι ο Τουρισμός Υγείας στην ευρεία του έννοια είναι μία καινούργια τουριστική δραστηριότητα που διεθνώς παρουσιάζει u948 δυναμική και συνεχή αύξηση. Και αυτό γιατί κατόρθωσε να απαλλαγεί από όλα τα δυσμενή στοιχεία του Ιαματικού Τουρισμού, να κρατήσει τα πλεονεκτήματά του και επιπλέον να δημιουργήσει νέα τουριστικά προϊόντα που απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες και που ικανοποιούν όλες τις ανάγκες.

Με βάση αυτά τα πραγματικά γεγονότα, η διαχείριση του Ιαματικού Τουρισμού πρέπει να έχει έναν μόνο προσανατολισμό. **Πώς να μετατραπεί σε Τουρισμό Υγείας** . Η μετατροπή του είναι ευκολότερη από όσο είναι η διατήρηση της παραδοσιακής του μορφής που δεν ανταποκρίνεται πλέον στις σύγχρονες τουριστικές ανάγκες και στις ανάγκες υγείας, υγιεινής και φυσικής διαβίωσης, ομορφιάς κ. λ. π. στις οποίες ανταποκρίνεται ο Τουρισμός Υγείας.

Έτσι, μια σωστή διαχείριση του Ιαματικού αλλά και του Τουρισμού Υγείας μπορεί να συνοψιστεί στα εξής :

• Ναι στη διατήρηση του Ιαματικού Τουρισμού με τη μορφή του Τουρισμού Υγείας.

• Ναι στα πλεονεκτήματα του Ιαματικού Τουρισμού και όχι στα μειονεκτήματα

• Ναι στη διαχείριση του Τουρισμού Υγείας σύμφωνα με τους κανόνες της φιλελεύθερης αγοράς.

• Ναι σε ένα ενιαίο πρότυπο διαχείρισης όλων των Ιαματικών Πηγών και ναι στη θεσμοθέτηση ενός αναπτυξιακού φορέα του Τουρισμού Υγείας μέσα στα πλαίσια της γενικότερης τουριστικής ανάπτυξης.

6.8 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην Ελλάδα, η αναπτυξιακή πολιτική θα πρέπει να ακολουθήσει το παράδειγμα της ανάπτυξης των ευρωπαϊκών Ιαματικών Πηγών, καθώς αυτή βρίσκεται σε ένα πολύ υψηλό επίπεδο, οι δε κύριοι άξονες αυτού του προγράμματος ανάπτυξης θα πρέπει να είναι, σε συνάρτηση με το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάπτυξης των Ιαματικών Πηγών, οι εξής :

• Οι Ιαματικές Πηγές να έχουν υψηλή ποιότητα νερού
• Να είναι πλήρως εξοπλισμένες
• Να μετατραπούν οι ιαματικές πηγές σε σύγχρονες λουτροπόλεις και θεραπευτικά κέντρα.
• Να βρίσκονται σε τοποθεσίες εξαιρετικού φυσικού κάλλους και συνδεόμενες με αρκετές τουριστικές δραστηριότητες και άλλες δραστηριότητες αναψυχής, να δίνουν τη δυνατότητα πολλαπλών δράσεων στους επισκέπτες.
• Να λειτουργούν καθ' όλη τη u948 διάρκεια του έτους με υψηλή πληρότητα.
• Να εφαρμοστεί το σωστό μάρκετινγκ προώθησης του προϊόντος του Ιαματικού Τουρισμού με αγορά στόχο τους τουρίστες από ανεπτυγμένες εισοδηματικά χώρες (Αγγλία, Γερμανία, κλπ.)
• Να γίνονται τακτικές ανακαινίσεις των λουτρών και βελτιώσεις των θεραπευτικών υπηρεσιών.
• Να προσαρμοσθεί η νομοθεσία των Ιαματικών Πηγών με τα νέα δεδομένα.
• Να υπάρξει προσέλκυση και κίνητρα για επενδύσεις στον τομέα των Ι.Π., αφού παρόλο το υψηλό αρχικό κόστος επένδυσης, τα κέρδη μπορούν να είναι και τριπλάσια σε σχέση με το αρχικό κόστος.
• Να υπάρξει σωστός συνδυασμός των πακέτων διακοπών με συμπληρωματικές

υπηρεσίες αναψυχής, αναζωογόνησης, σπορ (σκι, ιστιοπλοΐα, ιππασία, τένις, κλπ.) και πολιτιστικών εκδηλώσεων (κινηματογράφος, θέατρο, φεστιβάλ μουσικής κλπ.)

• Να αυξηθεί η παροχή δραστηριοτήτων και τρόπων έλξης των τουριστών και των συνοδών τους, σε συνδυασμό με τη δημιουργία κατάλληλης υποδομής για τουρισμό μακράς παραμονής (πάρκα, κήποι, λίμνες, κλινικές, κέντρα θεραπείας, κατάλληλος εξοπλισμός, εξειδικευμένοι γιατροί, στέγαση σχετική με τη θεραπεία, ελεγχόμενη δίαιτα, καζίνο, κλπ.)

• Να δοθεί βάση στην έρευνα αγοράς και την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των πωλήσεων των υπηρεσιών του Τουρισμού Υγείας με την προώθηση ΄΄πακέτων διακοπών ΄΄ για την ομορφιά και τη φυσική κατάσταση, σε πελατεία υψηλού εισοδηματικού επιπέδου.

• Να υπάρξει αποκέντρωση στη λήψη αποφάσεων με την αναβάθμιση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης.

• Στρατηγική εφαρμογή μοντέλων ανάπτυξης με βάση τα ευρωπαϊκά πρότυπα

• Να χρησιμοποιηθεί η γεωθερμική ενέργεια των πηγών για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, για τη θέρμανση θερμοκηπίων, αφού αυτή εμφανίζει αρκετά πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλες μορφές ενέργειας, όπως τα καύσιμα.

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ
ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ ΕΥΒΟΙΑΣ

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα αναφερθούμε στην περίπτωση της περιοχής της Αιδηψού. Θα καταγράψουμε την πορεία της στο χρόνο και την εξέλιξή της σε σύγχρονη λουτρόπολη, τα χαρακτηριστικά των ιαματικών πηγών και τις θεραπευτικές τους δυνατότητες, τα δημογραφικά και χωροταξικά χαρακτηριστικά της περιοχής, την υπάρχουσα υποδομή σε ξενοδοχεία και άλλα αξιοθέατα.

Η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής μελέτης είναι συνδεδεμένη με την ανάπτυξη των Ιαματικών Πηγών της Αιδηψού. Το επίπεδο ευημερίας της τοπικής κοινωνίας εξαρτάται άμεσα από τις λειτουργίες και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ευρύτερου περιβάλλοντος των Ιαματικών Πηγών. (ΚΑΛΕΜΗΣ Α,)

1.1 ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι υπάρχει ομάδα παραγόντων που επηρεάζουν και διαμορφώνουν την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής από την πλευρά της ζήτησης και της προσφοράς.(Κοκκώσης ,Τσάρτας,1999).

1.1.1 ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

Οι παράμετροι της τουριστικής ζήτησης ενεργοποιούνται κυρίως σε διεθνές αλλά και σε εθνικό επίπεδο.. Οι κυριότερες από αυτές τις παραμέτρους είναι οι ακόλουθες:

• **Οι διεθνώς παγιωμένες τάσεις της ζήτησης.** Η ζήτηση για οργανωμένο μαζικό τουρισμό διακοπών αποτελεί παράδειγμα τέτοιας τάσης, η οποία επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη πολλών περιοχών του κόσμου.

• **Τα ειδικά κίνητρα των τουριστών.** Υπάρχει σημαντικός αριθμός ειδικών κινήτρων που ενεργοποιούν ταξίδια. Τα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης επηρεάζονται ανάλογα, διαμορφώνοντας τις κατάλληλες υποδομές και υπηρεσίες για να ανταποκριθούν σε αυτά.

• Η διαφήμιση. Αποτελεί έναν καθοριστικό παράγοντα, ιδιαίτερα στο πλαίσιο ενός αυξανόμενου ανταγωνισμού. Η ύπαρξη μιας διαφημιστικής «εικόνας» από τις τουριστικές περιοχές θεωρείται απαραίτητη.

• Η πολιτική των tour-operators για τη συγκεκριμένη περιοχή. Εφόσον πρόκειται για περιοχή με διεθνή πελατεία, ο ρόλος των tour-operators είναι σημαντικός για τη διαμόρφωση των κεντρικών τάσεων της ζήτησης.

• Η γεωγραφική θέση της περιοχής. Αν, για παράδειγμα, η περιοχή βρίσκεται γεωγραφικά σε μία από τις παραδοσιακά αναπτυγμένες ζώνες τουρισμού, αυτό επηρεάζει συνήθως θετικά τη ζήτησή της.

• Το μάρκετινγκ. Η ύπαρξη ενός δυναμικού προγράμματος μάρκετινγκ για την περιοχή επηρεάζει τη σύνθεση της ζήτησης και την πορεία ανάπτυξης της περιοχής.

• Η συγκυρία στις χώρες προέλευσης ή υποδοχής τουριστών. Παραδείγματα αυτής της περίπτωσης είναι: οικονομική ή πολιτική κρίση, στροφή σε άλλες αγορές λόγω πτώσης τιμών ή μόδας κ.ά.

1.1.2 ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

Σε αυτήν την περίπτωση σημασία έχουν οι πόροι που διαθέτει ή σκοπεύει να κατασκευάσει η περιοχή. Η έλλειψη ενός ικανού αριθμού τέτοιων πόρων μπορεί να αποτελέσει αρνητικό παράγοντα στις προσπάθειες τουριστικής ανάπτυξης. Οι κυριότερες από αυτές τις παραμέτρους είναι:

• Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι της περιοχής. Αναφερόμαστε σε πόρους που έχουν ιδιαίτερη σημασία για διαφορετικούς τύπους τουριστικής

ζήτησης, όπως: περιβάλλον, κλίμα, πολιτιστικές εκδηλώσεις, πολιτιστική παράδοση κ.ά.

• Ανθρωπογενείς πόροι. Πρόκειται κυρίως για πόρους που σχετίζονται με το δομημένο περιβάλλον, όπως π.χ. παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικά κέντρα πόλεων, μνημεία, μουσεία κ.λπ.

• Υποδομές και υπηρεσίες. Σε αυτή την περίπτωση περιλαμβάνονται όλες οι υποδομές και οι υπηρεσίες που άμεσα ή έμμεσα σχετίζονται με τη διαμονή των τουριστών στην περιοχή: ξενοδοχεία, πρακτορεία, μεταφορικά μέσα, επιχειρήσεις εστίασης και αναψυχής κ.λπ.

1.2 Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ

Γενικά

Η Αιδηψός έχει καταχωρηθεί ως ο (τουλάχιστον) πανελλήνια αρχαιότερος τουριστικός προορισμός, λόγω των περίφημων ιαματικών πηγών, που εμφανίζονται στην περιοχή της σε μεγαλύτερη συχνότητα από την ευρύτερη περιοχή της βορειοδυτικής Εύβοιας.

Η γνωστή λουτρόπολη αποτελεί μια παγκόσμια διαχρονική ιδιαιτερότητα, ανεξίτηλη από το πέρασμα του χρόνου και της αλλαγής των αντιλήψεων.

Η φήμη της Αιδηψού οφείλεται κατά κύριο λόγο στο πολύτιμο και μοναδικό υπέδαφος της, ιδανικό συμπλήρωμα του επίγειου φυσικού διακόσμου που χαρακτηρίζει την θάλασσα, τον κάμπο και τα βουνά της Β. Εύβοιας.

1.2.1 ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ

Ο πανεπιστημιακός καθηγητής Α.Κ. Δαμβέργης στα τέλη του 19ου αιώνα, ασχολήθηκε σοβαρά με τις πηγές της Αιδηψού και τη σύσταση των υδάτων της. Το 1891 δημοσίευσε σε γερμανικό περιοδικό «Berichte der deutschen chemischen Geselschaft Jahrgang XXV Heft I.13 1891» μια μελέτη του για τις παλιές πηγές της Αιδηψού. (Καλέμης,2005)

Αποσπασματικά αναφέρει: «…Τα νερά της Αιδηψού αναβλύζουν από πηγές που βρίσκονται πάνω σε ρωγμή του φλοιού του πλανήτη μας. αυτή η ρωγμή η οποία είναι προικισμένη με πολλές θερμές πηγές, αρχίζει από την Υπάτη, διέρχεται από τις Θερμοπύλες και από εκεί αφού περνά από την νότια ακτή της χερσονήσου της Λιχάδος φθάνει στα Γιάλτρα (υγειά λουτρά) και μετά την Αιδηψό, από όπου ακολουθεί την δυτική διεύθυνση της Εύβοιας μέχρι την Λίμνη. Κατόπιν διαπερνά το νησί από την Λίμνη προς το Μαντούδι και δια του Αιγαίου Πελάγους συνδέεται με τη Χίο και κατόπιν εισδύει στην Μικρά Ασία.

Οι πηγές της Αιδηψού βρίσκονται μέσα σε έκταση 600 μέτρων από ανατολή προς δύση και 500 μέτρων από βορρά προς νότο, και αναβρύζουν εκ των υπερειών των παρακείμενων ορέων από σχιστόλιθο και ασβεστόλιθο, ύψους 120-150 μέτρων.

Οι πηγές της Αιδηψού είναι περίπου εκατό, αλλά κανείς στην πραγματικότητα δεν μπορεί να καθορίσει τον ακριβή αριθμό τους αφού είναι μεταβλητός.

Τα νερά αναβλύζουν από σημεία υψομέτρου 5,5μ. μέχρι και 50μ. Οι χαμηλότερες πηγές είναι αυτές που αποδίδουν περισσότερο και θερμότερο νερό…Μετά τις πηγές της Ιρλανδίας που έχουν θερμοκρασία 95 – 100 και τις Γαλλικές πηγές Chaudes aigues, που έχουν θερμοκρασία 81 έρχονται οι πηγές της Αιδηψού σαν οι θερμότερες Ευρωπαϊκές πηγές».

1.2.2 ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Η Ελληνική κοσμογονική θεωρία φαίνεται πως έχει σχέση με την Αιδηψό. Ο Δευκαλίωνας και η Πύρρα, μετά τον κατακλυσμό που προκάλεσε ο Δίας προκειμένου να καταστρέψει τους ανθρώπους τιμωρώντας το αμάρτημα του Προμηθέα, κατέφυγαν στην Αιδηψό. Εκεί η Ήρα τους συμβούλεψε, πως αν θέλουν να κάνουν πολλά και γερά παιδιά, έπρεπε μαζί να λουσθούν στα θερμά νερά των πηγών. Το ζευγάρι ακολουθώντας τη θεϊκή εντολή απέκτησε μετά από λίγο καιρό τον Έλληνα, πατέρα όλων των ελληνικών φύλλων.

Ένας άλλος από τους πολλούς μύθους, που αναφέρονται στην Αιδηψό των μυθικών χρόνων, μας λέγει πως ο Ήφαιστος, κατόπιν εντολής της θεάς Αθηνάς, δημιούργησε τις πηγές της Αιδηψού, προκειμένου να αναζωογονούν τις δυνάμεις και το γενετήσιο ένστικτο του Ηρακλή, ο οποίος μετά από κάθε άθλο του, αναζητούσε την ξεκούραση αλλά και την ψυχοσωματική του αναβάθμιση στην Αιδηψό και στις πηγές της.

Οι πρώτες ενδείξεις ζωής στην περιοχή αυτή βρέθηκαν κάπου ανάμεσα στη σημερινή της θέση και του χωριού Αιδηψός (Ληψός όπως λεγόταν παλαιότερα). Είναι τα ευρήματα που ήλθαν στην επιφάνεια στην θέση « Κουμπί» τα οποία μπορεί να χαρακτηριστούν προϊστορικά.

Άγνωστο παραμένει το πότε και από ποιους χτίστηκε η Αιδηψός. Το βέβαιο είναι πως η φήμη των θερμοπηγών της χρονολογείται πριν από το 4ο π.Χ. αιώνα, αφού σύμφωνα με τις περιγραφές του Στράβωνα ονομάζονταν « θερμά Ηρακλέους». (ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΙ ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ)

Φήμη απέκτησε μετά τον 3^{ο} π.Χ. αιώνα κυρίως κατά την περίοδο της Ρωμαιοκρατίας. Τα λουτρά της Αιδηψού ήταν μια αριστοκρατική λουτρόπολη που λειτουργούσε όπως περίπου και σήμερα, και δεχόταν την επίσκεψη σπουδαίων προσωπικοτήτων. Όπως μας λέγει ο Gust.Hertzberg η Αιδηψός κατείχε τότε στην Αχαΐα παρόμοια θέση με αυτή που κατείχαν οι «Βαΐες» στην Ιταλία.

Όπως διαπιστώνουν οι σύγχρονοι ερευνητές και αρχαιολόγοι η Αιδηψός, κυρίως τον δεύτερο μ.Χ. αιώνα, δεχόταν επισκέπτες από ολόκληρο τον κόσμο.

Στην εποχή αυτή ανήκουν και τα περισσότερα αρχαιολογικά ευρήματα της Αιδηψού. Ένα από τα κτίρια σύμφωνα με την άποψη του αρχαιολόγου Hans Rurrrecht Goette που ασχολείται τα τελευταία χρόνια με την Αιδηψό, είναι και η σπηλιά του Σύλλα.

Ο Σύλλας ο Λεύκιος, για τον οποίο έγραψε το βιβλίο του ο Πλούταρχος, υπήρξε ένας από τους σκληρότερους εξουσιαστές της Ρώμης, που σύνδεσε το όνομά του με την καταστροφή πολλών ελληνικών πόλεων μεταξύ των οποίων και η Αθήνα. Πέθανε σε ηλικία 60 ετών το 78 π.Χ. μετά από οδυνηρή

ασθένεια. Αυτή η ασθένειά του ήταν η αιτία, που τον έκανε να ζήσει για αρκετό χρονικό διάστημα στην πόλη της Αιδηψού.

Ο Πλούταρχος για την Αιδηψό γράφει (ελεύθερη μετάφραση): « … Η Αιδηψός της Εύβοιας, όπου βρίσκονται οι θερμές πηγές, είναι ένας τόπος με φυσική βλάστηση, ο οποίος παρέχει πολλά αγαθά για απολαύσεις. Έχει ωραία σπίτια κατασκευασμένα από τους κατοίκους της με γούστο και επιμέλεια. Ο τόπος αυτός φημίζεται για τα εύγευστα τρόφιμα και έχει γίνει χώρος κοινής κατοικίας των Ελλήνων, που προέρχονται από κάθε γωνία της ελληνικής γης. Μολονότι δε στην περιοχή υπάρχει άφθονο κυνήγι από πουλιά και άλλα ζώα της ξηράς, δεν είναι λιγότερες οι προσφορές της θάλασσας για την δημιουργία ενός σπουδαίου τραπεζιού, αφού υπάρχουν πολλά και καλά ψάρια στα θαλασσινά νερά της περιοχής. Το χωριό αυτό γίνεται πολυσύχναστο προς τα μέσα του καλοκαιριού παρέχοντας στους επισκέπτες του πλούσιες απολαύσεις και θεάματα. Την περίοδο αυτή του χρόνου, πολλοί είναι αυτοί που φθάνουν εκεί για να κάνουν τα λουτρά τους, αναπτύσσοντας νέες γνωριμίες, δημιουργώντας παρέες και διασκεδάζοντας μέσα σε αφθονία αγαθών. Έχουν ταυτόχρονα την ευκαιρία, σύμφωνα με τις ελληνικές συνήθειες, να αξιοποιήσουν τον ελεύθερο χρόνο τους με συζητήσεις και γενικότερα με πνευματικές εκδηλώσεις. Όταν στον τόπο αυτό βρισκόταν ο σοφιστής Καλλίστρατος, ήταν δύσκολο να δειπνούν οι άνθρωποι σε άλλο τόπο. Ο Καλλίστρατος ήταν ακαταμάχητος και πασίγνωστος για την ευθυμία και την φιλική διάθεση του. Ο σοφιστής αυτός είχε την ικανότητα να συγκεντρώνει εύκολα γύρω του όλους τους χαριτωμένους και πνευματώδεις τύπους ανθρώπων μετατρέποντας την παραμονή των επισκεπτών της Αιδηψού σε μια έξοχη εμπειρία…».

1.2.3.ΑΙΔΗΨΟΣ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Μετά την επικράτηση του Χριστιανισμού και των νέων ηθικών κανόνων, ήταν φυσικό το υπερβολικά κοσμικό παρελθόν της Αιδηψού να οδηγήσει την

λουτρόπολη στην ηθική απαξίωση και ως εκ τούτου στην πρόσκαιρη παρακμή.

Η Αιδηψός εμφανίζεται και πάλι ως λουτρόπολη στο ιστορικό προσκήνιο κατά τον 4ο αιώνα. Από τον βυζαντινό γεωγράφο Ιεροκλή, που έγινε γνωστός στα χρόνια του Ιουστινιανού (527-525 μ.Χ.) ονομάζεται Άδεψος, η οποία ανήκει στην επαρχία Ελλάδος δηλαδή Αχαΐας του Βυζαντινού κράτους.

1.2.4 Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΙΔΗΨΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων στην περιοχή άρχισε να γίνεται επιτακτική σχεδόν αμέσως, μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας από τον Τουρκικό ζυγό. Προς τα τέλη του 19ου αιώνα, όπως αναφέρεται από χρονικογράφους της εποχής, οι επισκέπτες της περιοχής, κυρίως ασθενείς, κατασκεύαζαν αυτοσχέδιους καταυλισμούς διαμονής, από κλαδιά δένδρων, προκειμένου να επωφεληθούν των ευεργετικών καλοκαιρινών λουτρών στα ιαματικά νερά της Αιδηψού.

Η πρώτη σχετικά οργανωμένη τουριστική επιχείρηση φιλοξενίας και λουτροθεραπείας των επισκεπτών της Αιδηψού, πιθανότατα ήταν το κατοπινό ξενοδοχείο με το όνομα «ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ», το οποίο λειτούργησε μέχρι την δεκαετία του 1990. Το πρώτο όμως ουσιαστικά σύγχρονο (για την εποχή του) ξενοδοχειακό συγκρότημα της Αιδηψού ήταν το «ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ» που χτίστηκε το 1896.

Με το ξεκίνημα του εικοστού αιώνα τα ξενοδοχεία της Αιδηψού άρχισαν να χτίζονται το ένα μετά το άλλο. Το «ΗΡΑΚΛΕΙΟ», το «Στάδιο», το «ΑΙ ΠΗΓΑΔΙ» και μετά κάποια άλλα μικρότερα.

Το ρυμοτομικό σχέδιο της καινούριας πόλης ανατέθηκε σε Βαυαρούς επιστήμονες και έγινε με πρωτοβουλία της Βασίλισσας Όλγας, σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα.

Οι αυξημένες τουριστικές ανάγκες της Αιδηψού, έγιναν αφορμή για την πληρέστατη σημερινή εικόνα του συγκοινωνιακού και οδικού δικτύου της Βόρειας Εύβοιας. Η πορθμιακή γραμμή Αιδηψού – Αρκίτσας λειτουργεί από το 1959. Αργότερα δημιουργήθηκε και η δεύτερη πορθμιακή γραμμή Αγιόκαμπου – Γλύφας. Οι διανοίξεις των νέων δρόμων και οι βελτιώσεις του παλιού οδικού δικτύου, είχαν σαν αποτέλεσμα την μετατροπή της περιοχής της Β. Εύβοιας, σε τουριστικό χώρο ευρωπαϊκών προδιαγραφών. (Καλέμης,2005).

Οι τουριστικές δραστηριότητες, είναι εδώ και πολλά χρόνια ιδιαίτερα έντονες στην Αιδηψό. Τα τελευταία χρόνια οι ρυθμοί εξέλιξης έχουν επιταχυνθεί και η πόλη προσπαθεί να κερδίσει το χαμένο έδαφος φθάνοντας στη θέση που της αξίζει.

1.3 ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ

Οι εκθέσεις των ειδικών υδρολόγων γιατρών, αλλά και άλλων επιστημόνων, που κατά καιρούς έχουν εκδοθεί κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού του αιώνα μας, καταλήγουν σε συμπεράσματα τα οποία συμφωνούν σε γενικές γραμμές. Έτσι θα μπορούσαμε να πούμε πως τα ιαματικά νερά της Αιδηψού ενδείκνυνται για τις παρακάτω παθήσεις:

1) Εκφυλιστικές αρθροπάθειες (χρόνιες και παραμορφωτικές καταστάσεις)

2) Ρευματοπάθειες (χρόνιες μορφές ρευματισμών)

3) Σπονδυλοαρθρίτιδες (χρόνιες και αγκυλωτικές μορφές)

4) Ριζίτιδες

5) Οσφυαλγίες

6) Ισχιαλγίες

7) Μετατραυματικές δυσμορφίες και αγκυλώσεις

8) Περιφερικές νευρίτιδες (νευραλγίες – μυαλγίες)

9) Ημικρανίες

10) Τενοντίτιδες

11) Χρόνιες γυναικολογικές παθήσεις (σαλπιγγίτις, ενδομητρίτις, ωοθηκική ανεπάρκεια, λευκόρροια, καθώς και μερικές περιπτώσεις στείρωσης)

12) Αγγειοπάθειες (Περιφερική κυκλοφορική ανεπάρκεια) (Επιδρά το διοξείδιο του άνθρακα)

13) Παθήσεις του ενδοκρινολογικού κύκλου (Επιδρά η αναζωογονητική δράση του Ραδονίου).

Η δράση των λουτρών της Αιδηψού είναι αρκετά ισχυρή και κατά συνέπεια η χρήση τους δεν πρέπει να γίνεται αυτόβουλα, χωρίς προγραμματισμό και κυρίως χωρίς την συμβουλή του προσωπικού ή κάποιου ειδικού γιατρού (λουτρίατρου).(ΕΟΤ)

Λασποθεραπεία: Εκτός από τα συνηθισμένα λουτρά, μπορεί να γίνει χρήση της λάσπης για θεραπευτικούς λόγους. Είναι τα περίφημα λασπόλουτρα, που γίνονται σε ειδικά υδροθεραπευτήρια της Αιδηψού. Η λάσπη μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε τοπικά με επάλειψη των σημείων που υποφέρουν, είτε με ολική επικάλυψη του σώματος.

Ποσιθεραπεία: Για συμπληρωματική θεραπεία οι ειδικοί συνιστούν την ποσιθεραπεία με νερό των πηγών ποσίμου ύδατος της Αιδηψού. Το νερό αυτό είναι ευστόμαχο και διουρητικό με χημική σύσταση όμοια με εκείνη των υδάτων του Λουτρακίου. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούμε σε μια έρευνα της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών του 1930, η οποία παρατηρεί ότι τα ύδατα της Αιδηψού εκτός των άλλων ευεργετικών επιδράσεων επί της ανθρώπινης υγείας, έχουν θεραπευτικές ιδιότητες επί όλων των μορφών της ουλίτιδας. (Καλέμης,2005).

1.3.1 Ενδείξεις συστατικών από δείγματα πηγών της Αιδηψού

(ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, Πίνακας 2, Ενδείξεις συστατικών από δείγματα πηγών Αιδηψού)

1.3.2 ΟΙ ΙΑΜΑΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΩΝ ΓΙΑΛΤΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΉΛΙΩΝ

Πηγές έχουμε επίσης στα παραλιακά Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Αιδηψού, Γιάλτρων και Ήλιων.

Γιάλτρα: Η πηγή είναι χλωριονατριούχος – υδροθειούχος. Πηγάζει από Νεογενή και τροφοδοτείται πιθανά από υποκείμενους Μεσοζωϊκούς ασβεστόλιθους. Οι δυνατότητες της είναι πολύ μεγάλες και οι ιδιότητές της παρουσιάζουνμεγάλοενδιαφέρον

Ήλια: βρίσκεται σε απόσταση 5 χλμ. από την Αιδηψό.

Οι πηγές με θερμοκρασία περίπου 40 Κ και PH 6,40 θεωρούνται επίσης αλιπηγές και αναβλύζουν από μεταμορφωμένα πετρώματα σχεδόν στο επίπεδο της θάλασσας. Η περιοχή των πηγών παρουσιάζουν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον και είναι δυνατή η περαιτέρω αξιοποίησή της.

1.4 ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1.4.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ο Δήμος Αιδηψού έχει πληθυσμό 6.670 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2001 (6.123, είχε το 1991) και αποτελείται από 4 Δημοτικά διαμερίσματα:

1. Λουτρά Αιδηψού, 4.690 κάτοικοι. (4.091, απογραφή 1991)
2. Γιάλτρα,787, κάτοικοι.(904 απογραφή 1991)
3. Κοινότητα Αγίου, 1193 κάτοικοι (1.128, απογραφή 1991)
4. Ήλια,318 κάτοικοι (ΔΗΜΟΣ ΑΙΔΗΨΟΥ)

1.4.2 ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στη βορειοδυτική ακτή της νήσου Εύβοιας βρίσκεται η Λουτρόπολη της Αιδηψού. Ο Δήμος Αιδηψού έχει συνολική έκταση 115.461 στρέμματα μαζί με

το Δημοτικό διαμέρισμα των Γιάλτρων (36.134 στρέμματα) και την κοινότητα Αγίου.

Η σημερινή πόλη είναι χτισμένη στη συνέχεια της αρχαίας πόλης, τα ερείπια της οποίας υπάρχουν ακόμα στην κορυφή του λόφου. Απέχει από την Αθήνα περίπου 240 χλμ. μέσω Χαλκίδας, και 159 χλμ. από την Αθήνα ως την Αρκίτσα. Η συγκοινωνία γίνεται με λεωφορεία του ΚΤΕΛ από την Αθήνα για Χαλκίδα (1 ώρα και 30 λεπτά) και με λεωφορεία ως την Αρκίτσα (3 ώρες και 30 λεπτά). Επίσης υπάρχουν δρομολόγια του ΚΤΕΛ και από Θεσσαλονίκη.

Η περιοχή αποτελεί πόλο έλξης για άτομα κάθε ηλικίας. Έχει ξεχωριστή ομορφιά και καλοδιατηρημένα τα νεοκλασικά αρχοντικά της. Περικυκλώνεται από πανέμορφα μεσογειακά δάση που είναι ιδανικά για πεζοπορία.

1.4.3 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ -ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ – ΔΙΑΜΟΝΗ

Η Αιδηψός είναι μια σύγχρονη λουτρόπολη με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη και πολλά υδροθεραπευτήρια.

Υπάρχει υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ με σύγχρονες εγκαταστάσεις, λουτήρες, υδρομασάζ, δινόλουτρα. Διαθέτει εξωτερική πισίνα ολυμπιακών διαστάσεων με ανάμικτο ιαματικό και θαλασσινό νερό, και δύο εσωτερικές πισίνες με ιαματικό νερό.

Επίσης υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα. (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, Πίνακας 3,Ξενοδοχεία-Διαμονή στην Αιδηψό)

Από τα αξιοθέατα της περιοχής αποτελεί η μικρή αρχαιολογική συλλογή η οποία στεγάζεται στο χώρο του Υδροθεραπευτηρίου του Ε.Ο.Τ. Επίσης, οι τέσσερις ιαματικές πηγές που είναι και οι θερμότερες της Ευρώπης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η «Σπηλιά του Σύλλα», όπου ο Ρωμαίος στρατηγός είχε καταφύγει το 83 π.Χ. για θεραπεία της ουρικής αρθρίτιδας του. Ακόμα, τα ερείπια των ρωμαϊκών λουτρών και τα ερείπια των λουτρών του Σύλλα.

Το βυζαντινό μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου στην τοποθεσία Ήλια, είναι χτισμένο επάνω στα ερείπια του αρχαιότερου ναού του Απόλλωνα. Μέσα στο

μοναστήρι σώζονται υπέροχες τοιχογραφίες. Λίγο μετά το χωριό Ήλια θα συναντήσετε το μοναστήρι της Αγίας Ειρήνης. Στην περιοχή της Λίμνης βρίσκεται το μοναστήρι του Αγ.Νικολάου (Γαλατάκι) κτίσμα του 7ου αιώνα πάνω στα ερείπια του αρχαίου ναού του Ποσειδώνα. Τέλος, η περιοχή «Σαράντα Πλατάνια» είναι ένα μέρος με πλούσια βλάστηση .

Στην περιοχή (Αγιόκαμπος) λειτουργεί επίσης μουσείο θαλάσσιων ευρημάτων, πετρωμάτων και απολιθωμάτων. Διαθέτει υποτυπώδεις αθλητικές εγκαταστάσεις, γήπεδο μπάσκετ και κλειστό γυμναστήριο στο χώρο του Γυμνασίου. Υπάρχει πρόθεση της τοπικής αρχής για τη δημιουργία ολοκληρωμένου αθλητικού κέντρου. Υπηρεσίες υγείας παρέχει το Κέντρο Υγείας στην Ιστιαία (περίπου 20 χ.λ.μ. από την Αιδηψό)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η εργασία είχε στόχο να καταγράψει την υφιστάμενη υποδομή, τις επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες ιαματικού τουρισμού, τον τύπο τους και τις υπηρεσίες που παρέχουν, να διερευνήσει την ζήτηση του τουριστικού προϊόντος, να διερευνήσει τις προοπτικές του τουρισμού στην περιοχή, τα προβλήματα, τους στόχους που πρέπει να έχει η στρατηγική ανάπτυξης, έτσι όπως τα βλέπουν οι ιδιώτες – επιχειρηματίες που παρέχουν υπηρεσίες ιαματικού τουρισμού και να καταγράψει το προφίλ των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές, ως προς τον αριθμό, την εκπαίδευση, το φύλο.

2.1 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΙΑΜΑΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Τρία είναι τα καίρια προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα ο Ιαματικός τουρισμός και ως εκ τούτου και η Αιδηψός:

Το **πρώτο** είναι το πρόβλημα της αμφισβήτησης της θεραπευτικής ικανότητας των ιαματικών νερών. Το **δεύτερο** είναι το πρόβλημα της επικινδυνότητας της ραδιενέργειας που δέχονται οι εργαζόμενοι και οι λουόμενοι στις ιαματικές πηγές. Το **τρίτο** είναι το πρόβλημα της απειλούμενης υποκατάστασης του ιαματικού τουρισμού από τον Τουρισμό Υγείας και της υποκατάστασης των εγκαταστάσεων των ιαματικών πηγών από τα Κέντρα Υγείας. Για το πρώτο και το δεύτερο πρόβλημα οι οπαδοί του ιαματικού τουρισμού και οι επίσημοι φορείς του ή τα θεωρούν ως μη υπάρχοντα ή τα αντιπαρέρχονται. Τα κυριότερα επιχειρήματά τους είναι:

- Για χιλιάδες χρόνια και μέχρι σήμερα που γίνεται χρήση των ιαματικών νερών κανένας εργαζόμενος ή λουόμενος στις ιαματικές πηγές δεν έπαθε τίποτα. Δεν παρουσιάστηκε καμία ανεπιθύμητη ενέργεια, ενώ αντίθετα η ωφέλεια από τα ιαματικά νερά είναι και ιστορικά αποδεδειγμένη.

• Ο ιαματικός τουρισμός έχει βαθιές ρίζες στην παράδοση και στις συνήθειες του λαού, τις οποίες δεν μπορούν να επηρεάσουν τα επιτεύγματα της Τεχνολογικής Ιατρικής και Φαρμακευτικής.

• Η λουτροθεραπεία είναι μέθοδος φυσικοθεραπείας που υποστηρίζεται από υψηλού βαθμού επαγγελματική εκπαίδευση και μπορεί να σταθεί ισότιμα δίπλα στην ορθόδοξη ιατρική.

• Έχουν γίνει σοβαρές ιατρικές έρευνες που τεκμηριώνουν τη θεραπευτική ιδιότητα των ιαματικών νερών, όπως οι έρευνες του Ινστιτούτου Παστέρ.

• Ο ιαματικός τουρισμός είναι μία φιλική προς το περιβάλλον εναλλακτική μορφή τουρισμού με πολλά πλεονεκτήματα (αντιεποχικός, αντιμαζικός, φθηνός, κλπ.) και σαν τέτοιος πρέπει να υποστηριχθεί.

• Ο ιαματικός τουρισμός αποτελεί για τις περιοχές των ιαματικών πηγών τη βάση της οικονομικής τους ανάπτυξης, συμβάλλοντας στην αύξηση της απασχόλησης και των εισοδημάτων του ντόπιου πληθυσμού.

• Οι ιαματικές πηγές βρίσκονται συνήθως σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους που είναι ελκυστικοί τουριστικοί προορισμοί και για εσωτερικούς και για εξωτερικούς τουρίστες.

• Στους χώρους των ιαματικών πηγών, υπάρχει ήδη σοβαρή θεραπευτική και τουριστική) υποδομή και το θεραπευτικό-τουριστικό προϊόν έχει αρκετά διαφημιστεί, έχει τοποθετηθεί στις προτιμήσεις των τουριστών και η ζήτησή του συνεχώς αυξάνεται. Και αυτά τα επιτεύγματα δεν πρέπει να χαθούν.

• Οι ελληνικοί τουριστικοί φορείς, όπως και φορείς ξένων χωρών και διεθνών Ασφαλιστικών Εταιριών, έχουν εντάξει τον ιαματικό τουρισμό στα προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού ή τουρισμού ατόμων με ειδικές ανάγκες ή και τουρισμού κινήτρων. Και αυτό πρέπει να εκτιμηθεί και πρέπει να αξιοποιηθεί.

• Όσον αφορά τη ραδιενέργεια των πηγών, τα αποτελέσματα των μετρήσεων που γίνονται είναι μέσα στα επιτρεπτά όρια, ενώ λαμβάνονται και μέτρα ακτινοπροστασίας.

Όσον αφορά το τρίτο πρόβλημα, πολλοί ισχυρίζονται ότι όχι μόνο δεν είναι πρόβλημα αλλά μπορεί να είναι και η λύση των δύο πρώτων προβλημάτων. Θεωρούν τον Τουρισμό Υγείας σαν στάδιο εξέλιξης του ιαματικού τουρισμού, στη διαδικασία της οποίας ο ιαματικός τουρισμός διατηρεί τον πρωταγωνιστικό του ρόλο.

Ο Τουρισμός Υγείας, σαν ευρύτερη έννοια, μπορεί πράγματι να αποτελέσει τη γέφυρα μετάβασης από τον παραδοσιακό Ιαματικό Τουρισμό στο Σύγχρονο Ιαματικό Τουρισμό που θα χρησιμοποιεί τις πιο εξελιγμένες μεθόδους τόσο της εναλλακτικής όσο και της ορθόδοξης ιατρικής, για να προσφέρει υπηρεσίες υγείας, απόλυτα ολοκληρωμένες, παράλληλα με τις τουριστικές υπηρεσίες των εγκαταστάσεών του. Το αν θα λέγεται Ιαματικός ή Τουρισμός Υγείας, δεν έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που συναντώνται στην βιβλιογραφία.

2.1.1 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΕΝΤΟΠΙΣΤΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΑΙΔΗΨΟ

Μέχρι σήμερα, αυτό που διαπιστώνεται ότι συμβαίνει στην Αιδηψό κρίνεται ως αναποτελεσματικό για τους παρακάτω λόγους.

1. Μη ορθολογική χρήση των ωφελειών από την ύπαρξη και λειτουργία των Ιαματικών Πηγών.

Εξαιτίας της συγκεκριμένης αδυναμίας, δεν είναι εφικτή η διαμόρφωση νέων προϊόντων και υπηρεσιών που θα προσελκύσουν πελάτες άλλης ηλικίας και θα περιορίσει τον εποχιακό χαρακτήρα του τουρισμού στην περιοχή επιμηκύνοντας την τουριστική περίοδο.

2. Απουσία πολιτικής των τοπικών φορέων, ανεπάρκεια στην παροχή των υπηρεσιών .

Οι τοπικοί φορείς δεν συνεργάζονται σε θέματα που αφορούν τον τουρισμό και τις επιχειρήσεις, απουσία σχεδίου μάρκετινγκ σε θεσμικό, τοπικό και ατομικό επίπεδο.

3. Ανεπάρκεια διαφήμισης- προώθησης των πωλήσεων.

Η διαφήμιση αναδεικνύεται ως ένα κυρίαρχο μέσο ενημέρωσης, διότι μπορεί να προσελκύσει περισσότερους πελάτες. Η διαφήμιση δεν είναι μόνο ανεπαρκής, αλλά και σε μερικές περιπτώσεις ανύπαρκτη. Συχνά περιορίζεται στην έκδοση μικρών ενημερωτικών φυλλαδίων αμφιβόλου αισθητικής και χρηστικής αξίας, από τους ιδιώτες-ξενοδόχους. Δεν υπάρχει συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις, παρά το γεγονός ότι οι συγκεκριμένες κλαδικές εκθέσεις ευνοούν και προωθούν τις συναντήσεις και τις πωλήσεις πακέτων μεταξύ των ενδιαφερομένων μερών (προϊόν + πελάτης), μέσω κυρίως των τουριστικών πρακτόρων εθνικού ή και διεθνούς επιπέδου, οι συμμετέχοντες φορείς δε διαθέτουν το ανάλογο προσωπικό, το οποίο θα έχει προετοιμάσει ανάλογες συναντήσεις.

4. Πτωτικό μερίδιο αγοράς, ιδιαίτερα τους μήνες Νοέμβριο - Απρίλιο.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών λουτρών σημειώνεται τους καλοκαιρινούς μήνες ,αυτό δικαιολογεί ή προκαλεί την εποχική λειτουργία των περισσοτέρων ξενοδοχείων, Δεν συνηθίζεται ως τουριστικός προορισμός κατά τη διάρκεια του χειμώνα παρά την ύπαρξη στοιχείων στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον (πλούσια βλάστηση και δάση γύρω από την πόλη, πολύ πράσινο, νεοκλασικά αρχοντικά και θάλασσα) που θα μπορούσαν με την ανάδειξή τους να αποτελέσουν πόλο έλξης για τους οπαδούς του οικοτουρισμού ή του περιηγητικού τουρισμού και να αποτελέσουν το συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλους τουριστικούς προορισμούς.

5. Αδυναμία συνδυασμού των υπηρεσιών των Ιαματικών Πηγών με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού (αρχαιολογικού, πολιτιστικού, ορεινού, αθλητικού θρησκευτικού κ. α.) μέσα από την ανάδειξη των ιστορικών, αρχαιολογικών και πολιτιστικών μνημείων κάθε περιοχής, ως επισκέψιμων, καθώς και την αξιοποίηση των περιοχών εξαιρετικού φυσικού κάλλους.

6. Ελλιπής γνώση αναγκών - επιθυμιών των πελατών.

Τα ποσοτικά στοιχεία για τον ιαματικό τουρισμό, δείχνουν ότι, η πλειονότητα των επισκεπτών αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα υγείας και το μεγαλύτερο ποσοστό κινείται από 45 ετών και άνω και ιδιαίτερα 55 ετών και άνω. Ωστόσο, δεν υπάρχει κάποια έρευνα, ώστε να διαπιστωθούν οι βαθύτερες επιθυμίες και ανάγκες που θα οδηγήσουν στην μη ζήτηση υπηρεσιών από όλες τις ηλικίες και κατ' επέκταση στην στρατηγική που θα ικανοποιούσε αυτή τη ζήτηση.

Οι επιχειρήσεις της περιοχής της Αιδηψού στην προσπάθεια τους για μεγαλύτερη ανάπτυξη θα πρέπει να επικεντρωθούν στις συνεχείς προσπάθειες προσδιορισμού και εντόπισης των καταναλωτών που παρουσιάζουν τις καλύτερες προϋποθέσεις, για να ανταποκριθούν στα παρεχόμενα από την επιχείρηση κίνητρα, να πειστούν για το προϊόν, αλλά και να διαπαιδαγωγηθούν προς την κατεύθυνση εκείνη που θα μεγιστοποιήσει τις πωλήσεις και τα κέρδη. Η αντίληψη αυτή στηρίζεται στην προσφορά προϊόντων που ανταποκρίνονται στις προσωπικές επιλογές, στις ανάγκες και επιθυμίες των καταναλωτών και στην ανάπτυξη στενών προσωπικών σχέσεων μαζί του.

Οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προβλέψουν τις μελλοντικές εξελίξεις, να εξοπλιστούν για την αντιμετώπιση των θετικών ή αρνητικών καταστάσεων που θα δημιουργηθούν, για να διαθέσουν με μεγαλύτερη επιτυχία τα προϊόντα τους και να μεγιστοποιήσουν μεσομακροπρόθεσμα τα κέρδη τους.

Πρέπει να υπάρξει στρατηγική η οποία να αναφέρεται σε ένα σύνολο καθοριστικών ενεργειών και να αποβλέπουν μακροπρόθεσμα στην υλοποίηση των αντικειμενικών στόχων. Ένας από τους αντικειμενικούς στόχους πρέπει να είναι η δημιουργία «εικόνας» για την Αιδηψό ως τουριστικός προορισμός και για άλλες ηλικίες, αλλά και η δημιουργία προϊόντων που να ανταποκρίνονται στις προσωπικές επιλογές, επιθυμίες και τις ανάγκες των καταναλωτών.

Μέσα από αυτήν την διαδικασία ένα επιτυχημένο προϊόν θα στηρίζεται σε μια ειδική σχέση του καταναλωτή με τις ίδιες τις επιχειρήσεις ή ακόμα θα

αποτελεί την ίδια τη σχέση. Στον 21^{ο} αιώνα η έμφαση από τις επιχειρήσεις , θα πρέπει να δίνεται στη διαχρονική ικανοποίηση των αναγκών των πελατών, σε μεγαλύτερο και ποιοτικά ανώτερο βαθμό, από ότι επιχειρούν και πετυχαίνουν οι ανταγωνιστές. Θα πρέπει να προσφέρεται μεγαλύτερη ποικιλία προϊόντων στην ίδια κατηγορία και οι προσπάθειες να εστιάζονται στη δημιουργία υψηλού βαθμού εμπιστοσύνης – προσήλωσης καταναλωτών.

Οι επιμέρους βραχυχρόνιες ενέργειες, μέρος ενός τοπικού τουριστικού προγράμματος ανάπτυξης ή σχεδίου μάρκετινγκ, να συμβάλλουν στην ολοκλήρωση της διαδικασίας για την υλοποίηση των αντικειμενικών στόχων. Το στάδιο που ακολουθεί περιλαμβάνει την αναλυτική περιγραφή των λεπτομερειών της κάθε δραστηριότητας με βάση την υπάρχουσα κατάσταση, αξιοποιώντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το υπάρχον προσωπικό.

Η διαπίστωση της απουσίας σχεδίου μάρκετινγκ σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο είναι φανερή στην περίπτωση της Αιδηψού από τα ευρήματα της έρευνας.

.

2.2 ΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΑΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι δυνατότητες για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού συμπληρωματικά του θερμαλιστικού τουρισμού στην Αιδηψό είναι πραγματικά πολλές. Πρώτα απ’ όλα ο χώρος έχει προσπελασιμότητα, καθώς βρίσκεται σε καλό γεωγραφικό σημείο στο κέντρο της χώρας, αρκετά κοντά στο λεκανοπέδιο Αττικής και σε αεροδρόμιο (ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ). Αυτό σημαίνει ότι με τη συντονισμένη ενεργοποίηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων (δημόσιων και ιδιωτικών), στο πεδίο ανάπτυξης νέων προϊόντων και ειδικών μορφών τουρισμού και προβολής της περιοχής θα προσελκυστεί μεγαλύτερος αριθμός τουριστών και άλλων ηλικιών τουρίστες, τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό της χώρας.

Εκτός από την προσπελασιμότητα, η Αιδηψός διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα λόγω των φυσικών καλλονών, της ιστορίας, των μνημείων,

των θρησκευτικών μνημείων της περιοχής, του πολιτισμού, του ιδιαίτερου χαρακτήρα των κατοίκων της περιοχής (ιδιαίτερα φιλόξενοι), και των δημοτικών διαμερισμάτων Ήλιων και Γιάλτρων του καποδιστριακού δήμου της Αιδηψού που παραμένουν ανεκμετάλλευτες τουριστικά οι ιαματικές τους πηγές. Υπάρχουν στην περιοχή οι παράμετροι που επηρεάζουν την τουριστική ζήτηση, όπως ορίζονται από τις βιβλιογραφικές αναφορές, η γεωγραφική θέση της περιοχής, ή οι προϋποθέσεις για τα ειδικά κίνητρα των τουριστών της περιοχής .

Πρέπει επίσης να γίνει σαφές ότι οι καθιερωμένες, καθώς και οι νέες τουριστικές περιοχές εναλλακτικού τουρισμού μπορούν να λειτουργούν με μια συμβιωτική σχέση χωρίς ανταγωνισμούς, και το κυριότερο, μπορούν να κερδίζουν αμοιβαία από την προώθηση αυτών των μορφών τουρισμού, τη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, τη δημιουργία μιας ποικιλίας τουριστικών πόλων, τη γενική αναβάθμιση της υποδομής των υπηρεσιών.

Υπάρχουν κάποια δεδομένα που θα πρέπει να αναφερθούν καθώς σχετίζονται με την περιοχή της Αιδηψού, προκύπτουν από την έρευνα και αποτελούν αυτό που στην βιβλιογραφία και στην ορολογία του μάρκετινγκ αναφέρονται ως «ευκαιρίες» ή «απειλές»

Από το marketing "ευκαιρίες" αποκαλούνται κάθε εκμεταλλεύσιμη κατάσταση ή συνθήκη όπως, οι ειδικές δυνατότητες των ιαματικών πηγών, η αλλαγή του τρόπου ζωής και των αναγκών, η τεχνολογία και οι νέες υπηρεσίες, και κάποιες τάσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την ανάπτυξη της περιοχής, και αναλύονται παρακάτω.

2.3 ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΙΑΜΑΤΙΚΩΝ ΠΗΓΩΝ ΤΗΣ ΑΙΔΗΨΟΥ

Η θεραπευτική αξία των ιαματικών νερών είναι πολύτιμη, τόσο για την υγεία, όσο και για την γενική αναζωογόνηση του οργανισμού. Τα νερά των πηγών της Αιδηψού ενδείκνυται για πολλές και ποικίλες θεραπευτικές χρήσεις.

2.3.1 ΑΛΛΑΓΗ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ

Η τεχνολογική ανάπτυξη, η αλλαγή των συνθηκών διαβίωσης, καθώς και γενικότερα ο σύγχρονος τρόπος ζωής, οδηγεί τους ανθρώπους να ενδιαφέρονται για την αναζωογόνηση και φροντίδα της υγείας τους. Παράλληλα, ολοένα και περισσότερα άτομα επιθυμούν, καλύτερη ποιότητα προϊόντων διατροφής, βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης, ώστε ο "υγιεινός" τρόπος ζωής να αποτελεί σήμερα ατομική και κυρίως κοινωνική αναγκαιότητα.

2.3.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

Η εισαγωγή νέων τεχνολογιών σε. όλους τους τομείς δράσης διευρύνει τις δυνατότητες ανάπτυξης κάθε ιαματικής Πηγής. Ειδικότερα, συντελεί στη βελτίωση της επιχειρησιακής ανάπτυξης, της επικοινωνίας με το πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον, στην αναβάθμιση των επί μέρους προσφερόμενων υπηρεσιών, στην ταχύτερη κάλυψη αναγκών, κ. α.

2.3.3 ΑΛΛΑΓΕΣ ΑΝΑΓΚΩΝ

Από τη στιγμή που οι βασικές, πρωταρχικές για την επιβίωση ανάγκες των ατόμων ικανοποιούνται, και αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό στις αναπτυγμένες χώρες, εμφανίζονται άλλες ανάγκες σε προσωπικό επίπεδο (υγιεινός τρόπος ζωής, επαφή με το φυσικό περιβάλλον, κ.α.), η δε αναγνώριση και προσπάθεια ικανοποίησης τους αποτελεί ευκαιρία και αξιοποίηση των δυνατοτήτων του θερμαλιστικού-ιαματικού τουρισμού.

2.3.4 ΝΕΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Μέσα από τη διαρκή αξιολόγηση των νέων αναγκών, αλλά και τη χρησιμοποίηση της εμπειρίας και των δράσεων άλλων χωρών, επεκτείνονται οι δραστηριότητες και εμπλουτίζονται οι χρήσεις των Ιαματικών Πηγών, γεγονός που δημιουργεί νέες αναπτυξιακές δυνατότητες. Ενδεικτικά, αναφέρονται: αρωματοθεραπεία, αργιλοθεραπεία, απολέπιση, θεραπεία με υδρομασάζ, θαλασσοθεραπεία, σάουνες, διαιτολόγια, μουσικοθεραπεία, πηλοθεραπεία, ομαδικά γυμναστικά προγράμματα, χορός, αθλητικές δραστηριότητες.

2.3.5 ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Η εξειδίκευση του προσωπικού, σε συνδυασμό με τη χρήση νέων τεχνολογιών τόσο στο μηχανολογικό εξοπλισμό, όσο και στην παροχή υπηρεσιών στον τομέα της φιλοξενίας και της παροχής ιατρικών υπηρεσιών θα βελτιώσει σημαντικά την ποιότητα των υπηρεσιών, δημιουργώντας ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για το θερμαλιστικό τουρισμό της περιοχής μελέτης.

Η εξειδίκευση μπορεί να επέλθει μέσα από προγράμματα τουριστικής εκπαίδευσης σε διάφορα επίπεδα (δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια εκπαίδευση, μεταπτυχιακά) που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας του τουρισμού. Οι αλλαγές στην αγορά εργασίας του τουρισμού, είναι ραγδαίες. Το γεγονός αυτό επιβάλλει τη συστηματική επαγγελματική κατάρτιση και εξειδίκευση των εργαζομένων στον τουριστικό τομέα. Η κατάρτιση θα συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα της περιοχής και θα ενισχύσει τη θέση των εργαζομένων στην αγορά εργασίας.

Η δημιουργία μίας σχολής δευτεροβάθμιας ή τριτοβάθμιας βαθμίδας εκπαίδευσης στην περιοχή θα μπορούσε να συμβάλει στην προσπάθεια για βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων τουριστικών και ιαματικών υπηρεσιών και την καλύτερη εξειδίκευση των εργαζομένων στις επιχειρήσεις της περιοχής. Αυτό αποτέλεσε εξαγγελία και πρόθεση των τοπικών αρχών και της περιφέρειας τα τελευταία χρόνια.

Είναι επίσης επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής προγραμμάτων επιμόρφωσης των κατοίκων της περιοχής, αλλά και των τουριστών. Τα προγράμματα που αφορούν τους κατοίκους πρέπει να στοχεύουν στην καλύτερη γνώση των λειτουργιών του τουριστικού τομέα και στη βελτίωση του πλαισίου επικοινωνίας με τους τουρίστες. Τα προγράμματα που αφορούν τους τουρίστες πρέπει να αποσκοπούν στην ουσιαστικότερη γνωριμία τους με τον τόπο (περιβάλλον, ιστορία, πολιτισμός, άνθρωποι) που επισκέπτονται.(Κοκκώσης,Τσάρτας,1999).

2.4 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΟΣΤΟΥΣ /ΤΙΜΗΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Είναι αληθές ότι τόσο η επένδυση για τα Λουτροθεραπευτήρια, όσο και οι δαπάνεςλειτουργίαςτους,είναι εξαιρετικά δαπανηρό εγχείρημα με υψηλό κόστος.

Είναι επίσης γνωστό ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν αποκομίζουν υψηλά κέρδη, ενώ ορισμένες απ' αυτές καλύπτουν μόλις ή σε κάποιο βαθμό τα έξοδα τους, κυρίως λόγω της εποχιακής τους λειτουργίας. Η βελτίωση της σχέσης κόστους / τιμής, θα μπορούσε να προέλθει εναλλακτικά ή συνδυαστικά μέσα από:

(α) αύξηση του κύκλου εργασιών.

(β) μείωση των λειτουργικών εξόδων.

(γ) δημιουργία παράλληλων παραγωγικών μονάδων (ανθοκήπια, θερμοκήπια, κλπ).

(δ) πολυλειτουργίες (αθλητισμός, συνέδρια, αναψυχή, ορεινός τουρισμός, κλπ.).

(ε) προγράμματα για προσέλκυση πελατών (από χώρες Ε.Ε. και Βαλκάνια) τους "νεκρούς" μήνες.

(στ) ανάπτυξη σχέσεων οικονομικής συνεργασίας με ασφαλιστικά ταμεία άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

(ζ) προσέλκυση πελατών υψηλότερου οικονομικού επιπέδου.

Οικονομικές δυνατότητες

Οι οικονομικές δυνατότητες, τόσο για τις Λουτροπόλεις, όσο και για τις περιοχές όπου αυτές δραστηριοποιούνται (εμπορικά καταστήματα, υπηρεσίες, απασχόληση, κλπ.) είναι σημαντικές, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη μορφή εναλλακτικού τουρισμού δεν έχει αναπτυχθεί και αξιοποιηθεί επαρκώς, σε σύγκριση με αντίστοιχες δραστηριότητες στο εξωτερικό.

Πολλές είναι οι μεταβλητές που διαμορφώνουν το οικονομικό αποτέλεσμα. Στην περίπτωση των ιαματικών πηγών της Αιδηψού, οι περισσότερες μεταβλητές είναι ελεγχόμενες με την έννοια ότι οι

δραστηριοποιούμενες επιχειρήσεις μπορούν, μέσα από ένα κατάλληλο συνδυασμένο, να τις χρησιμοποιήσουν, ώστε να επιτύχουν θετικό αποτέλεσμα. Πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη κάποιες τάσεις που υπάρχουν και σχετίζονται με τα προβλήματα και τις προοπτικές ανάπτυξης της περιοχής, όπως:

• Το "άνοιγμα" των συνόρων προς τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που διαθέτουν μεγάλα κέντρα Ιαματικού και θεραπευτικού τουρισμού και η διαρροή των οπαδών του προς αυτούς του τουριστικούς προορισμούς.

• Ο έντονος ανταγωνισμός από τη δημιουργία σύγχρονων κέντρων υγείας (spa) σε πολλά ξενοδοχεία της χώρας. Ιδιαίτερα ανταγωνιστικό, κατά την άποψη των επιχειρηματιών που έχουν επεκταθεί επιχειρηματικά στο χώρο του spa και συμμετείχαν στην έρευνα και προέκυψε, είναι το ξενοδοχειακό συγκρότημα «Γαλήνη» στα Καμένα Βούρλα αλλά και η ευρύτερη περιοχή της Φθιώτιδας.

• Ο εφησυχασμός των αρμόδιων ιδιωτικών, δημοτικών και κρατικών φορέων σχετικά με την ανάπτυξη και προβολή των πηγών, όπως προκύπτει και από την έρευνα.

• Η έλλειψη κρατικών-ιδιωτικών κονδυλίων για την αναβάθμιση των κτιριακών εγκαταστάσεων και του εξοπλισμού λειτουργίας.

• Το απαρχαιωμένο και κακοσυντηρημένο οδικό δίκτυο για την πρόσβαση στην περιοχή από την πλευρά της Εύβοιας, στην έρευνα αρκετοί το αναφέρουν ως πρόβλημα.

2.5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Θα μπορούσαν να διατυπωθούν προτάσεις με βάση τα ευρήματα της έρευνας, που πραγματοποιήθηκε στους επιχειρηματίες, αλλά και από τη βιβλιογραφική έρευνα για την δημιουργία των παραγόντων που επηρεάζουν και διαμορφώνουν την τουριστική ζήτηση (διαφήμιση, ειδικά κίνητρα τουριστών, μάρκετινγκ) και προσφορά (φυσικοί, πολιτιστικοί πόροι, υποδομές

και υπηρεσίες) για την ανάπτυξη της περιοχής, και να αποτελέσουν τη βάση για την κατάρτιση ενός σχεδίου μάρκετινγκ με στόχο την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Οι στόχοι θα πρέπει να προσανατολίζονται στις εξής κατευθύνσεις:

1.Αλλαγή της τουριστικής «εικόνας» της περιοχής, που αποτελεί ανάγκη όπως προέκυψε από την έρευνα, στην ουσία βελτίωση της τουριστικής της εικόνας μέσω εντονότερης προβολής και διαφήμισης

2. Αύξηση του αριθμού των τουριστών, προσέλκυση νεαρότερων ηλικιών, προσέλκυση ξένων τουριστών.

3. Προσέλκυση τουριστών υψηλότερης εισοδηματικής στάθμης, επίσης προέκυψε από την έρευνα.

4. Εξέλιξη της περιοχής σε λουτρόπολη διεθνούς επιπέδου και διεθνή προορισμό, μέσα από τη συνεργασία με tour operators, καθώς διαμορφώνουν τις κεντρικές τάσεις της ζήτησης.

5. Ανακάλυψη νέων υπηρεσιών (εκμετάλλευση των φυσικών δεδομένων των υδάτων που ενδείκνυνται τόσο για γενικές, όσο και για ειδικές λουτροθεραπείες) και εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος που θα προσελκύσουν ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων.

6. Επιμήκυνση του χρόνου λειτουργίας. - Αύξηση των συνολικών εσόδων των επιχειρήσεων που παρέχουν υπηρεσίες ιαματικού τουρισμού που θα λύσει και το πρόβλημα των λειτουργικών εξόδων από την εποχιακή λειτουργία τους.

7. Συνδυασμός του θεραπευτικού τουρισμού με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού , θρησκευτικό, περιηγητικό, συνεδριακό τουρισμό, δραστηριότητες με κοινό θεματικό άξονα κινήτρων των τουριστών το περιβάλλον-φυσιολατρία- φυσική ζωή.

8. Εγκατάσταση παραγωγικών μονάδων (κωπηλατικό κέντρο ή αθλητικό κέντρο, κλπ.) Η ανάπτυξη ειδικής τουριστικής υποδομής που θα συμβάλει στην προσέλκυση ομάδων τουριστών ειδικών ενδιαφερόντων (μαρίνες, συνεδριακά κέντρα , ανάδειξη ιστορικών μνημείων, κ.α.)

9. Μείωση της εποχικότητας με επιμήκυνση τουριστικής περιόδου – 12μηνη τουριστική ζήτηση

10. Η ποιοτική βελτίωση των τουριστικών καταλυμάτων

11. Η βελτίωση των τοπικών συγκοινωνιακών υποδομών που θα προσελκύσει μεσοπρόθεσμα περισσότερους τουρίστες, τουρίστες με ειδικά κίνητρα, με υψηλότερο εισόδημα, νεώτερους σε ηλικία και θα συμβάλει μακροπρόθεσμα στην αλλαγή της «εικόνας» της περιοχής.

Η επίτευξη των στόχων αυτούς θα επιλύσει προβλήματα της περιοχής, όπως κατεγράφησαν και τα ιεράρχησαν ως προβλήματα οι ερωτώμενοι-επιχειρηματίες κατά την διεξαγωγή της έρευνας, και θα προωθήσει ένα πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης με χαρακτηριστικό την αειφορία που παρατηρείται να κερδίζει έδαφος τα τελευταία χρόνια. . Απαιτείται ειδικός σχεδιασμός για να υπάρξει ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον, ειδικό θεσμικό πλαίσιο που θα προωθεί τις διαδικασίες της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή καθώς και ενίσχυση των μέτρων που συμβάλλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης, με τη χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού που αποτελούν τις κυρίαρχες παραμέτρους της αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης.

Οι στόχοι αυτοί είναι εφικτοί και συμβατοί μεταξύ τους, με τη μακροπρόθεσμη προοπτική των επιχειρήσεων, και μπορούν να επιτευχθούν με συγκεκριμένες ενέργειες και απαραίτητα τη συνεργασία ιδιωτών-επιχειρηματιών, συλλογικών φορέων και τοπικής αυτοδιοίκησης ,σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

2.5.1 ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

•Διαφήμιση και προβολή της περιοχής σαν τουριστικό προορισμό όχι μόνο της τρίτης ηλικίας αλλά και άλλων ηλικιακών ομάδων.

• Ενημέρωση και προβολή τομέων υπηρεσιών περιποίησης που ήδη παρέχονται από αρκετά ξενοδοχεία των Ιαματικών Πηγών (μασάζ,

υδρομασάζ, περιποίηση προσώπου και σώματος, αρωματοθεραπεία, κλπ.), αλλά και ειδικές λουτροθεραπείες λόγω των φυσικών δεδομένων των υδάτων των πηγών (λαρυγγοθεραπεία, λασποθεραπεία, κ.α.) (ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ,)

• Διατήρηση των ανταγωνιστικών τιμών, ώστε να είναι δυνατή η προσέλκυση των ατόμων της τρίτης ηλικίας και σε άλλες περιόδους εκτός της θερινής που επιδοτείται από τα ταμεία τους (χαμηλοσυνταξιούχων), αλλά και νεαρών ατόμων π.χ. φοιτητών, που δεν έχουν μεγάλη οικονομική άνεση.

* Η Αναγκαιότητα ύπαρξης διαφημιστικού προγράμματος για τις Ιαματικές Πηγές Αιδηψού . Η ύπαρξη διαφημιστικού προγράμματος αντανακλά τις δυνατότητες και τη φιλοσοφία της επιχείρησης. Παράλληλα παρέχει την ευκαιρία για μια εμπεριστατωμένη και ουσιαστική προσπάθεια από τη μεριά του διαφημιστικού γραφείου, που αναλαμβάνει σε συνεργασία τη σχεδίαση και την υλοποίησή του. Το πρόγραμμα βοηθά στον καλύτερο συντονισμό των επιμέρους δραστηριοτήτων για την ολοκλήρωση της διαφημιστικής εκστρατείας, αλλά και τη σύνδεσή της με νέες εκστρατείες σε επόμενες χρονικές περιόδους. Η διαφήμιση κρίνεται αναγκαία τόσο σε επίπεδο επιχειρήσεων ιαματικού τουρισμού (ξενοδοχεία), όσο και για την περιοχή ως τουριστικό προορισμό σε επίπεδο τοπικών φορέων και περιφέρειας.

Στόχοι διαφήμισης της Αιδηψού

• Ενημέρωση της τουριστικής αγοράς για τον προορισμό

• Διατήρηση της εικόνας της περιοχής στο υποσυνείδητο της τουριστικής αγοράς ως λουτρόπολη

• Αλλαγή της αντίληψης της τουριστικής αγοράς για την περιοχή ως περιοχή διακοπών ατόμων τρίτης ηλικίας με προβλήματα υγείας

• Άμβλυνση των άσχημων εντυπώσεων από τον μεγάλο αριθμό επισκεπτών της τρίτης ηλικίας

• Υπενθύμιση της εικόνας της περιοχής στην τουριστική αγορά και στις περιόδους χαμηλής πληρότητας

• Ενημέρωση της τουριστικής αγοράς για τυχόν διαφοροποίηση της τιμολογιακής πολιτικής σε περιόδους χαμηλής ζήτησης

• Περιγραφή των παρεχόμενων υπηρεσιών φιλοξενίας των ξενοδοχείων

• Ενημέρωση για τις νέες μορφές τουρισμού της περιοχής

• Προσπάθεια πίεσης της τουριστικής αγοράς να προτιμήσει ως προορισμό την περιοχή.

Υπαίθρια διαφήμιση

Κάθε περιοχή πρέπει να φροντίζει την προβολή της και με υπαίθρια μέσα. Οι πινακίδες θα πρέπει να είναι σταθερές και καλαίσθητες, τοποθετημένες σε κεντρικούς οδικούς άξονες (εθνικό και νομαρχιακό οδικό δίκτυο), καθώς και στις εισόδους -εξόδους των πόλεων όμορων νομών.

Ηλεκτρονική διαφήμιση

Κατασκευή της ιστοσελίδας κάθε ξενοδοχειακής επιχείρησης, με σύγχρονη μορφή και πλήρες περιεχόμενο, τόσο για τις υπηρεσίες που προσφέρει η επιχείρηση, όσο και για εναλλακτικές προτάσεις τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή, συμπεριλαμβάνοντας ιστορικά και πολιτιστικά στοιχεία, προτείνοντας διαδρομές ειδικού και γενικού ενδιαφέροντος. Υπάρχει σύνδεσμος που δίνει πληροφορίες για την περιοχή της Αιδηψού από τη σελίδα του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών πηγών Ελλάδας.

Η προώθηση των ενεργειών αυτών ενισχύεται από τη συνεργασία με τους παρακάτω φορείς:

• Τουριστικά πρακτορεία

• ΟΤΑ

Απαραίτητη κρίνεται επίσης η συμμετοχή των φορέων της περιοχής σε Κλαδικές Εκθέσεις ,όπως

• Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης

• Υγεία

• Polis

• Philoxenia

• Τουριστικό πανόραμα

Δημόσιες Σχέσεις

Απαραίτητη θεωρείται η ανάπτυξη στρατηγικής Δημοσίων Σχέσεων, η οποία ενισχύει την εικόνα των ιαματικών Πηγών και των μεμονωμένων επιχειρήσεων

στο ευρύ κοινό. Οι Δημόσιες Σχέσεις, επίσης, θα βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να εγκαθιδρύσουν μία φιλοσοφία, να πετύχουν τους στόχους που έχουν θέσει. να προσαρμοστούν σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον και να ανταγωνιστούν επιτυχώς τις άλλες αγορές.

Σύμφωνα με τους στόχους των Δημοσίων Σχέσεων, απαραίτητη είναι η κατάρτιση ενός προγράμματος Δημοσίων Σχέσεων, το οποίο θα πρέπει να είναι εναρμονισμένο με τα άλλα προγράμματα (Διαφήμισης - Προώθησης Πωλήσεων κ.α.).

Η αποτελεσματικότητα των δημοσίων σχέσεων εξαρτάται από τον προγραμματισμό. Ο καλός προγραμματισμός είναι ο καλύτερος τρόπος να εξασκηθούν "προληπτικές" αντί "θεραπευτικές" δημόσιες σχέσεις.Ο προγραμματισμός θα πρέπει να γίνει από κοινού μέσω της ένωσης ξενοδοχείων ή άλλου φορέα.

2.5. 2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πολιτική για τον ιαματικό τουρισμό πρέπει να αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτιστικής ζωής της κοινωνίας και ο σχεδιασμός για την ανάπτυξη του πρέπει να είναι ενσωματωμένος στο γενικότερο προγραμματισμό / σχεδιασμό, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Η τοπική αυτοδιοίκηση είναι σε θέση, ως πολιτικός και διοικητικός θεσμός, να αξιολογήσει αναπτυξιακές προτάσεις στη βάση πάντοτε της βιώσιμης και ισόρροπης ανάπτυξης, που θα έχει ως στόχο όχι μόνο την ικανοποίηση θεραπευτικών τουριστικών αναγκών και αναψυχής των ντόπιων κατοίκων αλλά και αυτών από τις ευρύτερες περιοχές της χώρας, με την προϋπόθεση βέβαια της ενσωμάτωσης όλων των αναπτυξιακών προτάσεων του Ιαματικού Τουρισμού στον γενικό αναπτυξιακό προγραμματισμό, αλλά δεν αξιοποιεί πάντα αυτή της τη θέση.

Ένας φορέας που έχει αρχίσει να ασχολείται συστηματικά με το γεωλογικό, ιατρικό, αρχιτεκτονικό, πολεοδομικό και οικονομικό πρόβλημα του

ιαματικού τουρισμού, είναι ο Σύνδεσμος Δήμων και Κοινοτήτων Ιαματικών Πηγών Ελλάδος με τα ερευνητικά – εκπαιδευτικά προγράμματα που έχει οργανώσει τα τελευταία χρόνια.

Γενικά αυτό που μπορούμε να πούμε είναι ότι τα περισσότερα προβλήματα δημιουργούνται από την απουσία της ενιαίας κρατικής πολιτικής και πολιτικής των τοπικών οργανώσεων για τη δημιουργία των συνθηκών εκείνων που θα συνέτειναν στην ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της περιοχής της Αιδηψού και στην εξάλειψη των προβλημάτων που κατεγράφησαν. Είναι αξιοσημείωτες όμως οι επιτυχημένες προσπάθειες κάποιων ιδιωτών που εμπλούτισαν το τουριστικό προϊόν των επιχειρήσεων τους με νέες υπηρεσίες (spa,συνεδριακός τουρισμός) και εξάλειψαν προβλήματα όπως αυτό της εποχικότητας και της μικρής τουριστικής περιόδου και με τις επενδύσεις που πραγματοποίησαν έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν υπηρεσίες υψηλής ποιότητας.(ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ, ΑΥΡΑ, ΚΝΩΣΣΟΣ).

Από την έρευνα προέκυψε η εντύπωση ότι υπάρχει εφησυχασμός των ιδιωτών σε μεγάλο βαθμό σχετικά με την ανάπτυξη της περιοχής και την επίλυση των προβλημάτων, υπήρχε επίσης από τη μεριά τους μία ένδειξη καχυποψίας και δυσπιστίας κατά την διεξαγωγή της έρευνας και ειδικά τις ερωτήσεις που αφορούσαν στοιχεία της επιχείρησής τους. Πρόβλημα υπήρξε επίσης για τις συνεντεύξεις καθώς τα περισσότερα ξενοδοχεία λειτουργούν εποχιακά και ο χρόνος λειτουργίας τους δεν βοηθά για τη διεξαγωγή της. Ακόμη, η λίστα που δόθηκε από τον ΕΟΤ δεν ανταποκρινόταν πλήρως στην πραγματικότητα. Πρέπει να γίνει περαιτέρω έρευνα για γενίκευση των αποτελεσμάτων, έρευνα με περισσότερες και πιο ειδικές ερωτήσεις για να διερευνηθεί η φύση και η κίνηση των πελατών, καθώς όμως δεν τηρείται μητρώο από τις επιχειρήσεις αυτό καθίσταται δύσκολο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΚΑΛΕΜΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
Εύβοια και Ιαματικός Τουρισμός , Εκδόσεις Κίνητρο, 2005

2. ΗΓΟΥΜΕΝΑΚΗΣ Ν. – ΚΡΑΒΑΡΙΤΗΣ Κ
Εισαγωγή στον Τουρισμό, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1998

3. ΚΟΥΔΟΥΜΑ ΜΑΡΙΑ
Τουρισμός Υγείας, Ηράκλειο 2004
(Σημειώσεις ΣΔΟ, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων)

4. ΕΥΒΟΙΑ
Εγκυκλοπαίδεια Ελλάδα, τόμος 12, Εκδόσεις Δομή

5. ΚΑΛΕΜΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
Βόρεια Εύβοια, Περιπλανήσεις στο χώρο και στο χρόνο, Εκδόσεις Κίνητρο

5. ΚΟΥΜΕΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ
Η συμβολή του Ιαματικού-Θεραπευτικού Τουρισμού στην Τουριστική Ανάπτυξη.
Ελληνικός τουρισμός, Μυθοι και πραγματικότητα, Εκδόσεις Anubis

6. ΚΟΙΝΑΚΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ- ΠΛΟΥΜΗ ΜΑΡΙΑ
Ιαματικός Τουρισμός.Στοιχεία προσφοράς και ζήτησης στην Ελλάδα, συγκρίσεις με την διεθνή εμπειρία και πρακτική.
(πτυχιακή εργασία , ΤΕΙ Κρήτης)

7. ΚΟΚΑΛΑΣ ΘΕΩΔΟΡΟΣ
Σύγχρονη εξέλιξη του Ιαματικού τουρισμού στην Ελλάδα και το εξωτερικό

8 Σ.Κ ΣΠΑΘΗ
Ο ιαματικός τουρισμός και η ανάπτυξη του τουρισμού υγείας στην Ελλάδα, Εκδόσεις ΚΕΠΕ

ΗΛΕΚΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

1 . www.eot.gr
2. www.gnto.gr
3. www.thermaesylla.gr
4. www.edipsos.gr
5. www.iama.gr
6. www.thermalsprings.gr/index2.php
7. www.capri-sa.gr/gr/edipsos.php
8. www.kpe.gr

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

Λουτρόπολη	**Ιδιότητες**	**Υπηρεσίες Τουρισμού**
Καϊάφας	Θερμοκρασία νερού 32° C Θεραπεία αρθριτικών, δερματικών, γυναικολογικών παθήσεων	Υδροθεραπευτήριο και ξενοδοχείο (σε φάση αξιοποίησης)
Λουτράκι	Θερμ. νερού 30,4^{o} C Θεραπεία ρευματοπαθειών, γυναικολογικές παθήσεις, δερματικά	Υδροθεραπευτήριο, ποσιθεραπευτήριο, ΕΟΤ, και πολλά ξενοδοχεία
Κυλλήνη	Παθήσεις, θεραπεία αναπνευστικού συστήματος, δερματικές παθήσεις	Σύγχρονη ξενοδοχειακή μονάδα με υδροθεραπευτήριο

Μέθανα	Θερμοκρασία νερού 34,4^{o} C Θεραπεία δερματικών, γυναικολογικών παθήσεων αρθριτικών	Υδροθεραπευτήριο (σε φάση αξιοποίησης) πλήρης τουριστική υποδομή
Αιδηψός	Θερμοκρασία νερού 35 – 80° C Θεραπεία ρευματισμών, αρθρίτιδας, νευρίτιδας, γυναικολογικών παθήσεων	Σύγχρονο υδροθεραπευτήριο (ΕΟΤ), πολλά ιδιωτικά υδροθεραπευτήρια, με νησίδες ξενοδοχεία. Ενοικιαζόμενα δωμάτια και το πολυτελές ιδιωτικό spa ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ.

Θερμοπύλες	Θερμοκρασία νερού 40° C, θεραπεία ρευματικών, γυναικολογικών παθήσεων και παθήσεων περιφερειακών νεύρων.	Λειτουργεί Υδροθεραπευτήριο του ΕΟΤ και ξενοδοχείο

Καμένα Βούρλα	Θερμοκρασία νερού 34 – 41° C, θεραπεία χρόνιων ρευματισμών, αρθρίτιδας γυναικολογικών παθήσεων, δερματοπαθειών	Υδροθεραπευτήριο, πολυτελές spa εντός ξενοδοχείου, πολλά ξενοδοχεία
Υπάτη	Θερμοκρασία νερού 33,5^{o} C θεραπεία παθήσεων της καρδιάς, του νευρικού συστήματος, δερματικές, παθήσεις μυών και νεύρων.	Υδροθεραπευτήριο – φυσικοθεραπευτήριο. Αρκετά ξενοδοχεία
Πλατύστομο	Θερμοκρασία νερού 33° C θεραπεία αρθριτισμών, παθήσεις πεπτικού συστήματος	Υδροθεραπευτήριο (σε φάση αξιοποίησης)
Σμόκοβο	Θερμοκρασία νερού 37 – 40° C , θεραπεία παθήσεων αναπνευστικού συστήματος, ρευματοπάθειες,	Υδροθεραπευτήριο, ξενοδοχείο (ΕΟΤ) και άλλα ξενοδοχεία.

Λαγκαδάς (Θεσ/νικης)	Θερμοκρασία νερού 39° C, θεραπεία ρευματικών αρθριτικών	Υδροθεραπευτήριο – ξενοδοχείο (12μηνη λειτουργία)
Νιγρίτα	Θερμοκρασία νερού 25 – 56° C,. Θεραπεία παθήσεων γαστρεντερικού, ουροποιητικού συστήματος, θεραπεία αρθριτισμού	Υδροθεραπευτήριο (σε φάση αξιοποίησης)
Ελευθερές – Καβάλας	Θερμοκρασία νερού 40 – 52° C , θεραπεία ρευματισμών και αρθριτικών παθήσεων.	Υδροθεραπευτήριο (σε φάση αξιοποίησης)
Κύθνος	Θερμοκρασία νερού. Δύο πηγές 39° C και 52° C Θεραπεία ρευματισμών, αρθρίτιδας, γυναικολογικών παθήσεων	Υδροθεραπευτήριο, ξενοδοχείο άλλα ξενοδοχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΣΥΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟ ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΠΗΓΩΝ ΑΙΔΗΨΟΥ

ΠΗΓΗ ΑΝΩ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ		ΠΟΣΙΜΟ ΝΕΡΟ	
Φυσικοχημικές σταθερές		Φυσικοχημικές σταθερές	
Θερμοκρασία……	56,5^{o} K	Θερμοκρασία……...	37,8^{o} K
Πυκνότητα 15° /15° ……..	1,02366	Πυκνότητα15^{o}/15°……..	1,00290
Ηλεκτρολ/κή αγωγ……	0,41188	Ηλεκτρολ/κή αγωγ……	0,00619
Ταπείνωση σημ. πηξ…….	1,76^{o}	Ταπείνωση σημ. πηξ……	-0,16 ^{o}
Ωσμωτική πίεση……	25,7 ατμ.	Ραδιενέργεια……	8,08 μον.Mache
Ραδόνιο……..		2,6μον.Mache	
Εκθέτης υδρογόνου (PH)…..		7,10	

Κατιόντα		Κατιόντα	
Κάλιο (K)……..	0,319100 γρ.	Κάλιο (K)……	0,102660γρ.
Νάτριο (Na)……...	9,519000γρ.	Νάτριο (Na)…….	0,638810γρ.
Λίθιο (Li)……..	0,000560 γρ.	Λίθιο (Li)…….	0,000139γρ
Αμμώνιο(NH_4)……..	0,001000γρ.	Ασβέστιο(Ca)……...	0,206390γρ.
Ασβέστιο(Ca)……	1,584700γρ.	Μαγνήσιο(Mg)…….	0,044720γρ.
Μαγνήσιο(Mg)……..	0,320700γρ.	Σίδηρο(Fe)……...	0,000381γρ.
Σίδηρο(Fe)…….	0,001500γρ.	Αργίλλιο(Al)……	0,000143γρ.
Μαγγάνιο(Mn)……..		0,000018γρ.	
Αργίλλιο(Al)…….		0,000120γρ.	

Ανιόντα		Ανιόντα	
Χλώριο (Cl)……...	17,79000γρ.	Χλώριο (Cl)…….	1,292310γρ.
Βρώμιο (Br)……..	0,043100γρ.	Βρώμιο (Br)…….	0,000120γρ.
Ιώδιο (J)……	0,000012γρ.	Θειϊκό ιόν (So_4)……...	0,082630γρ.
Θειϊκό ιόν(So_4)……	1,072800γρ.	Υδροφωσφορικό ιόν (HPO_4)….	0,000431γρ.
Υδροφωσφορικό ιόν (HPO_4)……..	0,000040γρ.	Υδρανθρακικό ιόν (HCO_3)……	0,434880γρ.
Υδρανθρακικό ιόν (HCO_3)……..		0,433900γρ.	

ΠΗΓΕΣ ΝΤΑΜΑΡΙΩΝ		ΠΗΓΗ ΠΑΡΑΛΙΑΣ ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ	
Φυσικοχημικές σταθερές			
Θερμοκρασία……	$70,5^o$ – $71,2^o$ K	Θερμοκρασία……	$34,5^o$ – $40,5^o$ K
Πυκνότητα 15° /15° ……..	1,02477	Πυκνότητα 15° /15° ……	1,02209
Ηλεκτρολ/κή αγωγ……	0,04459	Ηλεκτρολ/κή αγωγ……	0,04031
Ταπείνωση σημ. πηξ…….	-1,89	Ταπείνωση σημ. πηξ……	$-1,67^o$
Ωσμωτική πίεση……	28,8ατμ.	Ωσμωτική πίεση……...	22,8ατμ.
Ραδόνιο……..	0,18μον.Mache	Ραδόνιο……	58μον.Mache
Εκθέτης υδρογόνου (PH)…..	6,65	Εκθέτης υδρογόνου (PH).	6,75

Κατιόντα		Κατιόντα	
Κάλιο (K)……..	0,503300γρ.	Κάλιο (K)……	0,397400γρ.
Νάτριο (Na)……...	9,887000γρ.	Νάτριο (Na)…….	9,001000γρ.
Λίθιο (Li)……..	0,000560γρ.	Λίθιο (Li)…….	0,000100γρ
Αμμώνιο(NH_4)……..	0,001100γρ.	Αμμώνιο((NH_4)……	0,000300γρ.
Ασβέστιο(Ca)……	1,642500γρ.	Ασβέστιο(Ca)……...	1,454000γρ.
Μαγνήσιο(Mg)……..	0,338400γρ.	Μαγνήσιο(Mg)…….	0,305700γρ.
Σίδηρο(Fe)…….	0,007500γρ.	Σίδηρο(Fe)……...	0,000250γρ.
Μαγγάνιο(Mn)……..	0,000013γρ.	Μαγγάνιο(Mn)……	0,000004γρ.
Αργίλλιο(Al)…….	0,000160γρ.	Αργίλλιο(Al)……	0,000080γρ.

Ανιόντα		Ανιόντα	
Χλώριο (Cl)……...	18,64000γρ.	Χλώριο (Cl)…….	16,62900γρ.
Βρώμιο (Br)……..	0,055800γρ.	Βρώμιο (Br)…….	0,032500γρ.
Ιώδιο (J)……	0,000040γρ.	Ιώδιο (J)……...	0,000011γρ.
Θειϊκό ιόν (So_4)……	1,111000 γρ.	Θειϊκό ιόν (So_4)……...	1,009200γρ.
Υδροφωσφορικό ιόν (HPO_4)……..	0,000032γρ.	Υδροφωσφορικό ιόν (HPO_4)….	0,000028γρ.
Υδρανθρακικό ιόν (HCO_3)……..	0,197900γρ.	Υδρανθρακικό ιόν (HCO_3)……	0,542200γρ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ – ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΗΝ ΑΙΔΗΨΟ

Α ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΘΕΡΜΑΙ ΣΥΛΛΑ (5 αστέρων) ΑΥΡΑ(4 αστέρων)	Δωμάτια 108 Δωμάτια 70
Β ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΝΩΣΣΟΣ (3 αστέρων) ΑΙΓΛΗ ΕΡΜΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΘΗΒΑ ΚΑΠΡΙ ΙΡΕΝΕ	Δωμάτια 58 Δωμάτια Δωμάτια 55 Δωμάτια 51 Δωμάτια 50 Δωμάτια 51
Γ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΑΓΑΠΗ ΑΔΩΝΙΣ ΑΙΔΗΨΟΣ ΑΙΟΛΟΣ	Δωμάτια 33 Δωμάτια 26 Δωμάτια 26 Δωμάτια 18 Δωμάτια 26

ΑΛΙΝΑ	Δωμάτια 17
ΑΝΕΣΙΣ	Δωμάτια 53
ΑΡΕΤΗ	Δωμάτια 24
ΑΡΤΕΜΙΣΙΟΝ	Δωμάτια 32
ΑΤΛΑΝΤΙΣ	Δωμάτια 20
ΓΑΛΑΞΙΑΣ	Δωμάτια 36
ΓΑΛΗΝΗ	Δωμάτια 42
ΓΕΩΡΓΙΟΣ	Δωμάτια 27
ΕΣΥΚΕΡΑΝΙΑ	Δωμάτια 30
ΔΗΜΗΤΡΑ	Δωμάτια 25
ΔΙΕΘΝΕΣ	Δωμάτια 45
ΕΛΙΑΝΑ	Δωμάτια 21
ΕΛΛΑΣ	Δωμάτια 20
ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ	Δωμάτια 27
ΗΛΕΚΤΡΑ	Δωμάτια 24
ΘΕΜΙΣ	Δωμάτια 26
ΘΥΡΑΙ ΣΥΛΛΑ	Δωμάτια 65
ΙΛΙΟΝ	Δωμάτια 20
ΙΣΤΙΑΙΑ	Δωμάτια 30
ΚΑΠΟΛΟΣ	Δωμάτια 33
ΤΑΙΝΑΡΟ	Δωμάτια 20
ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ	
ΑΓΓΕΛΙΚΟ	